

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

KATEDRA BIOTECHNICKÝCH ÚPRAV KRAJINY

**HISTORICKÉ SOUVISLOSTI A MOŽNOST OBNOVY
POUTNÍ CESTY VIA SANCTA**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Ing. Kateřina Zimová

Diplomant: Bc. Veronika Řeháková

2015

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra biotechnických úprav krajiny

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Veronika Řeháková

Krajinné a pozemkové úpravy

Název práce

Historické souvislosti a možnost obnovy poutní cesty Via Sancta

Název anglicky

Historical background and pilot project of reconstruction of Via Sancta pilgrim path

---

Cíle práce

Tato práce bude mít charakter studie.

Cílem této práce je vysledovat původní trasu poutní cesty Via Sancta, sledovat její vývoj v čase a porovnat s dnešní podobou. Zároveň se pokusit vysledovat vývoj doprovodné vegetace kapliček a navrhnout obnovení této poutní cesty.

Práce bude mít tyto dílčí cíle:

Zpracovat literární rešerši na téma sakrální architektura v krajině a poutní cesty.

Zpracovat studii území poutní cesty Via Sancta z hlediska historického vývoje trasy, současného stavu i vegetačního doprovodu kapliček.

Pomocí vybraných nástrojů GIS porovnat původní trasu poutní cesty Via Sancta a doprovodnou vegetaci kapliček s dnešním stavem a vytvořit databázi dnes existujících sakrálních památek.

Metodika

V literární rešerši budou zpracovány dostupné informace především o problematice drobné sakrální architektury a poutních cest. Zpracovávané zdroje budou mít převážně vědecký charakter a budou respektovat citační normu. Zpracování dané problematiky bude vycházet především z lokálních archivních zdrojů a databází. Vývoj trasy poutní cesty Via Sancta a doprovodné vegetace bude vypracován v prostředí ArcGIS, na základě historických map, archivních materiálů a terénního průzkumu. Práce bude doplněna vlastní fotodokumentací. Na základě výše zjištěného bude na konci proveden vlastní návrh možné obnovy poutní cesty Via Sancta.

Doporučený rozsah práce

70 – 80 stran

Klíčová slova

Svatá cesta, kapličky, drobné sakrální památky, pouť, krajina

---

Doporučené zdroje informací

Hájek T. et Bukačová I., 2001: Příběh drobných památek : (od nezájmu až k fascinaci), Studio JB, Lomnice nad Popelkou, 137 s.

Kuranda M., 2009: Z Prahy do Staré Boleslavi svatou cestou podél čtyřiačtyřiceti kapliček a svatováclavskou cestou ze Staré Boleslavi do Prahy, Městská část Praha 9 a Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Město Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, 121s.

Metodické pokyny pro zpracování DP na FŽP.

Ohler N., 2000: Pilgerstab und Jakobsmuschel: Wallfahren in Mittelalter und Neuzeit, Artemis and Winkler, Düsseldorf, 272 s.

Památky středních Čech (časopis), Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze.

Zákon č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č.20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

Ing. Kateřina Zímová

Elektronicky schváleno dne 1. 4. 2015

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc.

Děkan

V Praze dne 01. 04. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Historické souvislosti a možnost obnovy poutní cesty Via Sancta“ jsem vypracovala samostatně pod vedením Ing. Kateřiny Zimové a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Kateřině Zímové za její ochotu, trpělivost a odborné rady při vedení mé diplomové práce. V neposlední řadě chci poděkovat za psychickou podporu a trpělivost mé rodině, zejména mámě, Kubovi a Dáše.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá poutní cestou Via Sancta, jdoucí z Prahy do Staré Boleslavi. Pozornost je zde věnována především lokalizaci původní trasy a kapliček, které ji doprovázejí, což bylo i hlavním cílem. Rešeršní část práce se věnuje především drobné sakrální architektuře v krajině, poutním cestám, legislativní ochraně a finančním nástrojům k jejich obnově. Součástí práce byl i terénní průzkum, na základě kterého byl zjištěn dnešní stav kapliček, jejich doprovodné vegetace i samotné poutní cesty. To bylo následně porovnáno s archivními zdroji a vyhodnoceno. Hlavním výstupem je zde kompletní soupis zjištěných informací o každé existující i neexistující kapličce. Dále také zpracování proměn trasy a existence kapliček v čase v programu ArcMap. Vytvořené vektorové vrstvy pro jednotlivá období jsou cenným podkladem pro další zkoumání této problematiky a mohou být použity i pro prezentaci poutní cesty. Dále je důležitým výstupem návrh obnovy poutní cesty ve formě nové turistické trasy, která respektuje trasu původní. Tento návrh může být použit pro jeho následné podrobné rozpracování a realizaci.

Tato práce a možnosti z ní vyplývající by měly přispět k informovanosti občanů a návštěvníků o historii místa a donutit k zamyšlení o krajině a jejím vývoji. V neposlední řadě také probudit v lidech zájem se o tyto památky starat a zachovat je pro další generace.

Klíčová slova: Svatá cesta, kapličky, drobné sakrální památky, pouť, krajina

Abstract

This Thesis deals with the pilgrimage route Via Sancta, going from Prague to Stara Boleslav. It's mainly focused to locate the original route and chapels along the way. The research part is aimed to sacral architecture in landscape, pilgrimage routes, legislative protection and financial instruments for their rehabilitation. This thesis also contains a field survey, on which is based present status of chapels, surrounding vegetation and the pilgrimage route itself. This information was compared with archives afterwards and evaluated. The main output is a complete list of discovered information about either existing chapels or no longer non-existing. Next output processes changes of the route and shrines via ArcMap software. Created vector layers are for each time period very valuable base for further research of this issue and can also be used for the presentation of the pilgrimage route. Next important outcome is a draft recovery of the pilgrimage route as a new tourist route that respects the original route. This draft can be used for subsequent detailed development and realization.

This thesis and the possibilities resulting from it should contribute to awareness of citizens and visitors about history and to lead them to think about landscape and its evolution. Last but not least is to awake people's interests in caring of these sights and preserve them for future generations.

Keywords: Holy route, chapels, a minor sacral monuments, pilgrimage, landscape

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Cíle práce	9
3	Literární rešerše	10
3.1	Krajina.....	10
3.2	Propojení krajiny a drobných sakrálních staveb	10
3.3	Historický vývoj stavu drobných sakrálních staveb.....	10
3.4	Typologie drobných sakrálních památek	10
3.4.1	Kříže.....	11
3.4.2	Boží muka	11
3.4.3	Kaple, kaplička.....	13
3.4.4	Smírčí kříže.....	14
3.4.5	Sloupy se sochami světců	14
3.5	Možná souvislost kapliček a podzemních chodeb	15
3.6	Doprovodná vegetace cest	15
3.7	Vegetace a sakrální architektura	17
3.7.1	Lípa – nejčastější vegetační doprovod sakrální architektury	19
3.8	Poutě	19
3.8.1	Historie poutnictví.....	19
3.8.2	Poutník	22
3.8.3	Motivace poutníků	22
3.8.4	Cíle poutníků.....	23
3.8.5	Průběh poutí	23
3.9	Legislativní ochrana drobných sakrálních památek.....	25
3.10	Dotační programy	26
3.10.1	Dotační programy ministerstva kultury	26
3.10.2	Dotační programy Středočeského Fondu kultury a obnovy památek	27
4.	Charakteristika studijního území	29
4.1	Vymezení řešeného území	29
4.2	Geomorfologické členění řešeného území	29
4.3	Geologická a pedologická charakteristika území.....	30
4.4	Klimatická oblast řešeného území	30
4.5	Charakteristika flóry řešeného území	30
4.6	Hydrologie řešeného území	30
4.7	Stručný vývoj osídlení řešeného území	31
5.	Metodika	32

5.1	Terénní průzkum a zdroje informací.....	32
5.2	Tvorba mapových výstupů a návrhu obnovení poutní cesty.....	32
5.3	Kategorie hodnocení jednotlivých kapliček.....	33
5.3.1	Navržené klasifikační stupnice	34
6.	Současný stav řešené problematiky	35
6.1	Svatováclavská cesta.....	35
6.2	Svatá cesta.....	35
6.2.1	Palladium země České	35
6.2.2	Vzhled, výzdoba a péče o kapličky.....	37
7	Výsledky	38
7.1	Existence kapliček	38
7.2	Současný stav kapliček	39
7.3	Orientace oltářů kapliček ke světovým stranám	39
7.4	Výzdoba kapliček.....	40
7.5	Doprovodná vegetace kapliček	41
7.6	Počet zobrazených kapliček v archivních mapách.....	42
7.7	Změna trasy poutní cesty Via Sancta v čase	42
7.8	Analýza vzdáleností mezi kapličkami.....	43
7.9	Návrh nové turistické trasy „Po stopách poutní cesty Via Sancta“	45
7.9.1	Jednotlivé úseky nové turistické trasy.....	45
7.9.2	Popis nově navrhované turistické trasy.....	46
8	Diskuse.....	48
9	Závěr	50
10	Přehled literatury a použitých zdrojů	51
11	Přílohy.....	54
11.1	Archivní fotografie.....	54
11.2	Současné fotografie.....	57
11.3	Mapové výstupy	59
11.4	Návrh nové turistické trasy	65
11.5	Soupis zjištěných informací k jednotlivým kapličkám	68

1 Úvod

Společně s vývojem člověka se vyvíjela i krajina a postupem času ji člověk čím dál více přetvářel. V krajině tak lidé začali zobrazovat i svou víru. Od těch dob jsou její součástí mimo jiné i drobné sakrální památky, z nichž každá má svůj vlastní příběh (Kysilka, 2007).

Na téma drobných sakrálních památek vychází v poslední době mnoho publikací. Většina z nich se snaží zmapovat výskyt těchto památek v určitém území (Kesner a kol., 2011). Ovšem na téma poutních cest existuje publikací mnohem méně. Právě jednou takovou málo probádanou poutní cestou je Via Sancta, jdoucí z Prahy do Staré Boleslavi. O této cestě sice vyšlo několik publikací, navzájem si ale značně odporují. Proto jedním z cílů této práce bude zjistit informace nové a ty stávající potvrdit nebo vyvrátit, především na základě archivních zdrojů a terénního průzkumu. Vzhledem k tomu, že k většině dnes existujících kapliček není umožněn jiný přístup než po poli, bude součástí této práce i návrh obnovení poutní cesty.

Důraz bude kladen především na lokalizaci původní trasy poutní cesty Via Sancta a k ní patřících 44 kapliček a jejich vývoj v čase. První, rešeršní část bude věnována zejména drobné sakrální architektuře v krajině, poutním cestám, legislativní ochraně a finančním nástrojům k jejich obnově.

Druhá část práce obsahuje hlavně soupis zjištěných informací o řešené poutní cestě a jejích kapličkách a analýzy z nich vycházející. Dále tato část bude obsahovat možnost obnovy této poutní cesty. A v neposlední řadě budou součástí i mapové výstupy a fotodokumentace.

2 Cíle práce

Cílem této práce je vysledovat původní trasu poutní cesty Via Sancta, sledovat její vývoj v čase a porovnat s dnešní podobou. Zároveň se pokusit vysledovat vývoj doprovodné vegetace kapliček a navrhnout obnovení této poutní cesty.

Práce bude mít tyto dílčí cíle:

Zpracovat literární rešerši na téma sakrální architektura v krajině a poutní cesty. Dále zpracovat studii území poutní cesty Via Sancta z hlediska historického vývoje trasy, současného stavu i vegetačního doprovodu kapliček. Pomocí vybraných nástrojů GIS porovnat původní trasu poutní cesty Via Sancta a doprovodnou vegetaci kapliček s dnešním stavem. Dále vytvořit databázi těchto dnes existujících sakrálních památek a stanovit možnost obnovy poutní cesty Via Sancta.

3 Literární rešerše

3.1 Krajina

Krajina je pojem velice obtížně definovatelný. Jednotlivé výklady tohoto slova se liší především dle specializace autora. Z tohoto důvodu jsou níže uvedeny nejdůležitější nebo nejčastější definice pojmu krajina.

Z právního hlediska je krajina definovaná zákonem 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Zde je v §3, uvedena následující definice: „krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačních prvků.“

V Evropské úmluvě o krajině z 20. října 2000 (European Landscape Convention CETS No.176, 2000), pojem krajina značí část území vnímanou obyvateli, jejíž charakter je výsledkem působení přírodních nebo lidských činitelů a jejich vzájemných vztahů (Löw a Míchal, 2003).

Krajinně-ekologická definice krajiny říká, že to je systém přírodních, resp. přírodních a člověkem podmíněných elementů, jejichž vztahy mohou být harmonické či nevyvážené (Forman a Gordon, 1986).

Vzhledem k tématu této práce je důležité spíše pojetí historické. Z tohoto pohledu je krajina územím, které se po určitou dobu svérázně vyvíjelo hospodářsky, geopoliticky a kulturně v závislosti na přírodních podmínkách, které vyplývají v podstatě ze zeměpisné polohy (Sklenička, 2003).

Shama (1995) uvádí další zajímavou definici. Říká, že krajina může být ve skutečnosti textem, do něhož generace vpisují své opakující se představy, rozhodně tuto skutečnost neberou jako důvod k oslavám.

A Whyte (2002) ho vhodně doplňuje, protože tvrdí, že krajina je tak zajímavá především proto, že je produktem jednoho z nejtrvalejších vztahů: mezi prostředím a lidskou společností.

V návaznosti na definici pojmu krajina zákon č. 114/1992 Sb, o ochraně krajiny a přírody definuje i krajinný ráz. Tento zákon říká, že krajinný ráz je „přírodní kulturní a historická charakteristika určitého místa“ a zároveň je v něm upravena jeho ochrana.

3.2 Propojení krajiny a drobných sakrálních staveb

Člověk odedávna zanechával v krajině svědectví svého řádu, protože to byla právě krajina, která byla místem jeho života (Humprey a Vitebsky, 1997). Přímými stopami tehdejšího duchovního života jsou právě boží muka, kapličky, kříže, procesní cesty či pouhý obrázek při cestě či u studánky. Na tyto prvky se vázalo členění prostoru i životní příběhy obyvatel (Dejmal a kol., 2001). Všechny tyto důkazy lidové zbožnosti prostupovaly celým krajem – byly ve vesnicích, při cestách a křižovatkách (dnes často již neznatelných) a neodmyslitelně patří k české krajině (Kysilka, 2007). Krajina prostoupená sakrálními prvky pak zpětně působila na lidi. I díky tomu se svět víry nejdéle uchoval právě ve venkovském prostoru (Tiller, 2009).

Kysilka (2007) uvádí, že skrze boží muka, kříže, aleje, studánky atd., je možné krajinu vnímat a přestává pro nás být neuchopitelná a právě naopak se stává místem k zastavení a zamyšlení. A samozřejmě člověk raději chodí atraktivní krajinou, kde se může odreagovat a potěšit. Proto například v rakouské oblasti Weinviertel spojují turistické značky nejen dálkové cíle, ale také tvoří malé okruhy, které spojují místní zajímavá místa (místní kaple, studánky, vyhlídky atd.).

3.3 Historický vývoj stavu drobných sakrálních staveb

V posledních stoletích (především renesance, osvícenství a industrializace) byla krajina v podstatě rozparcelována sítí vlastnických vztahů a pohltila tak i krajinu sakrální. Krajina byla zcela obětována ekonomickým cílům a novým technologiím (Trpák a kol., 2001).

Koubek (2007) uvádí, že osud drobné sakrální architektury byl velmi podobný jako osud poutí či ostatní sakrální architektury. Největší rozmach vzniku nové drobné sakrální architektury byl zaznamenán v baroku. Naopak za panovníka Josefa II. byl velký počet staveb odsvěcen a až na výjimky tyto stavby chátraly nebo byly použity jako stavební materiál. V romantismu pak byly některé zachráněny a zůstaly v krajině dodnes. Další významnější ničení nastalo až za světových válek.

Dnešní stav drobných památek ale vychází především z období posledních 60 let, tedy období po druhé světové válce. Toto období je možno dle Hájka a Bukačové (2006) členit do pěti etap a to dle míry působení negativních tendencí na drobné památky. V prvním období od konce války do konce čtyřicátých let, zůstávají památky kvůli naléhavým poválečným úkolům úplně stranou. Lidé mají existenciální problémy a na památky nezbyvají čas ani peníze. Toto období je zároveň počátkem nepřátelského postoje komunistické ideologie, protože byla podporována naopak ateistická výchova.

Druhé období začíná padesátými léty a končí polovinou šedesátých let. Toto období je charakteristické stupňováním negativních tendencí a je také obdobím likvidace značného množství památek. Pokud nebyly zrovna srovnány se zemí, docházelo často k necitlivému využití. Toto ničení se nevyhnulo ani drobné sakrální architektuře. Chtěný ateismus ale nebyl jediným důvodem k odstranění drobné sakrální architektury. Dalším důvodem bylo neefektivní objíždění památek při pracích na poli, tudíž se pro urychlení prací srovnaly se zemí.

Druhá polovina 60. let byla ve znamení mírného zlepšení v podobě snahy o rekonstrukce velkých objektů, což pokračovalo i v následujícím desetiletí. Ovšem až na pár realizovaných výjimek, památky chátraly dále. Někteří lidé ale i v této kruté době pro památky, zachraňovaly nalezená boží muka a křížky z polí a stavěli si je vedle domů a chalup.

Dalším pozitivním krokem byla od konce sedmdesátých let dokumentace v terénu, tzv. pasportizace okresů, která monitorovala i drobné sakrální památky a pomalu se tvořil soupis všech památek. Druhá polovina osmdesátých let byla k památkám značně lhostejná a chyběly i finanční zdroje. Také místní či odborná sdružení se snažila o dokumentaci a evidenci drobných památek, také rozvíjela přednáškovou a osvětovou činnost. Od těchto sdružení také vycházely návrhy na zapsání památky do Ústředního seznamu kulturních památek České republiky.

Koubek (2007) pěkně shrnuje škody napáchané v těchto letech a tvrdí, že bylo zničeno okolo 2600 kostelů, kapliček a kaplí a dalších přibližně 1600 bylo hodně poškozeno. Přičemž nešlo pouze o přímé ničení fyzickou silou, ale i o znemožnění oprav. Sakrální stavby byly považovány za přežitky, stejně jako celá církev a jakýkoli zájem jak o tyto stavby nebo o víru přinášely mnoho problémů. S převratem v roce 1989 přišel další problém, zmizelo totiž velké množství sošek, obrazů a dalších cenných uměleckých děl neznámo kam, byly ukradeny. Stavby ve městech se ale dočkaly ve většině případů oprav. Hůře už na tom byla a je drobná sakrální architektura v krajině, není totiž tolik na očích a často chátrá.

Trochu jiné porovnání počtu památek nabízí i Hájek a Bukačová, (2006), kteří odhadují, že se mezi vojenským mapováním v druhé polovině 19. století a pasportizací okresů v 70. letech 20. století počet drobných památek snížil na polovinu. Ovšem ještě děsivější je, že polovina, která dodnes stojí je ve většině případů ve velmi špatném stavu. V devadesátých letech 20. století sílilo hnutí za obnovu drobných památek. Na drobné památky se například zaměřuje Nadace občanského fóra. V rámci Českého svazu ochránců přírody se začíná pracovat na Národním programu okrašlovacích spolků, který by měl za cíl podpořit občany bez právní subjektivity, kteří se starají o přírodní i kulturní dědictví.

3.4 Typologie drobných sakrálních památek

Hájek a Bukačová (2006) dělí drobné sakrální památky na čtyři základní kategorie:

- kříže
- boží muka
- kaple a kapličky
- smírčí kříže

Kysilka (2007) uvádí oproti Hájek a Bukačová (2006) navíc ještě jednu kategorii – sloupy se sochami světců.

Zatímco Paneš (1992) uvádí úplně odlišné členění drobných sakrálních památek na následující tři větve:

1. Dar a poděkování Bohu za vyvážnutí z nebezpečí nebo za jeho odvrácení, kdy dárcem byl šlechtic, církev nebo prostý občan.
2. Upomínka na neštěstí, které se v těchto místech událo (vražda, úmrtí, nehoda).
3. Stavby řízené církví i světskou mocí s údajným poděkováním Bohu, k nimž se každý rok konala pouť „Božího těla“.

Paneš (1992) tyto tři větve ještě podrobněji charakterizuje a uvádí, že prvně jmenované stavby zahrnují především boží muka, ale i velké a malé kaple, postavené většinou na návrších. Účelem bylo splnění slibu věřících, vyslyšení Boží a odvrácení moru nebo války.

Druhá větev se týkala staveb roztroušených po kraji, které po generace připomínali místa neštěstí. Nejčastěji se jednalo o kříže kamenné a kovové. Právě svou roztroušeností se tato větev liší od zbývajících dvou, jejichž místo určení závisí na místě nehody či na pohnutku víry.

Třetí jmenovaná větev zahrnuje stavby architektonicky nejpokrokovější, kterému předcházela plán, nějaké urbanistické řešení. Kapličky všech druhů jsou řazeny po

určitých vzdálenostech a nesou obrazy z Křížové cesty, nebo sošky svatých ve svých výklencích.

3.4.1 Kříže

První výstavba křížů, jako symbolů křesťanství proběhla za knížete Boleslava. Ten na prosbu biskupa Vojtěcha rozkázal, že musí na každé bráně křesťanského města být vyobrazen kříž a aby v každé křesťanské vsi byl postaven kamenný nebo dřevěný sloup a na něm kříž (Koubek, 2007).

Materiálem prvních křížů bylo bez pochyby dřevo. Bylo totiž snadno dostupné i zpracovatelné. Však se dodnes na památku nehody staví dřevěné křížky a kříže. Ze dřeva se kříže pravděpodobně stavěly již od raného středověku, ovšem díky vlastnostem dřeva se dochovaly jen velmi zřídka. V 17. století se při protireformaci pořizovala boží muka i kříže na veřejných místech a kvůli jejich vysokému počtu se stavěla také dřevěná. Poslední větší vlna dřevěných křížů proběhla v 19. století, v období chudoby po napoleonských válkách a josefínských reformách (Hájek a Bukačová, 2006).

Zajímavostí je, že dřevěné kříže lidé z pověřivosti loupali a tyto třísky pak užívali k čarám v domněnce, že kříž stojí na hrobě člověka, který zemřel násilnou smrtí (Koubek, 2007).

Výstavba křížů v krajině měla většinou za důvod násilnou smrt, případně se zde stala nešťastná náhoda či byl postavený kříž myšlen jako poděkování, za to, že dotyčný nezahynul. Kříže byly také stavěny na soukromých polích, jejichž majitelé doufali, že jim Bůh oplatí požehnáním na poli, na kterém byl kříž postaven. Dalším důvodem pro stavbu křížů, byly hromadné pohřby lidí po epidemiích nebo lidí, kteří nebyli hodni být pohřbeni na hřbitově. Tato pohřebiště se nalézala na rozcestích za městem či vesnicí. Kolemjdoucí se pak u takového kříže pokřížoval a řekl křesťanské pozdravení „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus“ (Koubek, 2007).

Méně se již vyskytovaly kříže kamenné, s plechovou malovanou postavou Krista. Od poloviny 19. století se začaly vyskytovat i kříže litinové, na kterých bylo vyryto jméno a bydliště donátora nebo jméno zemřelého, na kterého se má vzpomínat. Pod jménem byl uveden citát z Písma či jiný zbožný verš. Litinové kříže byly následně vystřídány kamennými kříži. A nebyť komunistické přetržky, stavěly by se tyto kamenné kříže asi dodnes (dle četných současných příkladů z Bavorska a Rakouska) (Kysilka, 2007).

3.4.2 Boží muka

Méně než kříže se již v krajině vyskytují boží muka (Paneš, 1992).

Boží muka jsou kamenné sloupy, na kterých je připomínáno buď slovy, nebo obrazem utrpení a muka Spasitelova, což výstižně vyjadřuje německé pojmenování božích muk – Bildstock (nebo také Marterl). Paneš (1992) uvádí, že první zprávy o božích mukách a kapličkách jsou zaznamenány již ve 14. století. Ovšem větší počet drobných sakrálních památek, které se dochovaly až do dnešních dnů pochází z 15. až 18. století, méně již ze století 19. a 20. Hájek a Bukačová (2006) dále píše, že boží muka byla nejvíce rozšířena v německy mluvící části Evropy a zajímavostí je, že se jim nevyhýbaly ani protestantské země, které normálně odmítaly vnější projevy víry. Nejčastější ikonografické typy na božích mukách byly bičovaný Kristus, jeho

ukřižování, pieta, rouška svaté Veroniky, Kristus padající pod tíhou kříže nebo korunování trním. Kristus zde bývá často v doprovodu Matky boží a svatého Jana. Dále byli často zobrazováni apoštolové, sv. Vendelín (ochránce stád), sv. Urban (ochránce vinic) a svatá Uršula, ochránkyně před nebezpečím. Tyto náměty byly vyobrazovány a umístovány ve výšce na sloupku, jehož dřík měl řadu regionálně a slohově podmíněných proměn. Na přední straně býval hlubší výklenek pro umístění nějakého obrazu (dřevořezba, kamenný reliéf, obraz malovaný na skle či plechu). Tento obrázek mnohdy doprovázel text. Buď se jednalo o citát z Písma, slova napomenutí či výzvu ke kolemdoucím. Tím se boží muka stávaly pobídkou k zastavení a modlitbě. Těchto několik slov mělo vyjádřit ponížení člověka a míru utrpení. Kvůli úctě k božím mukám se jim krajově také říkalo „poklona“.

Boží muka byla stavěna z více důvodů. Z vděčnosti Bohu či svatým za záchranu v nouzi, nebezpečí či za vyléčení z nemoci. Nebo připomínají osudy jednotlivců či léta hladomoru a bídy. Dalším důvodem ke stavbě byla úcta k Panně Marii či svatým, vyzývající k pokoře před Bohem. A v baroku zvláště oblíbeným tématem byla péče o šťastnou hodinku smrti (*memento mori*), kdy jsou kolemdoucí napomínáni, aby žili zbožným životem a mysleli na vlastní smrt. Typické je také pečlivé uvedení osob, které boží muka nechali vystavět a případně i jejich vyobrazení.

Dalším významným důvodem pro stavbu božích muk byla poutní místa, kam proudily davy poutníků.

Jak se s časem měnily umělecké slohy, měnila se i podoba drobných památek v krajině. Pro gotiku byly charakteristické velké rozměry, hraněný nebo tordovaný dřík, přísné formy a postavy, zdůraznění svislých linií a stříškovitý nástavec a typické gotické ornamentální ozdoby (fiály, lomené oblouky, křížové kytky). Tento typ se objevuje zhruba do poloviny 16. století, docházelo k prolínání a přesahům různých slohů, často i z důvodu opakování starých vzorů. První boží muka byly nahoře otevřené kapličky, kam se až později vystavovaly obrazy nebo sochy, znázorňující utrpení Páně. Až později se ustálila základní podoba božích muk. Šlo o základní tři části – hranolový podstavec, na němž je sloup s patkou a hlavicí, jež nese kaplici (schránku) a je zakončena křížem. Kaplice může být někdy nahrazena pouze soškou Panny Marie. Schránka je buď dutá s baldachýnem, s obrazem Krista či plná jako hranol s mělkými výklenky s reliéfy.

Renesance sahá v Evropě zhruba do poslední třetiny 17. století. Charakteristické pro boží muka z této doby jsou antické prvky, segmentový stlačený oblouk na ukončení horní části, voluty, andílci, sloupky s hlavicemi jako ohraničení plochy. Oproti gotice je měřítko drobnější, vzhled je méně přísný a dřívky sloupů jsou oblé (oproti hranaté gotice).

Baroko se začíná projevovat na přelomu 17. a 18. století. Boží muka vypadají najednou úplně jinak, jejich prvky jsou smysluplně a harmonicky uspořádány. Často se vyskytují kartuše tvaru mušle pro nápisy, letopočty nebo prosby. Figurální výjevy bývají zasazeny do oltářové niky a girlandy, ovocné festony a hlavičky andílků doplňují celkový dojem. Takovýchto památek bývá nejvíce a často se dochovaly v téměř původní podobě.

Po roce 1750 základní koncepce mizí s přemírou ozdobných rokokových prvků, začínají mít podobu medailonů s bohatým doprovodem andělů. Celé 18. století je charakterizováno rozkvětem barokního sochařství, které se projevilo i na božích mukách. Především pak v často zobrazovaném motivu Krista, který klesá pod

křížem, což má symbolizovat obzvláště těžký život lidí. Tato podoba Krista se objevuje jako samostatná socha a je možno nalézt ji i v polích. Dalším oblíbeným motivem této doby byly madony a Jan Nepomucký. Ten byl umístěn především na volně stojící kříže a kalvárie.

S koncem 18. století ubývá bohatých dekoračních prvků, objevují se skromnější formy a často se navrácí renesanční dekor, dřívky jsou opět hranaté. V 19. století dochází k návratu ke gotice a ve 20. století obecně ubývá nově postavených božích muk, objevují se staré motivy v novém uspořádání nebo kopie starých forem.

Posledním typem božích muk jsou především hranolová zděná boží muka, která mají mělké niky a jsou tak vlastně takovým přechodem ke kapličkám. Na hranolovém dřívku stojí menší hranolová kaplice, mající čtyři mělké niky s tradičními náměty. Kaplice je často kryta jehlancovou stříškou, na níž je kovaný křížek, popřípadě je křížek usazen až na kouli, symbolizující svět pod nadvládou kříže. Boží muka, která mají pouze jedinou větší niku, bývají často kvůli podobě nazývána otevřenými kaplemi. (Hájek a Bukačová, 2006)

3.4.3 Kaple, kaplička

Názvy pochází od latinského slova capella, což je drobná sakrální stavba, zasvěcená uctívání Boha, Panny Marie a také světců. Uzavřená kaple obvykle mívá malý, čtvercový (též ale kruhový nebo oválný) půdorys a často je ukončena jehlancovitou stříškou (v baroku cibulovitou bání), (Hájek a Bukačová, 2006). Kapličky stavěné zpravidla na místech zázračného uzdravení nebo výjimečných zjevení se často nacházejí na dominantních návrších a kopcích, kde zakončují křížové cesty, budované od období baroka k upevnění mariánského kultu (Kysilka, 2007). Kapličky tak spíše dotvářejí naši krajinu, než že by určovaly její ráz. Mnoho kaplí vzniklo jako zázraky opředené poutní místo a mají autory z řad významných architektů, stejně tak jako z řad prostých lidí. Zvláštní kategorií jsou kaple ve skalách, v podobě grotty nebo hluboké niky s tesaným reliéfem.

Často se také kaple dají zařadit do skupiny spojené s kultem nějakého světce a postavených tedy u poutních cest nebo zemských stezek. Kupříkladu svatý Jakub, který byl sám poutníkem do Compostelly, je dodnes ochráncem poutníků a proto trasy, směřující k domnělému hrobu sv. Jakuba jsou lemovány mnoha kostely a kaplemi, zasvěcenými právě jemu. A není divu, že tato sakrální architektura je umístěna například u pramenů, aby se i dnešní poutníci mohli občerstvit. Některé kaple jsou spojené s křížovými cestami o různém počtu zastavení (nejčastěji ovšem čtrnáct), kde je vyobrazeno Kristovo utrpení a k tomu se volně pojí výjevy z Olivetské hory, kdy modlíciho se Krista v okamžiku těžkého rozhodnutí doprovázejí jeho učedníci, kteří bezelstně usnou, i když slíbili, že ho budou podporovat. Dalším rozšířeným tématem pro kaple je Panna Marie, objevuje se v mnoha variantách a kaple jsou jí velmi často zasvěceny (Hájek a Bukačová, 2006).

Zdaleka ne v každé obci bylo dostatek financí na to, aby si mohli postavit vlastní kostel, na kapličku se lidé vždy byli schopni složit. Jiné jsou budovány jako poděkování za záchranu života či za pomoc. Pro věřící jsou to v první řadě místa pro setkání s Bohem a pro ostatní lidi jsou alespoň dominantou obce nebo krajiny (Koubek, 2007).

Z dochovaných kaplí a dokumentů je zřejmé, že bývaly skromně vybaveny. Výzdobou oltářů byly různé dřevořezby, barvotiskové obrázky, na stěnách pak byly podmalby na skle a často byla přítomna i řada lavic. Kromě výše jmenovaných bývají často zobrazováni zemští patroni Václav a Vojtěch a také oblíbeným námětem byla svatá Anna nebo Jan Nepomucký. Kaplička a kaple často stávaly pod mohutným stromem, nejčastěji lípou a byly k ní vedeny cesty z okolí. Kaple také často nahradily původně stávající kříže nebo naopak předcházely stavbě menšího kostelíka nebo dokonce většího poutního areálu (Hájek a Bukačová, 2006).

Na začátku 18. století se začaly stavět kapličky (často barokní), nejčastěji lemované čtyřmi stromy. Poutní chrámy a kapličky stavěné zpravidla na místech zázračného uzdravení nebo výjimečných zjevení se často nacházejí na dominantních návrších a kopcích, kde zakončují křížové cesty, budované od období baroka k upevnění mariánského kultu. Obvykle se jedná o hranolovité stavby se zvonem, který je buď uzavřen v rámci věžičky nebo je umístěn na kmen vysunutý ze spodní části stavby s vrcholovou vidlicí a křt šindelovou stříškou (Kysilka, 2007).

3.4.4 Smírčí kříže

Smírčí kříže jsou nejstaršími památkami lidové zbožnosti. Naprostá většina z nich pochází z pozdního středověku a raného novověku (Kysilka, 2007). Jsou postaveny na místech vražd, zločinů a tragédií a byly jakýmsi mimosoudním vyrovnáním mezi vrahem a rodinou oběti. Ještě v 16. a 17. století závisel trest pro pachatele na příbuzných a byla uzavírána tzv. smírčí smlouva. Součástí likvidace pachatelovi trestnosti bylo kromě zaplacení odškodného také odprošení, uznání viny a tzv. pokora, což byl rituál symbolizující potrestání. Obvykle vyjádřením lítosti nad spáchaným činem byla právě výstavba smírčího kříže. Jelikož byly vyráběny z odolného materiálu – kamene, jedná se o velmi trvanlivé památky v krajině (Hájek a Bukačová, 2006). Často se jednalo o zakulacené kříže či jen reliéfně znázorněné kříže na plochých kamenech, někdy i s připojením vražedného předmětu (Kysilka, 2007). Hájek a Bukačová (2006) ještě doplňují, že byl někdy připojen i letopočet či text.

3.4.5 Sloupy se sochami světců

Pro mnohé kraje příznačné, leč málo časté jsou sloupy se sochami světců. Nejčastěji zobrazovaným světce je sv. Jan Nepomucký a to především u mostů. Je ale možné nalézt i trojiční, mariánské a méně i další plastiky svatých především na rozcestích, ale i na dalších důležitých místech. V zastavěné krajině je možné tyto sloupy nalézt spíše než ve volné krajině (Kysilka, 2007).

Umístění soch světců a sakrální architektury vůbec má své opodstatnění a určuje kompoziční vazby v prostoru a právě z tohoto důvodu by neměly být bez důvodu přemísťovány. Pokud je doopravdy nutný přesun, třeba z důvodu výstavby komunikace, pak se doporučuje umístit plastiku na vhodném a také viditelném místě v blízkém sousedství původního umístění. Není-li možné ani to, doporučuje se umístit plastiku do jiného, ale památkového prostředí (např. ke kostelu), (Kysilka, 2007).

3.5 Možná souvislost kapliček a podzemních chodeb

Paneš (1992) uvádí zajímavou teorii o souvislosti kapliček s podzemními chodbami. Tvrdí, že kapličky sloužily k větrání, jako tajné vstupy nebo také k orientaci. Chodby pod nimi byly vybudovány v hloubce 5 – 15 m a kopali je zajatci, trestanci a chudina. Rozměry chodby mohli dosahovat až 4 x 3,6 m pro jízdu kočárem a mohli být dlouhé i několik desítek kilometrů. Ovšem vyvstává otázka, kam takové množství výkopku bylo odváženo? Odpovídají jen legendy, že v okolí kopce rostly, jako když kyne chlebové těsto.

Paneš (1992) dále tvrdí, že kapličky svými půdorysy určují směr chodeb. Také sousoší ukazují směr této sítě. V křižovatkách chodeb též byly společné hroby a nad nimi napovrch byla postavena boží muka. Polohy oltářů, které jeví nějakou anomálii ve směřování (nebyly nasměrovány k východu) mohou ukazovat na výskyt chodbového systému a ukazují pak k výchozímu centru.

Takovéto podzemní chodby byly budovány především za dob švédských válek a celkově se místa výskytu kapliček a chodeb jeví jako systematický usilovný program budování chodbového úniku a ochrany, ve spolupráci feudálního státu a římsko – katolické církve. Důvodem pro výstavbu takovýchto komplexů bylo především turecké nebezpečí. A jejich výstavby byly ukončeny až za vlády Marie Terezie, nejspíše z důvodu změny způsobu válčení. Síť podzemních chodeb tedy umožňovala nejen úkryt pro obyvatelé okolních obcí i s dobyt看, ale i obranu a v případě potřeby i možnost zatopení jednotlivých částí (Paneš, 1992).

3.6 Doprovodná vegetace cest

Aleje jsou významným přínosem stromů k formování naší krajiny, chrání a spoluvytvářejí ji. Skýtají nám ale mnohem víc – stín v horku, slouží jako orientační body, zvířatům poskytují potravu a úkryt (Hrušková a Ludvík, 2006).

Od pradávna stromy rostly u cest, ale jak stromy rostly, tak se cesty pomalu proměňovaly. Nejdříve cesty nebyly udržované, až na brody, nebyly zpevněné a byly široké jen tolik, aby se dokázali vyhnout dva koně. Stromy takovéto cesty obklopovaly z obou stran a byly vhodným útočištěm pro lapky. Síť stezek se zahušťovala spolu s rozvojem měst a postupně byly upravovány tak, aby po nich mohly jezdit vozy. Panovník Karel IV. si dobře uvědomoval, že se musí zvýšit kvalita i bezpečnost cest, pokud chce do své země přilákat bohaté kupce. Cesty tedy musely být dostatečně zpevněny a být „silné“, aby se mohly vyhnout dva formanské vozy (odtud také název silnice). Z důvodu bezpečnosti tedy přikázal, aby stromy byly od silnic 200 sáhů (cca 100 m). Stromy byly ale i nadále zachovány nebo byly vysazovány nové na křižovatkách, kde plnily funkci ukazatelů nebo pokud například měly upozorňovat na nepevné okolí.

Ovšem pravá doba alejí přichází s druhou polovinou 17. století a trvá pak skoro celé 18. století. V 18. století se tedy aleje staly již regulérní součástí kulturní krajiny. Jelikož půda již touto dobou byla sjednocena pod velkými vlastníky (především šlechta a církev) a krajinu bylo třeba nějak opticky rozčlenit a uspořádat. Krajinářská koncepce oblasti ihned ukazovala postavení majitele. Majitelé se tak stávali tvůrci krajiny. Spolu s rekatolizací navíc začala církev i více investovat do svého majetku – rozšiřovaly se klášterní areály a také vznikala nová poutní místa (Hrušková a Větvicka, 2012). K významným místům byly vysazovány podél cest stromy. Takto

vzniklé aleje zvýrazňovaly dominanci kostela, poutního areálu, šlechtických sídel či kaple v krajině a stromy poskytovaly poutníkům potřebný stín (Kupka, 2006). A obyčejní lidé se nechali inspirovat panstvem a začali také vysazovat stromy podél svých polí a cest. Převážně se jednalo o ovocné dřeviny, tedy aleje užitkové.

Za vlády Marie Terezie a Josefa II. přišlo další nařízení reagující na napřímení silnic. Nařizuje se v něm, že musí být vysázena doprovodná zeleň podél nových silnic (Kyselka, 2007). Mělo to čistě pragmatické důvody. Stromy totiž mohly posloužit jako úkryt pochodujícímu vojsku, poskytovaly jim stín, usnadňovaly orientaci v krajině a ovoce ze stromů zahánělo vojákům hlad a žízeň.

V roce 1894 vyšla v platnost povinnost alejí podél všech silnic a tam, kde to není možné alespoň jednoduchých stromořadí a bylo zde uvedeno, jak o stromy pečovat a sankce při nedodržení péče či dokonce při poškození stromu (Hrušková a Větvíčka, 2012).

Až do poloviny minulého století pracovala většina venkovského obyvatelstva v zemědělství a lidé byli se svou loukou, polem a lesem v každodenním styku. Takovýto kousek krajiny tak vlastně tvořil jakousi rozšířenou část domu a při práci zde tehdejší lidé trávili většinu svého času. Proto byl prostor vysoce účelně uspořádán, a aniž to bylo cílem, i esteticky dotvářen. Každá mez, remízka či stromořadí nebyly jen samoučelně estetické, ale i vysoce funkční prvky. Proto byly dřeviny podél cest sázeny jak šlechtou, tak prostým obyvatelstvem (Kyselka, 2007).

Ovšem příchod kolektivizace rozvrátil tyto osobní vztahy k místu a krajině. Krajina se stala pouhým výrobním prostorem a proto vše co by jen nepatrně mohlo vadit „výrobě“ potravin muselo ustoupit (Blažek a Kubálek, 2008). Jednalo se například o rozorání mezí, odstranění historických hraničních znaků, drobných sakrálních staveb, rybníčků, dále také byla ničena rozptýlená vegetace, některé sady a mokřady, které byly vysušeny. V neposlední řadě byly rušeny právě polní cesty a pěšiny, včetně jejich doprovodné vegetace (Trnka, 2006).

Naši předkové, vždy když sázeli stromy, sahalo po domácích dřevinách a to především po lípách, javorech, jasaněch a jeřábech, především podle toho co bylo zrovna po ruce. Aby alej za pár let nebyla plná dřev, měla by být ze stromů stejnověkých a to jak při výsadbě, ale také v perspektivě dožití (Hrušková, 2011).

Nejčastěji byly vysazovány aleje lipové, přesněji z lípy srdčité (*Tilia cordata*), mnohem méně již z lípy velkolisté (*Tilia platyphyllos*). V kopcovitém terénu se uplatnily především javorové aleje, hlavně klenové (*Acer pseudoplatanus*). Pro podhorské oblasti byly typické aleje jeřabin (především *Sorbus aucuparia*) a občas je doplnila v podhůří alej jasanová (*Fraxinus excelsior*), která zároveň dávala velmi kvalitní dřevo. V ještě vyšších polohách (například Šumava) byly silnice lemovány břízami bělokorými (*Betula pendula*).

Již konec 18. století byl ve znamení introdukce dřevin, které se stalo módním trendem té doby. Majitelé panství měli celé sbírky cizokrajných dřevin a postupně se začaly vysazovat i aleje z tehdy vzácných cizokrajných druhů. Přímo specialisty na cizokrajné dřeviny byl rod Lichtensteinů. Ti ovšem vždy vysazovali druhy mírného pásma, aby stromy vydržely v našich podmínkách. V závěru 19. století k nám pronikly štíhlé kultivary topolů (*Populus nigra 'Italica'*), které doprovázeny silnice napříč celou republikou. Tyto topoly byly vysazovány především podél tehdejších císařských silnic.

Od nepaměti se spojovalo příjemné s užitečným, aleje, které plnily již tak mnoho funkcí, plnily ještě funkci produkční, pokud byla alej složena z ovocných dřevin. Boom výsadeb ovocných dřevin podél cest, znamenal přelom 19. a 20. století. Bývaly zpravidla monokulturní, nejčastěji to pak byly aleje ořešákové, třešňové, jabloňové a švestkové a v neposlední řadě aleje jeřábové (Hrušková a Větvička, 2012).

Ovšem v dnešní době mají ovocné aleje smutný osud. S příchodem olovnatých benzínů a vyššího provozu, se těžké kovy kumulovaly v ovoci a česači byli ohroženi provozem a provoz zase česači. Proto ač mají ovocné stromy podél silnic dlouhou tradici a poskytují nespočet výhod (menší vzrůst ovocných dřevin, jejichž koruny nevadí provozu, nekonkurují polní kultuře a ani nebrání jejímu obdělávání, přitom jsou však stále schopny naplno plnit funkci orientačních bodů v krajině a ještě k tomu poskytovat dostatečnou úrodu s pouze minimální péčí), tak se až na výjimky již nevysazují nové a staré jen dožívají (Hrušková, 2005).

Mimo ovocné dřeviny se podél cest nejčastěji vysazovaly lípy, které jsou ceněny pro svůj dynamický růst v mládí a voňavé květy, které jsou symbolem začínajícího léta. Ještě častěji než podél cest byly ale lípy vysazovány u božích muk, kapliček a dalších důležitých míst (Hrušková a Větvička, 2012).

V dnešní době se při výsadbě doprovodné vegetace cest dbá nejvíce na dopravní funkci. Tou se rozumí požadavky na odolnost proti soli, poranění, výfukovým plynům a suchu, aby nedocházelo k většímu vylamování větví nebo masivnímu opadu listů a dužnatých plodů, které by mohly být příčinou smyku. Dále se při výsadbách dřevin okolo cest dbá na bezpečnost, především na přehlednost v riskantních úsecích (nevysazovat dřeviny vůbec na křižovatkách nebo jen dřeviny s vysoko nasazenou korunou a také nevysazovat dřeviny do vnitřního oblouku nepřehledné zatáčky). Další funkcí, na kterou je dnes dbáno je funkce krajinářská, kdy aleje působí jako větrolamy a izoluje okolí od nežádoucích účinků dopravy a v neposlední řadě působí na v krajině esteticky (Ezechel, 2011).

3.7 Vegetace a sakrální architektura

Stromy lidé sázeli od nepaměti, a jak šel čas, čím dál častěji stromy plnily i praktické záměry člověka. Od raného středověku, tak byly stromy vysazovány jako hraniční značky a jednotlivé stromy nebo jejich skupiny, obklopující křížky či boží muka sloužily pro pocestné jako směrníky v lukách, u cest, mezi poli a z některých se následně staly významné a obdivované krajinné dominanty. Stromy tak dotvářejí atmosféru významných míst už stovky let, navíc lidé pod jejich korunami nacházeli ochranu a úkryt, což byl i jeden z důvodů, proč se stromy vysazovaly u poutních míst a klášterů. Stromy s kapličkou bývají často spojeny s událostmi z historie, mívají i svůj vlastní příběh. Tyto staré stromy dodávají historickým památkám na věrohodnosti a také zvyšují působivost dávno postavených staveb. A stejně jako kdysi našim předkům poskytoval strom u kapičky útěchu a zklidnění, poskytuje ho i dnes nám. Stromy žily v dobách, o kterých se dnes děti učí v dějepisu a jsou živými připomínkami a svědky události. Tím umocňují dojem v místě, kde se daná událost stala (Hrušková, 2011).

Ani 19. a 20. století a jejich proti sobě jdoucí síly, průmyslu a počátku ochrany památek a přírody, nedokázaly zničit starobylý soulad mezi stromem a drobnou sakrální architekturou v krajině, který byl způsoben přirozenou úctou lidí ke starým

stromům (často opředeným legendami), ale také k drobným stavbičkám a monumentům každodenní religiozity. Šlo ovšem i o pragmatické ideologické uvažování. Církev totiž chtěla využít lidovou tradici, která ve starých stromech viděla návazání na minulost a obdiv k přírodě. Církev tak vysazovala především lípy jako ochránkyni kapliček, křížků a božích muk, ale i u kostelů a klášterů. Nejčastěji byly vysazovány čtyři stromy, aby vytvářely jakýsi okrsek. Někdy ovšem docházelo i k opačnému postupu a to, že ke starším dřevinám byly stavěny drobné sakrální památky. Nebo byly na vzhledné stromy připevňovány nejrůznější obrázky s náboženskou tematikou. Dokonce se výjimečně strom, na kterém byly nalezeny obrázky či sošky, obestavěl chrámovou zdí a strom byl například ponechán za oltářem. Česká krajina byla postupně obohacována dvojmonumenty drobných církevních staveb a starých stromů, které spolu harmonizovaly.

Je ovšem otázkou do jaké míry to bylo záměrné doplnění pohanských symbolů, těmi křesťanskými a snaha je tím zastínit a ovládnout krajinu nebo zda se jednalo o spontánní činnost lidí i církve (Hájek a Bukačová, 2006). Koubek (2007) totiž uvádí, že stromy byly od nepaměti uctívány jako centra nadpřirozených sil a sídla Bohů. Nejvíce byly stromy uctívány Kelty. Známa je obdoba našeho zvěrokruhu, keltský stromový kruh, který lidem přisuzuje vlastnosti stromů.

Zajímavostí je, že se sakrální stavby často pojí s výskytem památných stromů (Hind, 2007). Z celkového počtu cca 3500 památných stromů v České republice, jich doprovází sakrální stavby 600-800. Nejčastěji se setkáváme právě s lípami, méně pak již s dubem (Hájek a Bukačová, 2006). To potvrzuje i Koubek (2007), který píše, že u božích muk a křížů byl často vysazen strom, nejčastěji lípa, méně pak dub nebo borovice, vždy ale majestátní strom, viditelný na velkou dálku. Dodnes je výrazný strom v krajině ukazatelem, že by se v jeho stínu mohla ukrývat nějaká drobná sakrální památka.

Jak již bylo řečeno, významným doprovodem sakrální architektury v krajině bývají památné stromy. Tento kult živých památníků byl zřejmě zvykem přeneseným z Francie, kde se vysazovaly „Stromy svobody“ v období Velké francouzské revoluce. U nás se tento zvyk rozmohl až po vzniku Československé republiky, jako tzv. Stromy republiky. Dále již o památné stromy pečovali členové okrašlovacích spolků. Ač druhá polovina minulého století nepřála ani tradicím, ani náboženství ani mýtům. Přesto byly v určitém smyslu zachovány zvyky spojené se stromy. Například byly stromy vysazovány na památku významné návštěvy spřátelených soudruhů. Též se ozeleňovala nová pietní místa, i když o úctu či vztah ke stromům jako takovým šlo jen zřídka. Naopak obyčejní lidé na protest obsazení okupanty v 60. letech minulého století, vysazovali mnoho lip. To se ovšem vadilo normalizačním činitelům a tak tyto lípy byly často odstraňovány. Důvodem bylo právě vědomé symbolické vyjádření citového vztahu a postoje k tradicím, které lidi vyjadřovali prostřednictvím stromů (Hrušková, 2005).

„Spousta kapliček, křížů, božích muk a smírčích kamenů je již nenávratně zničena a spousta památných stromů pokácena. Možná i o to cennější jsou ti svědkové, kteří zůstali...“ (Koubek, 2007).

3.7.1 Lípa – nejčastější vegetační doprovod sakrální architektury

Nejposvátnějším stromem Čechů, ale i všech Slovanů byla a je lípa. Lípa byla vždy centrem obce, lidé ji sázeli na většině návsi, u kapliček, kostelů, křížků a v všech významnějších místech (Koubek, 2007).

Lípa se stala národním stromem a symbolem pomoci, ochrany lásky, už proto jak vlídný stín poskytuje, voní už na dálku a tím ohlašuje příchod léta, dobu hojnosti a je půvabná i svým srdčitým tvarem. Na lípy lidé odedávna rozvěšovali

Foto č. 1: Lípa u kapličky (URL 1)

obrázky Panny Marie a prosby

vyslovené pod takovýmto dvojnásobně posvátným stromem tím měly dvakrát větší šanci na splnění. Jelikož je lipové dřevo tvárné, rádi s ním pracovali řezbáři a vytvářeli z něj oltáře a sochy svatých. Z tohoto důvodu bylo lipové dřevo nazýváno „svatým dřevem“ (Hrušková, 2005).

V seznamu památných stromů jsou také lípy druhem s nejvyšším počtem kusů, což jen dokazuje jejich dlouhodobou oblíbenost. Méně zastoupené jsou pak duby, následně javory a jasanů a pouhých 6% je památných jehličnanů (Hrušková, 2011).

3.8 Poutě

Pouť je cesta za účelem návštěvy určitého poutního místa, které má náboženský význam (Odehnal, 2004).

Ve všech světových náboženstvích je putování na svatá a posvátná místa nebo na místa se zázračnou událostí naprosto běžné. V křesťanství, především v římskokatolické církvi, má poutní tradice velmi hluboké kořeny a nepřehlédnutelný význam (Ohler, 2000).

Na křesťanské poutě se lidé začali vydávat už ve 2. století, aby na posvátných místech prosili Boha o pomoc, o odpuštění, děkovali Bohu a chválili ho. Putovali lidé zdraví, nemocní, chudí i bohatí. Mnohým lidem pouť umožňovala vymanit se ze všednosti běžného dne nebo se poohlédnout po lepším životě jinde (Miloha, 2010).

3.8.1 Historie poutnictví

Poutě provází křesťanství od dob jejího vzniku až do dnešní doby a ačkoli Bible přímo nevybízí k poutnictví, lze v ní najít několik příběhů, kde lze předobraz poutnictví vystopovat. První poutě byly uskutečňovány do Jeruzaléma, pak

s přenesením křesťanství do Římské říše začala velká část poutníků putovat do Říma a záhy začala přibývat další poutní místa. České dějiny poutnictví staví na základě křesťanství. Uctívá se Nejsvětější Trojice, Matka Boží a neustále narůstající počet světců. Kromě této úcty měly poutě různý charakter a zaměření (Odehnal, 2004).

Ačkoliv je poutnictví v našich končinách fenoménem především 17. a 18. století, jeho počátky ovšem bezesporu sahají až do středověku (Tanner, 2001).

A právě středověkým Čechám jednoznačně dominovala úcta k zemským patronům. Nejvíce se rozvíjel kult svatého Václava a s ním poutě do místa jeho zavraždění – Staré Boleslavi. Naopak moravské poutní tradice se vážou především k cyrilometodějské misi, která na území Moravy zanechala nepřehlédnutelné stopy. Nejvýznamnějším moravským poutním místem se stal Velehrad, kde se spojuje uctívání cyrilometodějského a mariánského kultu. K rozmachu a kulminaci mariánského kultu došlo až v období baroka a na území Moravy je tento kult základním pilířem lidové zbožnosti a poutní tradice. Z této doby se dochovaly vzácné mariánské sošky středověkého původu, jež se staly v období baroka hlavní součástí barokních svatyní. Dále hrály ve středověku velmi důležitou roli milostné obrazy, mezi kterými vévodí palladium Moravy – černá Madona byzantského původu, která byla darem od císaře Karla IV. (Odehnal, 2004).

Většina poutních míst zaznamenala období velké obliby a naopak také období se značným úbytkem poutníků. Pak mohl či nemusel následovat opětovný rozmach. Vrchnost vždy pohlížela na poutě rozporuplně, považovali to za nešvar. A už na konci 4. století si sv. Jeroným, uctíváný duchovní otec, pokládal otázku, proč se vydávat na poutě, když je možné Boha vzývat kdekoli, že není rozdíl mezi Británií nebo Jeruzalémem.

Během 15. století se kritika poutnictví prohlubovala. Lidem bylo předhazováno zanedbávání práce a povinností, riskování možného znásilnění, prodání dětí do otroctví, což bylo považováno za neúměrné riziko v porovnání s možným duševním ziskem. V tom samém století se vyhrtila i kritika proti kultu svatých a jejich ostatků. Některé poutě se totiž zvrhly do podoby magických praktik a mnohé tak začaly být označovány za kacířské. Na přelomu 15. a 16. století se Erasmus Rotterdamský seznámil s mnohými poutními místy a sepsal svoje názory na něj do dvou dialogů, které by se daly nazvat obžalobou poutnictví. Tyto dialogy velmi zapůsobily i na veřejnost. Erasmus v nich píše o nepoctivosti a podvodech na posvátných místech. Zpochybňuje pravost ostatků a relikvií Panny Marie a Ježíše, kdy tvrdí, že tolik třísek z kříže Páně by vydalo na celý lodní náklad a že Ježíš na zemi nezanechal tolik krve a Panna Marie tolik mléka, že to nemůže při nejlepší vůli pocházet od jednoho člověka. Dále se pozastavuje nad bohatou výzdobou poutních míst, která se třpytí zlatem a drahokamy, zatímco lidé, žijoucí chrámy Krista, umírají hladu a žízni. A uvažuje nad tím, jestli není více křesťanské nasytit a napojit chudé, jak to kázal Ježíš, než pořizovat drahocenné liturgické nářadí. Tyto rozpory mezi křesťanským učením a praxí měly za následek velký rozkol v 20. letech 16. století, který trvá dodnes. Lidé se začali přiklánět k učení reformátorů Luthera, Zwingliho a Kalvína. Ti odmítali uctívání svatých a pouti s odvoláním na Písmo svaté. Takže poutní místa, která se nacházela v oblastech, kde se lidé přiklonili k reformátorům, brzy navštěvovala jen hrstka poutníků, ač původně mohlo jít o velmi oblíbené místo. Ovšem ani moc vrchnosti není všemocná a tradice, které jsou zakořeněné po generace, se nedají jen tak škrtnout. A tak mnohdy vrchnost vydávala opakované zákazy poutnictví, podle kterých je dnes možné soudit, že byly neustále

porušovány (Ohler, 2000). Odehnal (2004) ještě doplňuje, že Čechy byly útlumem poutnictví, ale i víry celkově postiženy mnohem více než Morava, která až do dnešní doby zůstala nábožensky mnohem stabilnější.

Zlatý věk poutnictví přišel do Čech a Moravy až s příchodem baroka, kdy se projevila katolická reforma (pobělohorská rekatolizace). Nastal rozvoj zbožnosti, jejíž korunou byla právě poutní tradice, a to se projevilo ve všech sférách tehdejšího života – na dobové kultuře, náboženském vědomí, vlasteneckém a estetickém citěním, jakož i na celé krajině, kde se objevovali čím dál častěji připomínky náboženského citění. Poutní místa, která byla oblíbená ve středověku se opět začala těšit pozornosti. Většina z nich byla i přebudována a opravena do barokní podoby, kterou si tato místa ponechala dodnes. Barokním architektům a stavitelům se ve většině případů podařilo téměř geniálně sladit podobu sakrální stavby a okolní krajiny (Odehnal, 2004).

Poutnictví se tehdy stalo nejpříjemnější formou pobělohorské rekatolizace, která úspěšně oslovovala všechny vrstvy společnosti. Hnacím motorem se staly řeholní instituce, mezi nimiž měli výsadní postavení jezuité – Tovaryšstvo Ježíšovo, založené roku 1534 Ignácem z Loyoly (Odehnal, 2004). O těch Koleč (1942) tvrdí, že byli duší českého baroka. Podařilo se jim totiž to, co se nepodařilo ani husitům, a to sjednotit náboženství s národním citěním.

V 17. a 18. století země Koruny české prožívají silnou vlnu mariánského kultu a díky tomu nejvíce poutníků směřuje právě k mariánským poutním místům. Jedním z nejvýznamnějších mariánských poutních míst v Čechách, je Svatá Hora u Příbrami a dále Stará Boleslav s tzv. Palladiem země České neboli s gotickým reliéfem Panny Marie, který byl uctíván od 17. století. Morava má své zásadní poutní místo na Svatém Kopečku u Olomouce, kde se také v roce 1732 konala asi jedna z největších barokních slavností na Moravě (Tanner, 2001).

Kromě výše zmiňovaného mariánského kultu se v českých zemích rozvíjela i regionálně příznaková zbožnost, směřující většinou k zemským patronům. Jedním příkladem za všechny může být Jan Nepomucký. Ale ani úcta k patronům se často neobešla bez mariánských prvků. Příkladem je především Stará Boleslav, kde je uctíván sv. Václav a postupně se k němu přidává i mariánský kult a zmnožuje se tak symbolický potenciál (Tanner, 2001).

V letech 1680-90 byly také vystavěny kapličky podél poutní cesty Via Sancta, vedoucí z Prahy do Staré Boleslavi (Kuranda, 2009). A jak uvádí Schubert (1999), o devadesát let později (1770-72) došlo k výstavbě kapliček doprovázející druhou velkou poutní cestu, vedoucí z Prahy, v tomto případě do Hájku (Schubert, 1999).

Za osvětenství došlo naposled k velkému odmítnutí poutnictví. Podle potřeby byly uplatňovány různé argumenty – teologické, pastorační, hospodářské, právní, estetické nebo hygienické. V rakouském nařízení z roku 1772 se říká, že kdo není přes noc doma nebo odejde ze země, ten se provinil zvrácenou poutnickou mánií a je tam zdůvodněno, proč je poutnictví špatné. Poutě odváděly lidi od práce, tím se snižoval výnos na polích a i to málo, co vydělali přes rok, utratili pak v jiné zemi. Nehledě na to, že si lidé během poutí prý přehnaně užívali a porušovali desatero. V druhé polovině 18. století byl církevní život značně kontrolován vrchností. Byla pevně stanovena doba poutí, jejich četnost a kdo se smí pouti zúčastnit. Poutě za hranice byly jen na speciální povolení a postupně to došlo tak daleko, že byly pouti úplně zakazovány. Zákazy vydávali i katoličtí panovníci, jako například císař Josef II. (Ohler, 2000). Ten vlastně přerušil reformami vzrůstající oblibu poutí

z období baroka. Byla zrušena i slavná poutní místa, zakázány pouti a místo poutních písní byl povinný císařem nařízený „normalizovaný zpěv“. I přes zákazy byly vydávány knihy o poutnictví a tím se stará barokní forma našich poutí udržovala alespoň částečně i v 19. a 20. století (Kolek, 1942). Vrchnost ale tušila, že zákazy stačit nebudou, a tak chtěla vyplnit vzduchoprázdno po poutích. Proto začaly posilovat místní náboženský život procesími, křížovými cestami i stavební činností v dané farnosti. Procesí byla přehledná a kontrolovaná, ale rozdíl mezi poutěmi a procesími nebylo možné jasně vytyčit. Často, aby nebylo nutné konat poutě do zahraničí, stavěly se napodobeniny tamních poutních míst u nás.

Ovšem napříč státy v 18. století proběhlo přání posílit státní církve na úkor římské církve. Činnost jezuitů byla nejprve zakázána v jednotlivých státech a v roce 1773 zrušil papež Klement XIV. Tovaryšstvo Ježíšovo úplně. Ovšem málokterý jiný řád se tak zasadil o univerzální církev, o uctívání svatých a péči o poutníky, jako právě oni. Takže poutnictví dále sláblo.

Nový rozmach poutnictví pak nastal v 19. století se znovuobjevením křesťanských tradic a myšlenkovým návratem ke středověku. S výstavbou železniční sítě bylo umožněno podnikat i daleké poutě velkému množství lidí, většinou do Říma a Lurd.

Ve dvacátém století se objevovaly další zákazy a překážky, mnohdy totožné jako v předchozích staletích. A navíc proticírkevní nacistická politika omezovala poutnictví ještě více. Přesto mnozí lidé uskutečňovali poutě jako protest proti nacismu nebo jimi lidé vyhnání ze svých domovů potvrzovali svou identitu. V 80. letech minulého století se zase spousta Čechů a Slováků připojila k pouti do Čenstochové, na viditelný protest proti komunismu. Posilovala se tak vůle národa ke svobodě a základy režimů se otřásaly v základech. Stát i církve v minulosti omezovali poutníky nejednou rozličnými zásahy. Ale ač byly zakazovány sebevíc a prohlašovány za nemoderní, nikdy se je nepodařilo potlačit úplně, a to dokonce ani za dob okupace ve 20. století. Pomalé obnovování poutnictví lze zaznamenat již od 60. let 20. století (Ohler, 2000).

3.8.2 Poutník

Poutník, německy Pilger, anglicky pilgrim. Ve většině jazyků je toto slovo odvozeno od latinského slova peregrinus, které označuje cizince, žijícího mimo oblast, kde má svá občanská práva.

Většinu poutníků tvořili dospělí muži, poutnice - žena musela mít pro svou pout' vážné důvody. Pokud se ženy dostaly do bezvýchodné situace, činily ale poutní slib mnohem častěji než muži. Podle odhadů tedy ženy a dívky tvořily 35-50% poutníků. Často také poutní cesty absolvovali děti, kterých mohlo být mezi poutníky až 40%. Další skupinou byli nemocní a postižení, kteří hledali útěchu a pomoc u Boha i svatých. Mnozí z nich hledali na svatých místech odvahu a sílu žít se svým problémem (Ohler, 2000).

3.8.3 Motivace poutníků

Motivací poutníků byla naděje na nalezení pomoci a útěchy u Boha a světců. Mnozí věřili, že s Bohem mohou mluvit jen na určitých významných místech, kde se buďto svatí zjevovali a nebo tam, kde byli pochováni. Dalším důvodem byl poutní slib, který lidé před Bohem složili v nějaké těžké situaci a na oplátku, že se z ní dostali,

putovali na svatá místa. Často též bylo lidem ukládáno pokání ve formě povinné poutní cesty s určenou dobou trvání, někdy dokonce i na doživotí. Svobodné ženy často během pouti porodily, aby se u nich doma nedozvěděli, že vůbec otěhotněly. Mnozí také často z domovů utíkali kvůli moru, hladu a válkám a cestou putovali právě na svatá místa.

Poutníci nosili dlouhý plášť, který chránil před deštěm, zimou a v noci mohl sloužit jako příkrývka. Klobouk měli s širokým okrajem, aby déšť nestékal po zádech a zároveň za slunce stínil obličej. Na takovýto klobouk se od 14. století připevňoval poutnický odznak, jakmile bylo dosaženo poutního cíle. Od pozdního středověku držel poutník růženec a v druhé ruce hůl, která skýtala oporu při chůzi a ochranu před zvěří (Ohler, 2000).

3.8.4 Cíle poutníků

Cílem poutníků zdaleka nebyla jen Svatá země, ale i hroby apoštolů a mučedníků. V podstatě každá země časem měla svého národního světce. Irové měli Patrika, Angličané Tomáše Becketa, Němci Bonifáce, Norové Olafa, Češi Václava, Maďaři Štěpána a například Švýcaři bratra Klause.

Hlavní poutní cesty ale vedly do Jeruzaléma, Santiaga, Říma, Cách, Canterbury a Einsiedelnu.

Největší poutí je bezesporu pout' do svaté země, kde se Ježíš učil, trpěl, zemřel i vstal z mrtvých. Tak daleká cesta ovšem měla spoustu nástrah a tak dalekou pout' vykonal jen málokdo (Miloha, 2010).

Řím byl odjakživa svatým městem, byli zde uloženi k věčnému odpočinku přední apoštolové Petr a Pavel a mnoho mučedníků. Rok 1300 byl prvním rokem, který byl prohlášen „Svatým rokem“, učinil tak papež Bonifác VIII. Ve Svatý rok byly poutníkům vždy přislíbeny zvláštní milosti. Tato možnost byla umožněna jednou za padesát let a po nějaké době to bylo zkráceno na 25 let, aby měl každý možnost jednou za život prožít Svatý rok v Římě. V kratších intervalech nabízely srovnatelné vrcholné okamžiky i Cáchy, Trevír, Einsiedeln a Santiago (Bauer, 2006).

Do Santiaga de Compostela vedla třetí největší pout'. Zde byl a je uctíván Jakub Starší, měl se stát jako první apoštol mučedníkem a jeho ostatky se dostaly na severozápad dnešního Španělska zázračným způsobem (Hagenmeyer, 2003). V Santiagu se Svatý rok slavil a i slaví každý rok, když svátek apoštola Jakuba (25.7.) připadl na neděli. Posledními takovými Svatými roky tedy byly roky 1993, 1999, 2004 a 2010.

Ve středověku na úkor mučedníků a apoštolů sílilo uctívání Panny Marie. Začalo vznikat spoustu poutních míst, kde se zjevila, nebo kde mají nějakou její sošku nebo obraz (Mariazell, Loreto, Montserrat, Čenstochová, Chartres), (Ohler, 2000).

3.8.5 Průběh poutí

Doba cesty se lišila od pouhých dní po celé roky. Obecně však bylo doporučováno vydat se na cestu za slunných dní a naopak v ustanoveních hanzovních měst je psáno, aby lidé necestovali v období od sv. Martina do sv. Petra (11.11.-22.2.). Po tomto období totiž snáze naleznou potravu pro sebe i svá zvířata, budou sjízdnější

cesty, velká voda již pominula a mostky již budou opraveny, nehledě na to, že lidé budou moci déle jít, jelikož se prodlužuje den (Kaiser, 2006).

S postupným zlepšováním infrastruktury, která souvisela vždy s vyšší hustotou obyvatel v oblasti, se vydával na poutě čím dál větší počet lidí. Za raného středověku cestoval málokdo, a proto většinou lidé poutníkům nabízeli pohostinství zdarma, ale se zvyšující se bezpečností, kvalitou infrastruktury a organizovanými poutěmi již pohostinství muselo být zpoplatněno a vznikaly placené hostince. Ovšem ještě dnes se najdou lidé, kteří zdarma hostí poutníky.

Časem lidé zjistili, že je pro ně při poutích výhodnější sdružovat se do skupin. Tím si zvyšovali naději na přežití. Pokud ve skupině byl již někdo, kdo cestu dříve absolvoval, tak měli také vyšší šanci, že se neztratí. Vzájemná pomoc se projevovala i při nehodách a nemocech, při střetech s nepřátelskými lidmi, zvěří a nebo jen při překračování řek. Ovšem sdružování poutníků nemělo jen výhody. Byla zde i negativa. Především pokud nějaký z poutníků onemocněl, tak určoval, jako nejpomalejší, tempo celé karavany. Dále čím větší skupina, tím hůře se hledal nocleh a jídlo. Takže se jako nejvýhodnější jevíly malé čtyř až pětičlenné skupinky, kde se lidé dobře znali, mohli si věřit a nebyli omezováni nevýhodami velkých skupin (Odehnal, 2004).

Čím blíže poutníci byli, tím přesnější byly údaje o vzdálenosti, většinou v řádu dní. Zhruba ve vzdálenosti jednoho až čtyř dní začaly cestu spolehlivě lemovat křížky, kapličky a boží muka (MacLaine, 2001). Poslední den napětí často vrcholilo tzv. vrchem radosti, z kterého bylo vidět cílové poutní místo. Ten kdo na takovýto vrch vyběhl první se stal „králem“ skupiny a dodnes děti takového člověka mohou nést příjmení Král, King, Leroy, König. Poslední noc byla poutníky probděna a trávili ji celonočním modlením a zpěvem. Brzy ráno se šli poutníci poklonit světcům. Ovšem nebylo to vždy jednoduché. Na mnohých místech se stála několikahodinová fronta, pokud se vůbec na všechny dostalo. Nežádka slabší jedinci omdlivali, či dokonce umírali v tlačenicích, které neměly konce. Ti, kteří se ostatkům dostali, úpěnlivě prosili o uzdravení, nebo splnění čehokoli jiného, často sahalo na světcův hrob a vyhrabávali okolní hlínu a tím potírali nemocné části těla. Nakonec poblíž hrobu, na vyznačené místo, položil poutník svůj dar, aby svatému stále připomínal dárce a jeho útrapy, ale i vděčnost za pomoc. Někteří věřící zůstávali i několik dní v cílovém místě (Ohler, 2000). Od pozdního středověku si malá i velká poutní místa zhotovovala svůj poutnický znak, často kovový. Poutníci měli možnost si ho zakoupit a nosili ho buď na kapse nebo na plášti, později též na klobouku. V Santiagu získal člověk při příchodu mušlí, která měla od poutníka odvracet vše zlé, ale měla též i symbolický význam. Dvě skořápky proti sobě znamenaly dva příkazy lásky k bližnímu (milovat boha a bližního svého tak, jako sebe sama), na nichž musí člověk stavět svůj život (MacLaine, 2001). Po případném zakoupení odznaku se odebrali na cestu zpět, na „vrchu radosti“ ještě poklekli, pomodlili se a rozloučili se s poutním místem a pokračovali někdy i mnoho týdnů domů.

Následující životní etapa poutníkového života měla ukázat, zda se jeho cesta stala počátkem obratu. Celý život pečlivě lidé uchovávali poutnické odznaky. Například s mušlí ze Santiaga se nechávali lidé i pohřbívat, protože věřili, že při cestě do nebe, na to bude při Posledním soudu pamatováno (Ohler, 2000).

3.9 Legislativní ochrana drobných sakrálních památek

Drobná sakrální architektura stála dlouho na pokraji zájmu lidí, což se naštěstí v posledních desetiletích začalo zlepšovat. Jedním z důvodů je zlepšení legislativní ochrany, ač stále není dokonalá. Asi nejdůležitějším zákonem, který upravuje ochranu drobných sakrálních památek, je zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů a jeho prováděcí vyhláška č. 66/1988 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o památkové péči“ a „prováděcí vyhláška“). Tyto dokumenty ovšem zajišťují pouze ochranu památek, které jsou prohlášeny za kulturní památku nebo národní kulturní památku a ty památky, které se nacházejí v památkové zóně nebo památkové rezervaci.

V zákonu o památkové péči je definovaná kulturní památka takto: „(1) Za kulturní památku podle tohoto zákona prohlašuje ministerstvo kultury České republiky nemovitě a movitě věci, popřípadě jejich soubory,

- a) které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické,
- b) které mají přímý vztah k významným osobnostem a historickým událostem.

(2) Soubory věcí podle odstavce 1 se prohlašují za kulturní památky, i když některé věci v nich nejsou kulturními památkami.“

Tyto památky se dle zákona o památkové péči evidují v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky, který je souborem základních údajů, které kulturní památku, památkovou rezervaci a památkovou zónu určují.

Hájek a Bukačová (2006) stručně popisují postup navrhování movitých i nemovitých věcí do výše jmenovaného seznamu. Uvádějí, že tyto návrhy v České republice projednává a zapisuje Ministerstvo kultury. Jako problém ovšem vidí, že až nyní přicházejí na řadu návrhy z devadesátých let, neboť v té době se zvedla vlna zájmu o památku, kterou přinesla změna režimu. Návrh na zapsání do Ústředního seznamu kulturních památek České republiky může poslat na ministerstvo kultury kdokoliv. Následně se k němu vyjádří regionálně příslušný památkový ústav. Ten posoudí hodnoty navrhovaného objektu a dle toho ho do seznamu případně zařadí. Přednostně jsou projednávány především památky, jimž hrozí zánik či ztráta. Pokud je objekt zařazen do seznamu, je mu přiděleno číslo a vlastník či navrhovatel je o tom informován. V případě, že návrh nebude ihned projednáván, dostanou pouze informaci o zařazení do programu projednávání.

Dále je v zákoně o památkové péči i jeho prováděcí vyhlášce upravena ochrana a užívání kulturních památek. V prováděcí vyhlášce se přímo uvádí: „Vlastník kulturní památky je povinen se postarat o včasnou přípravu a řádné provedení všech prací a jiných opatření potřebných k zabezpečení péče o kulturní památku, zejména o zajištění:

- a) dobrého technického stavu a estetického vzhledu kulturní památky,
- b) vhodného a přiměřeného užívání kulturní památky,
- c) příznivého prostředí kulturní památky, popřípadě jejího přemístění na jiné vhodné místo,
- d) proti svévolnému poškozování, zničení nebo odcizení, nebo odcizení jejích odstranitelných součástí či příslušenství.

Organizace, která kulturní památku spravuje, nebo ji užívá nebo ji má ve vlastnictví, je dále povinna zajistit:

- a) neporušené uchování a účinné uplatnění uměleckých a kulturně historických hodnot kulturní památky,
- b) potřebné technické a jiné vybavení kulturní památky v souladu s její památkovou hodnotou,
- c) ochranu movitých kulturních památek po dobu trvání stavu nebezpečí, nouzového stavu, stavu ohrožení státu a válečného stavu.“

V zákoně o památkové péči i jeho prováděcí vyhlášce je též uveden způsob žádání a podmínky, kdy je možno žádat o příspěvek na zachování a obnovu kulturní památky. Dále je zde uvedeno vyhlášení případného ochranného pásma památky, podmínky obnovy kulturní památky nebo jejího přemístění, opatření při porušení povinností ve vztahu ke kulturním památkám a také právo státu na přednostní koupi kulturních památek.

3.10 Dotační programy

Níže jsou uvedeny dotační programy ministerstva kultury a Středočeského kraje. Některé z nich, aby mohly být aplikovány na drobné sakrální památky, musí být současně památkami kulturními.

3.10.1 Dotační programy ministerstva kultury

Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností

„Cílem programu Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností (dále jen „Program“) je efektivně se podílet na zachování a obnově kulturních památek České republiky a přispívat tak k zachování vybraného segmentu památkového fondu České republiky v souladu s účelem zákona č. 20/1987 Sb. Program je vyhlášen i na základě zákona o státním rozpočtu České republiky pro příslušný kalendářní rok.

Finanční prostředky v Programu jsou určeny na zachování a obnovu nemovitých kulturních památek, které se nalézají mimo památkové rezervace a zóny, nejsou národními kulturními památkami, a které nejsou ve vlastnictví České republiky, popř. na obnovu movité kulturní památky pevně spojené se stavbou, jako jsou např. oltáře nebo varhany v kostelech, pokud je tato stavba kulturní památkou.“

Vlastník (žadatel) se podílí minimálním podílem 10% z nákladů. Minimální výše příspěvku je 50 tisíc Kč. Finanční pomoc nebude poskytnuta, pokud byl v témže roce na stejnou památku již poskytnut jiný příspěvek od ministerstva (Ministerstvo kultury, 2014).

Havarijní program

„Finanční prostředky Havarijního programu jsou určeny na záchranu nemovitých kulturních památek v havarijním technickém stavu, zejména na jejich statické a celkové stavební zajištění, vč. restaurátorských prací a na opravy krovů a střech (včetně opravy nebo provedení klempířských a zámečnických prací, komínů a hlavní římsy budovy).“

Příspěvek by neměl být nižší než 120 tisíc Kč a vlastníkově mohou být poskytnut příspěvek až do výše 80% celkových nákladů a nelze ho poskytnout na památky ve vlastnictví České republiky (Ministerstvo kultury, 2014).

Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón

„Je nástrojem k obnově kulturních památek nacházejících se v nejcennějších částech našich historických měst, prohlášených za památkové rezervace a památkové zóny. Finanční příspěvky mohou být z něho poskytovány pouze tehdy, pokud má příslušné město zpracovaný vlastní program regenerace a pokud se zároveň finančně podílí společně s vlastníkem na obnově kulturní památky.“ (Ministerstvo kultury, 2014).

Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny

„Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny, je v rámci komplexní péče o památkový fond v České republice určen na podporu obnovy a zachování nemovitých kulturních památek, zejména památek lidové architektury, jakými jsou například zemědělské usedlosti, chalupy, kapličky, boží muka, ale i ve prospěch obnovy a zachování venkovských kostelů, zámečků, tvrzí, technických děl, soch a pomníků, zahrad apod., které se nacházejí na území vesnických památkových rezervací a zón a krajinných památkových zón.“ (Ministerstvo kultury, 2014).

3.10.2 Dotační programy Středočeského Fondu kultury a obnovy památek

Podpora obnovy kulturních památek

„Žadatelem o dotaci v rámci této oblasti podpory může být pouze vlastník kulturní památky, která je zapsána v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky a která se nachází na území Středočeského kraje. Památky nesmí být ve vlastnictví Středočeského kraje. Lze požádat o dotaci v rozmezí 50.000,- Kč až 500.000,- Kč. Minimální spoluúčast žadatele je 5 %.“

Podpora drobných památek

„Žadatelem o dotaci v rámci této oblasti podpory může být pouze vlastník drobné kulturní památky, která je zapsána v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky, nebo vlastník drobné neprohlášené památky. Památka se vždy musí

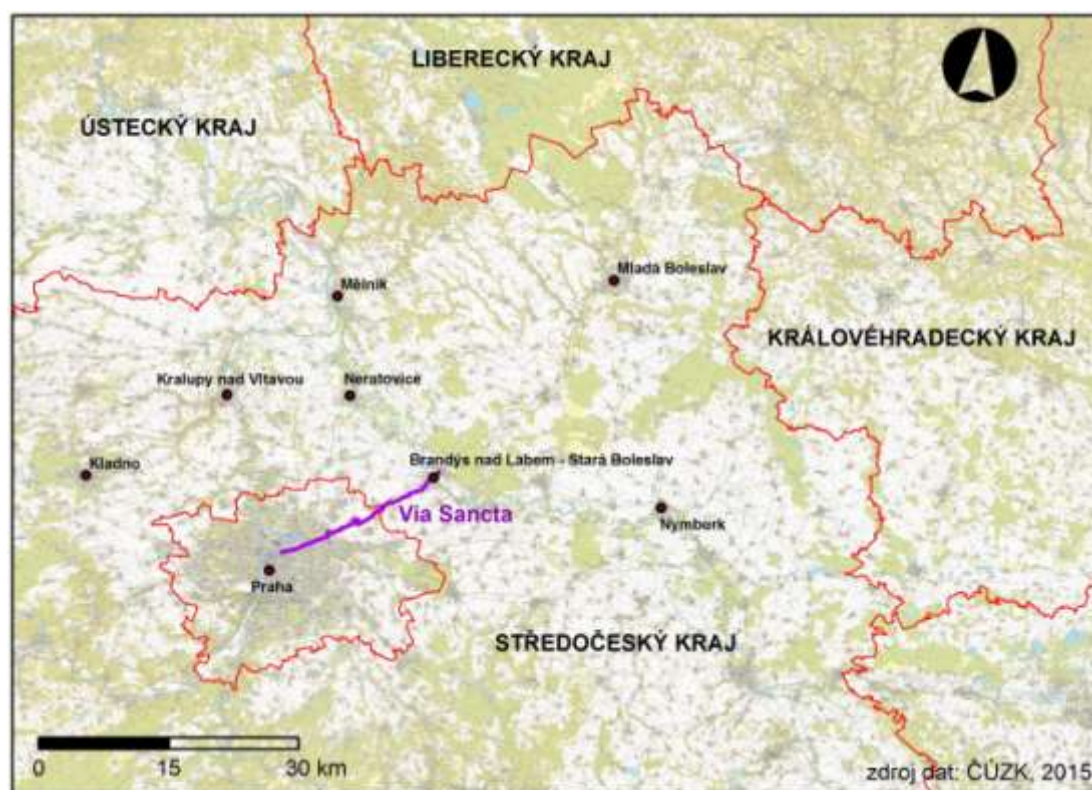
nacházet na území Středočeského kraje. Památka nesmí být ve vlastnictví Středočeského kraje. Lze požádat o dotaci v rozmezí 10.000,- Kč až 150.000,- Kč. Minimální spoluúčast žadatele je 5 %.

Tato oblast podpory se vztahuje na drobné památky a architekturu umístěnou převážně na veřejných prostranstvích, u komunikací nebo ve volné krajině (např. kapličky, výklenkové kaple, křížové cesty, samostatně stojící sochy a sousoší, kašny, zvoničky, boží muka, kříže, smírčí kříže, význačné náhrobky, pomníky a pomníčky padlých, pamětní desky atd.). Dotace lze poskytnout na zpřístupnění uzavřených objektů pro turisty k nahlédnutí – osazení mříží na uzavřené objekty.“ (Středočeský kraj, 2014).

4. Charakteristika studijního území

4.1 Vymezení řešeného území

Řešené území je vymezeno původní trasou poutní cesty Via Sancta a jejího bezprostředního okolí. Tato cesta respektive řešená oblast se nachází ve dvou krajích České republiky – v Praze a ve Středočeském kraji. Poutní cesta začíná v Praze (v ulici Na Poříčí) a míří směrem na severovýchod. Na území Prahy prochází pěti katastrálními územími: Karlín, Libeň, Vysočany, Kbely, Vinoř. Dále poutní cesta pokračuje již ve Středočeském kraji, kde vede na území čtyř dalších katastrálních území: Podolanka, Dřevčice, Brandýs nad Labem a Stará Boleslav. Právě na území Staré Boleslavi Via Sancta končí u kostela Nanebevzetí Panny Marie.

Obr. č. 1: Přehledová mapa s vyznačenou řešenou poutní cestou (Řeháková, 2015)

4.2 Geomorfologické členění řešeného území

Provincie	Česká Vysočina	Česká Vysočina
Soustava	Poberounská soustava	Česká tabule
Podsoustava	Brdská podsoustava	Středočeská tabule
Celek	Pražská plošina	Středolabská tabule
Podcelek	Říčanská plošina	Českobrodská tabule
Okresek	Pražská kotlina	Kojetická pahorkatina Čakovická tabule

Tab. č. 1: Geomorfologické členění (CENIA, 2014)

4.3 Geologická a pedologická charakteristika území

Na území Prahy a Středočeského kraje prochází trasa poutní cesty přes oblast tří druhů geologického podloží: nemetamorfované paleozoické podloží (břidlice, pískovce a křemence), mezozoické mořské a místy sladkovodní sedimenty (prachovité jílovce až jílovce, opuky a slínovce) a pleistocénní eolické sedimenty (spraše a sprašové hlíny).

Na sledovaném území Prahy i Středočeského kraje se z pedologického pohledu jedná o jednu skupinu půd - černozemě modální a karbonátové ze spraši (Kubíková a kol., 2005a; Kubíková a kol., 2005b).

4.4 Klimatická oblast řešeného území

Dotčená část Prahy i Středočeského kraje leží v klimatické oblasti T2, která se vyznačuje 50-60 letními dny, 160 – 170 dnů s průměrnou teplotou 10 °C a více, dále 100 – 110 mrazovými dny a 30 – 40 ledovými dny. Průměrná teplota v lednu je -2 až -3 °C a v červenci 18 až 19 °C. Srážkový úhrn ve vegetačním období je v této oblasti 350 – 400 mm a počet dnů se sněhovou pokrývkou se pohybuje mezi 40 a 50 (Kubíková a kol., 2005a; Kubíková a kol., 2005b).

4.5 Charakteristika flóry řešeného území

Z fyto geografického pohledu patří sledovaná část Prahy i Středočeského kraje do fyto geografické oblasti, zvané termofytikum (fyto geografické podokresy Jenštejnská tabule a Pražská kotlina), (Kubíková a kol., 2005a; Kubíková a kol., 2005b). Dle mapy potenciální přirozené vegetace patří dotčené území Prahy do černýšových dubohabřin (*Melampyro nemorosi – Carpinetum*) a lipových doubrav (*Tilio – Betuleum*). Prvně jmenované rostou na plošinách a svazích s vyvinutou hnědozemí ve třech typech podle minerálního složení výchozích hornin - na spraši, na jižních svazích vápenců a na svazích silikátových hornin. *Tilio – Betuleum* roste na plošinách teras štěrkopísků a břidlic s minerálně chudou hnědozemí. Černýšová dubohabřina pak provází trasu až na její konec, kde pouze v okolí Labe roste jilmová doubrava (*Quercu – Ulmetum*), (Neuhäuslová a kol., 1998).

4.6 Hydrologie řešeného území

Dotčeným územím protékají naše dvě největší řeky – Labe a Vltava. V těsné blízkosti trasy poutní cesty Via Sancta protéká Vltava na území Prahy, v oblasti Karlína. Labe naopak trasu překonává ve svém závěru (Brandýs nad Labem – Stará Boleslav). Prvním překonávaným potokem ve směru z Prahy je pravostranný přítok Vltavy – Rokytka. Od pražské části Kbely až do Dřevčic trasu doprovází VINOŘSKÝ potok se soustavou rybníků. Ten se u Dřevčic mírně odklání a ústí do Labe v Brandýse nad Labem. Ve VINOŘI trasu poutní cesty křížuje ještě potok Ctěnický, který se ve VINOŘI vlévá do zmiňovaného VINOŘSKÉHO potoka. Těsně před Brandýsem

nad Labem pramení bezejmenný potok, který se vlévá též do potoka Vinořského (CENIA, 2015).

4.7 Stručný vývoj osídlení řešeného území

Oblast pražské kotliny je kontinuálně osídlena od starší doby kamenné přes vrcholný středověk až do současnosti. Bylo to totiž vhodné místo pro život (dostatek úkrytů, úrodné půdy i vodních zdrojů). V oblasti pražské části Prosek hovoří nálezy o zdejších osídlení lidmi už ve starším paleolitu. V 6. století přišli na toto území Slované. Větší hustotu obyvatelstva v řešeném území lze začít pozorovat v 9. století, kdy vznikají pražská hradiště a již existuje i hradiště ve Staré Boleslavi. Stará Boleslav byla opět příhodná svou pozicí u řeky. Osady se dále rozšiřovaly podél drobnějších toků (Dřevčice). Postupem času se začala především Praha rozrůstat a pohlcovat vesnice. Od 19. století se pak nárůst zrychloval a vyvrcholil výstavbou prstence sídlišť ve druhé polovině 20. století. Rozrůstání městské zástavby tak výrazně zasáhlo do podoby pražské kotliny – došlo prakticky k vymizení volné krajiny. Čím dále od Prahy, tím je zástavba mírnější, ovšem ve sledovaném území v podstatě navazuje obec na obec (Kubíková a kol., 2005a; Kubíková a kol., 2005b).

5. Metodika

5.1 Terénní průzkum a zdroje informací

K zjištění původní trasy poutní cesty byly použity archivní mapy na webových stránkách Ústředního archivu zeměměřičství a katastru (ČÚZK, 2014). Zde se jednalo o mapy Stablního katastru. Na webových stránkách Národního geoportálu INSPIRE byly využity mapy II. a III. vojenského mapování prostřednictvím WMS (CENIA, 2014). Dále letecké snímkování z 50. let 20. století bylo získáno na FŽP. I. vojenské mapování bylo získáno z webových stránek oldmaps.geolab.cz. Z důvodu neúplného zaznamenání kapliček v těchto mapách bylo nutné také prozkoumat literaturu. Ke zpřesnění polohy existujících i neexistujících kapliček byly použity především dvě publikace. První byla publikace Z Prahy do Staré Boleslavi Svatou cestou podél čtyřiačtyřiceti kapliček a svatováclavskou cestou ze Staré Boleslavi do Prahy (Kuranda, 2009), ze které byla zjištěna i původní výzdoba. Druhou publikací je Historická geografie sv.11, ve které se danému tématu věnuje kapitola Dvě pražské pozdně středověké cesty (Dvořák, 1973). Literární zdroje byly vypůjčeny v Národní knihovně České republiky a v Knihovně Antonína Švehly.

Dále byly prostudovány kroniky (obce Podolanka a Dřevčice) a archivy fotografií (pražská část Vysočany, Vinoř, Kbely, dále ve městě Brandýs nad Labem – Stará Boleslav a v obci Podolanka a Dřevčice). Dále bylo navštíveno Územní odborné pracoviště Středních Čech Národního památkového ústavu. Bohužel bylo získáno pouze 6 archivních fotografií a jen velmi málo dříve již nepublikovaných informací.

Po prostudování výše zmíněných materiálů, byl proveden terénní průzkum v následujících termínech: 17.-21.8., 5.-6.9. a 10.-12.9.2014. Bylo zde sledováno, které kapličky doopravdy existují a zda popis míst souhlasí s reálným umístěním existujících kapliček. Poté byl zkoumán jejich stav, výzdoba a doprovodná vegetace. Stávající stav kapliček a jejich doprovodná vegetace i místa pravděpodobného výskytu již neexistujících kapliček byly současně dokumentovány pomocí fotoaparátu Sony Cyber-Shot DSC-H70.

5.2 Tvorba mapových výstupů a návrhu obnovení poutní cesty

Mapové výstupy byly vytvořeny na základě informací, zjištěných při terénním průzkumu a analýze jednotlivých archivních map. Byly zpracovány pomocí programu ArcMap (verze 10.2). Zde byly na různých podkladových mapách (I., II., III. vojenské mapování, Stablní katastr, Letecké snímkování z 50. let 20. století) vyznačeny existující kapličky (bodové vrstvy) a trasa, kudy bylo možno jít pěšky (liniová vrstva). Do atributové tabulky každého analyzovaného mapového podkladu, byly přidány následující informace: pořadové číslo kapličky směrem do Staré Boleslavi - sloupec „cislo“ (1-44) a sloupec „mapa“, ve kterém je uvedeno, v kterých mapováních je daná kaplička zakreslena. Pro možné porovnání se současností, byl na podkladu ortofota 2013 vytvořen další mapový výstup

s vyznačením existujících a neexistujících kapliček a trasy, kudy se dá jít v současnosti pěšky. Do atributové tabulky bylo opět přidáno číslo kapličky (1-44). Následně byly vytvořeny čtyři hlavní mapové výstupy celé trasy cesty Via Sancta (I. a II. vojenském mapování, současný stav a návrh nové trasy poutní cesty) na pokladu Základní mapy 50 (CENIA, 2015). Dále byl vytvořen výřez jedné části cesty, pro každou studovanou archivní mapu. Poslední vytvořený výřez zobrazuje místo s největší změnou trasy v čase.

Všechny zjištěné poznatky byly následně slovně zhodnoceny a mezi sebou porovnány. Na závěr byly vytvořeny grafy v programu Microsoft Excel.

Při vytváření návrhu obnovení poutní cesty Via Sancta byl brán ohled na historický průběh trasy i na současné podmínky. Zároveň byla respektována norma Projektování polních cest (ČSN 73 6109) a potřeby stávající i navrhované zeleně.

5.3 Kategorie hodnocení jednotlivých kapliček

Každé jednotlivé kapličky je věnována v této práci jedna strana, kde jsou uvedeny souhrnně všechny informace o ní zjištěné v následujících kategoriích (v závorce jsou uvedena upřesnění jednotlivých kategorií):

Pořadové číslo kapličky (myšleno ve směru z Prahy do Staré Boleslavi)

Kaplička zasvěcena invokaci (jedno ze čtyřiačtyřiceti oslovení Panny Marie z Loretánské litanie)

Donátor

Existence v současnosti (klasifikační stupnice uvedena níže)

Stav (klasifikační stupnice uvedena níže)

Původní výzdoba (uvedena dle Kurandy (2009))

Výzdoba (pokud byla při terénním průzkumu nějaká výzdoba nalezena, tak je detailně popsána, pokud však ne, je zde poznámka „nehodnocena“)

Orientace oltáře ke světové straně

Doprovodná vegetace (zjištěna dle terénního průzkumu)

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů

Umístění dle Dvořáka (1973)

Umístění dle Kurandy (2009)

Umístění dle vlastního výzkumu (toto umístění je uvedeno, jak na základě terénního průzkumu, tak na základě studia archivních map a dokumentů)

Dostupnost (zjištěna dle terénního průzkumu)

Mapa (zde je uvedeno, na jakých archivních mapách se daná kaplička vyskytuje)

5.3.1 Navržené klasifikační stupnice

Existence v současnosti: **ano** – kaplička dnes existuje
  ne – kaplička dnes neexistuje

Výzdoba: **nehodnocena:**   kaplička neexistuje
                  není: kaplička existuje, ale není zde výzdoba
  v případě, že je kaplička vyzdobena, je zde uveden **její popis**

Stav: **nehodnocen:**   v případě, že kaplička neexistuje
              havarijní: hrozí zborčení kapličky
              silně zhoršený: silně narušená fasáda kapličky, chybějící části,
  nehrozí zborčení
              mírně zhoršený: spíše vizuální nedostatky, které stavbu nijak neohrožují
              výborný: bez nedostatků

Doprovodná vegetace: **nehodnocena:**kaplička neexistuje
  není: kaplička existuje, ale je bez doprovodné
  vegetace
  v případě, že u kapličky je doprovodná vegetace, jsou
  zde přímo **vypsány jednotlivé druhy**

6. Současný stav řešené problematiky

6.1 Svatováclavská cesta

Již dávno před tím, než tuto cestu začali používat Přemyslovci k cestování mezi hradišti, se jednalo o část Nissko - jizerské cesty mezi Starou Boleslaví a Prahou. V roce 938 tudy nechal Boleslav I. přenést tělo svého bratra Václava do Prahy a dal jej uložit v tehdejší rotundě sv. Víta. K hrobu sv. Václava chodila z Prahy a okolí procesí kvůli uctění jeho památky, ale také se žádostmi o vyslyšení různých proseb. První překážkou na cestě byl brod přes Labe mezi Starou Boleslaví a Brandýsem nad Labem (není přesně známo, kde se nalézal, ale pravděpodobně někde u ústí Vinořského potoka). Dále cesta pokračovala směrem na západ přes ještě neexistující Brandýs nad Labem a pak se stočila na jihozápad přes Popovice, Přezletice a jižně od Letňan a poté ke kostelu na Proseku. Z Proseka pokračovala cesta dnešní Proseckou ulicí (její dřívější název byl Svatováclavská) k Libni, kde se na křižovatce U Kříže stočila na jih a po tehdejším Špitálském poli (ulice Zenklova) do Prahy, ke Špitálské bráně, kde navazovala na Královskou cestu (Kuranda, 2009).

6.2 Svatá cesta

Podle Kurandy (2009) tedy po Svaté cestě putovali lidé, aby uctili Palladium a nikoli, že by šli po stopách poslední cesty Václavovi. Ovšem i Palladium souvisí se svatováclavským kultem, který nebyl opuštěn, jen již lidé chodili novou trasou. A tak s rozmachem mariánského kultu došlo od poloviny 17. století k využívání tzv. Svaté cesty, kde se snoubil kult mariánský s tím svatováclavským. Tato cesta pravděpodobně též navazovala na Královskou cestu a začínala u Špitálské brány v Praze, pokračovala ulicí Sokolovskou, dále šla přes Klíčov, Kbely, Vinoř, Podolanku, Dřevčice a Brandýs nad Labem do Staré Boleslavi, kde končila u kostela Nanebevzetí Panny Marie.

Kapličky podél této cesty byly postaveny okolo roku 1674. Dnes se nacházejí podél silnice Praha – Stará Boleslav. Původně jich bylo 44 (dle počtu oslovení Panny Marie v Loretánské litanii) a jedna od druhé bývaly vzdáleny na délku Karlova mostu, stojícího přes Vltavu v Praze (Dvořák, 1973).

V průběhu času se kapličky kvůli přeložení hlavní cesty (přibližně v roce 1790) ocitly v poli. Ty tak chátraly, některé byly i záměrně poničeny. Až v roce 1935 začala obnova díky Okresní jednotě musejní v Brandýse nad Labem. Byla též zahájena sbírka, která do konce roku 1935 vynesla dohromady 12 501,30 Kč a obnova tak mohla ihned začít. Jediné, co nebylo obnovováno, byla obrazová výzdoba (Čermák, 1936).

6.2.1 Palladium země České

Palladium země České je reliéf staroboleslavské Madony, vysoký 19 cm a široký 13,5 cm. Je vytepaný v korintské mědi a silně pozlacený. Vznikl pravděpodobně v období od konce 14. století do poloviny 15. století. Zhotoven byl z kovu původního reliéfu z období počátků křesťanství na našem území (za prvních Přemyslovců). Ozdobení perlami a drahými kameny bylo přidáno až v období baroka.

Ovšem legendy o vzniku palladia se různí. Jedna z nich praví, že původní reliéf přinesli z Řecka sv. Cyril a Metoděj. Ten pak darovali kněžně Ludmile (babičce sv. Václava) ke křtu. Druhá legenda říká, že sv. Ludmila naopak po svém křtu odevzdala sv. Metodějovi všechny své kovové pohanské bůžky a on z jejich kovu pak nechal ulít křesťanské bohoslužebné nádoby a také kovový obrázek Panny Marie s děťátkem. A právě ten pak daroval kněžně Ludmile na památku. Po její smrti zdědil tento obrázek její vnuk Václav, který jej prý nosil na své hrudi. Snad ho měl mít na sobě i v den, kdy byl zavražděn v kostele svatých Kosmy a Damiána, kde ho měl probodnout bratrem najatý vrah. Dle pověsti pak měl Václavům sluha, Podiven, vzít zakrvavené Palladium k sobě a utéct s ním. Pak se tradují dvě verze pokračování pověsti. První říká, že Podiven Palladium zahrabal na poli za hradištěm a poté byl dostihnut Václavovými vrahy a oběšen. Druhá pak mluví o tom, že Podiven nestačil Palladium ukrýt, ale že sami vrahové Václava ho zakopali a poté zabili i Podivena. Dle Bohuslava Balbína ovšem vzal Podiven obrázek s sebou do hrobu někde na okraji lesů na dohled od Boleslavi. Každopádně dle pověsti ovšem Palladium leželo v zemi přes dvě století, než ho vyorol rolník na poli. Ten obraz přinesl domů, ale do druhého dne obraz zmizel. Když znovu přišel na pole, obraz se leskl na původním místě. Opět ho vzal domů a opět zmizel. To se opakovalo ještě dvakrát. Tak rolník zavěsil obraz na nedaleký strom a oznámil to kanovníkům staroboleslavské kapituly. Ti na tomto místě nechali vystavět kapli a do ní byl obrázek umístěn. Zpráva o tajemném obraze se rychle rozkřikla a k Palladiu začali putovat lidé z čím dál větší dálky. Za husitských válek byl ale kostelík vypálen a z Palladia zbyla jen kovová beztvářá hmota, ze které v polovině 15. století neznámý umělec vytvořil podle dostupného popisu podoby původního Palladia, Palladium nové. Toto nové Palladium bylo umístěno do nově postavené kaple a opět k němu proudily davy poutníků (Novák, 2009).

Od konce 16. století se konaly poutě k zázračnému reliéfu také z Prahy. V létě roku 1609, při pouti z Prahy do Staré Boleslavi prosili lidé o záchranu své víry a české vlasti před německým protestantismem a před poněmčením. A právě tehdy byl mariánský reliéf prohlášen za Palladium, záštitu země české (ve smyslu jména antické bohyně Athény Pallas, Athény Ochránkyně. Na počátku 17. století čítaly poutě okolo šesti tisíc poutníků a o století později to bylo již padesát tisíc (mezi nimiž například putovali i Leopold I. nebo císařovna Marie Terezie). Až do zrušení řádu jezuitů v roce 1773 o poutní tradice pečovali právě oni.

Starý kostelík Panny Marie přestal návalu poutníků dostačovat a tak se s budováním velkého chrámu začalo již v roce 1617 na popud císařovny Anny, manželky císaře Matyáše. Stavba byla dokončena a vysvěcena roku 1723 (architekt Giovanni Maria Filippi) a patřila k prvním ranně barokním chrámovým stavbám na našem území. K úschově Palladia slouží zvláštní oltář v levé části presbytáře, který je situován v místě původní kapličky.

Český národ se vždy za těžkých časů obracel o pomoc k Palladiu do Staré Boleslavi a Palladium českům vždy poskytovalo silnou záštitu, pokud je Palladium na svém místě. To ovšem neušlo nepřítelům a tak byl kostel několikrát v historii vyrabován a Palladium muselo být několikrát ukryto. Naposledy Palladium muselo opustit své místo v roce 1950 kvůli komunistické okupaci a vráceno bylo až roku 1968, kdy bylo bez dozoru volně přístupné (Jeřábek, 1946).

6.2.2 Vzhled, výzdoba a péče o kapličky

Všechny kapličky byly stejného tvaru, kdy mezi dvojicí toskánských pilastrů měly kapličky niku zakončenou obloukem. Zastřešoval ji nízký trojhranný tympanon a většinou se v něm nacházelo kruhové slepé okénko. Vnitřní stěna niky nesla freskovou výzdobu, která byla rozdělena na dvě části. Na menší horní část s obrazem Panny Marie a větší spodní část s obrazem ze života sv. Václava. Uvnitř na bočních stěnách niky byla česky zapsán popis zobrazeného výjevu ze života sv. Václava a na straně protější pak modlitba k vyobrazené Panně Marii. Ani vnější fasáda nebyla výzdobou opomenuta. Každá kaplička měla svého donátora, jehož jméno bylo napsáno na kapličce vpravo nahoře a jeho erb namalován vlevo nahoře. Na klenbě zespondu byla latinsky napsaná příslušná invocace a v horní půlkruhové části přední stěny byla namalována některá v zemích koruny české uctívaná Madona s latinským názvem místa a kraje, kde byl obraz uchovávan. Organizátorem byl jezuita Jan Tanner (nar. 1623). Ten se snažil o zastoupení všech krajů a s převážnou většinou české práce z doby předbělohorské, což byl v té době vlastenecký čin. V hlavním poli byl namalován výjev ze svatováclavské legendy (převzaté z Hájkovy kroniky) a na vnitřních bočních stěnách byly ještě napsány modlitby - mariánská a svatováclavská (Čermák, 1936).

Nyní péči o kapličky obstarávají obce, na jejichž území kapličky stojí. Neexistuje žádný spolek, který by se jimi zabýval. A samotné obce v některých případech nemají vyjasněné vlastnictví a tak kapličky nikdo neopravuje. S tím je velký problém u kapličky č.38 mezi Dřevčicemi a Brandýsem nad Labem. U té hrozí samovolné zřícení do silnice. Proto město Brandýs nad Labem-Stará Boleslav na své náklady v roce 2012 vytvořilo alespoň opěrnou konstrukci, ale dodnes se čeká na vyjasnění, či vlastně kaplička je (Novák, 2012).

Za účelem uctění svatováclavského kultu je každoročně pořádána Národní svatováclavská pouť, která byla obnovena v roce 2003 a pořádá ji město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav. Pěšky se chodí každoročně na konci září po pravděpodobné trase, kudy jel kníže Václav před svojí smrtí a po které pak byly následně přeneseny jeho ostatky. Začíná u Vinořského kostela Povýšení sv. Kříže, dále pokračuje přes Přezletice, Popovice a polem do Brandýsa nad Labem a dále do Staré Boleslavi. V průběhu jsou odříkávány modlitby. Ovšem k uctění mariánského kultu se nepořádá pouť žádná (Strolená, 2009).

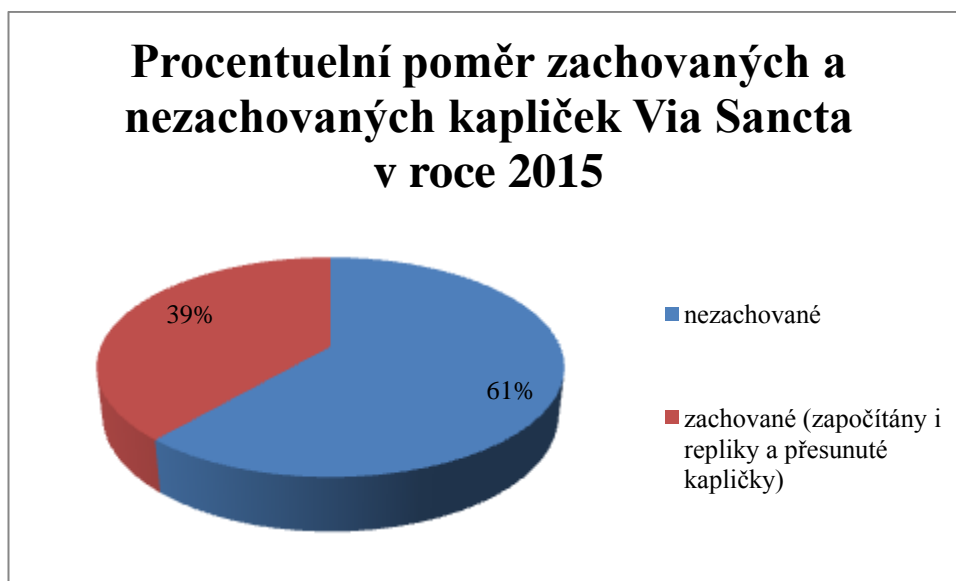

7 Výsledky

Na základě terénního průzkumu, znalostí získaných při zpracování rešeršní části této práce a prostudování archivních zdrojů byly provedeny potřebné analýzy vývoje trasy Via Sancta a jejích kapliček v čase, které jsou uvedeny níže.

7.1 Existence kapliček

Z terénního průzkumu vyplynulo, že nyní existuje dohromady 17 kapliček (viz. příloha č. 12), z čehož jedna kaplička je transferovaná a jedna je replika. Zbývajících 27 kapliček již neexistuje (viz. obr.3). Při přepočtení na procenta bylo zjištěno, že existuje 39 % kapliček (viz. obr.2).

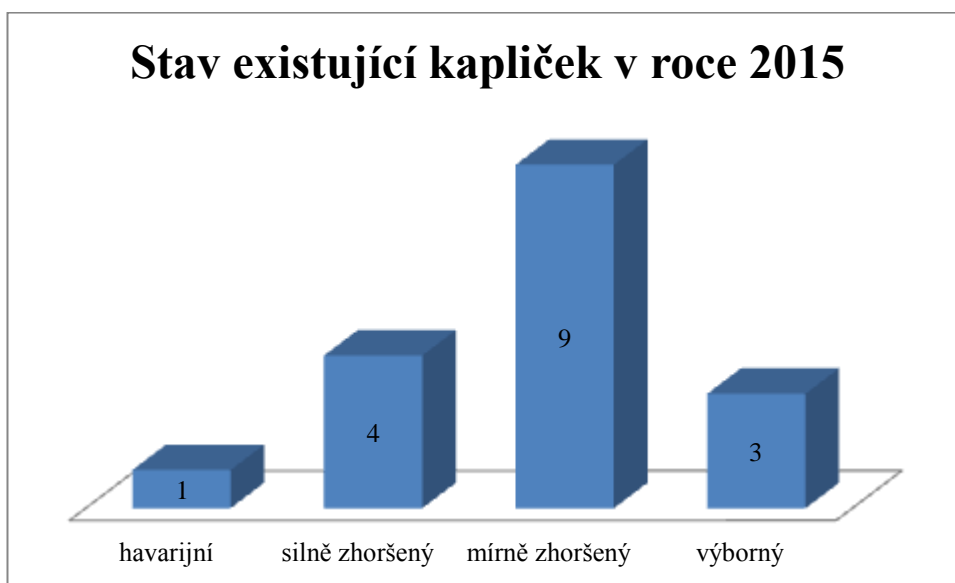
Obr. 2: Poměr zachovaných a nezachovaných kapliček

Obr. 3: Početní vyjádření dochovanosti kapliček

7.2 Současný stav kapliček

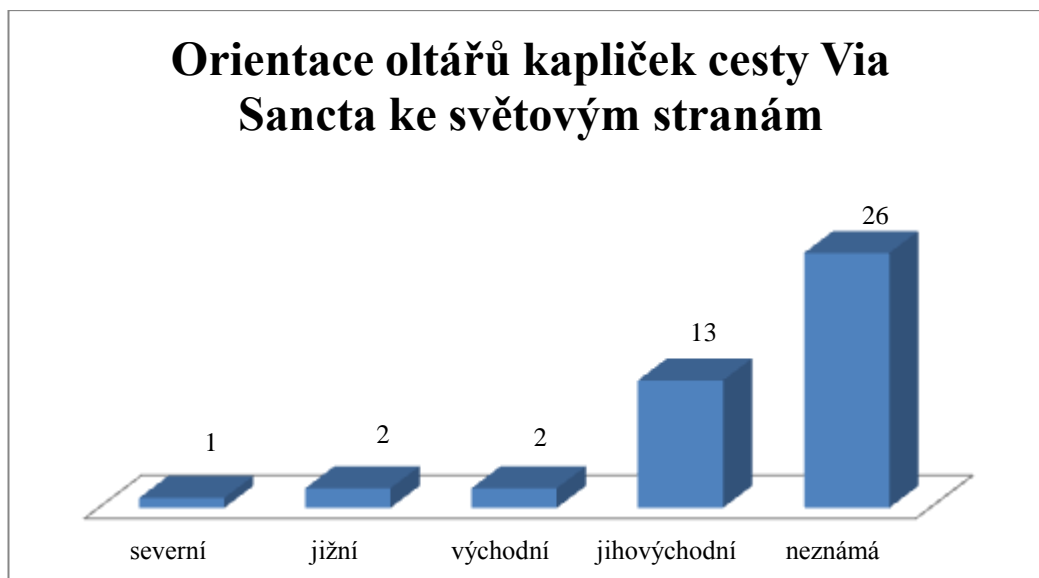
U výše zmiňovaných 17 existujících kapliček byl hodnocen jejich stav. Bylo zjištěno, že pouze 1 je v havarijním stavu a hrozí její zřícení. Dále, že 4 kapličky mají stav silně zhoršený (většinou se jednalo o naklonění, či chybějící části). U těchto dvou skupin by bylo vhodné začít s opravami co nejdříve. Obzvláště kapličku č. 38 (havarijní stav) je nutné začít neprodleně opravovat, jinak hrozí zánik další kapličky. Zatím je totiž pouze podepřena, aby se nezřítily do silnice. Naštěstí naprostá většina kapliček nevyžaduje žádnou akutní opravu – jedná se o 9 kapliček s mírně zhoršeným stavem (většinou se jednalo pouze o popraskanou omítku či posprejování) a 3 kapličky se stavem výborným (viz. obr.4).

Obr. 4: Stav existujících kapliček

7.3 Orientace oltářů kapliček ke světovým stranám

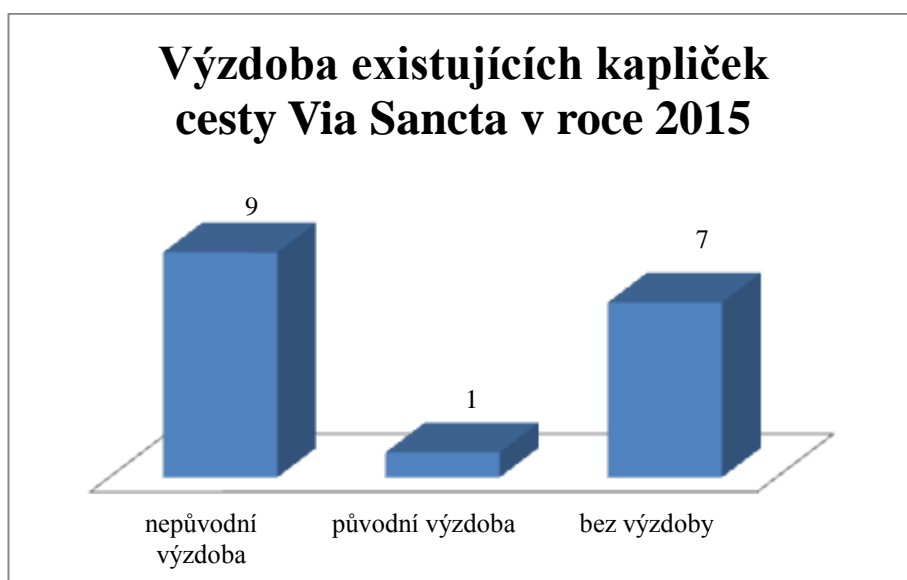
Dalším zkoumaným jevem byla orientace oltářů ke světovým stranám. Bylo zjištěno, že naprostá většina kapliček, u kterých se orientace podařila zjistit (18), je situována jihovýchodním směrem (13). Orientaci jižní a východní mají vždy 2 kapličky a orientaci severní pouze jedna kaplička. U zbývajících 26 se nepodařilo orientaci zjistit. Je zajímavé, že za normálních okolností se oltáře kapliček orientují na východ. A jelikož se traduje, že z Proseka do Staré Boleslavi vede tajná podzemní cesta, je otázkou, jestli by nebylo možné, že kapličky plní funkci ukazatelů jejího směru a patrně i větracích šachet. O možné souvislosti kapliček s podzemními cestami píše Paneš (1992) a tato teorie je uvedena i v rešerši této práce (viz. obr.5).

Obr. 5: Orientace oltářů kapliček

7.4 Výzdoba kapliček

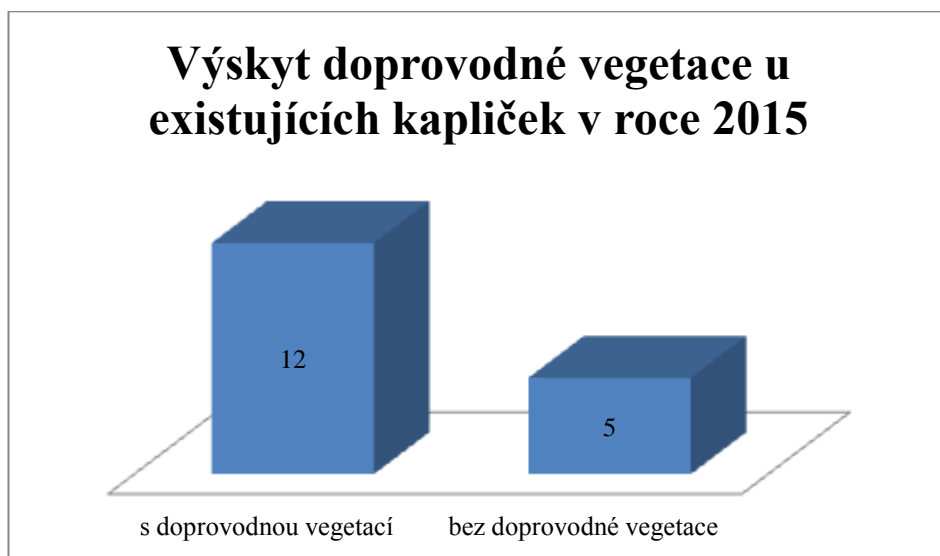
Z existujících 17 kapliček má bohužel původní výzdobu pouze jediná. Jedná se o zachovaný nápis v klenbě kapličky č. 26 u Vinořského hřbitova „Rosa mystica“. Nepůvodní výzdoba se nachází v 9 kapličkách (č.2, 17, 24, 32, 33, 36, 38, 41, 42). Kromě repliky kapličky č.2, která zobrazuje svatováclavskou tematiku, výzdoba nerespektuje původní tematiku a nejsou známí autoři. Zbývajících 7 kapliček (č.14, 15, 23, 25, 29, 30, 35) je bez výzdoby (viz. obr.6).

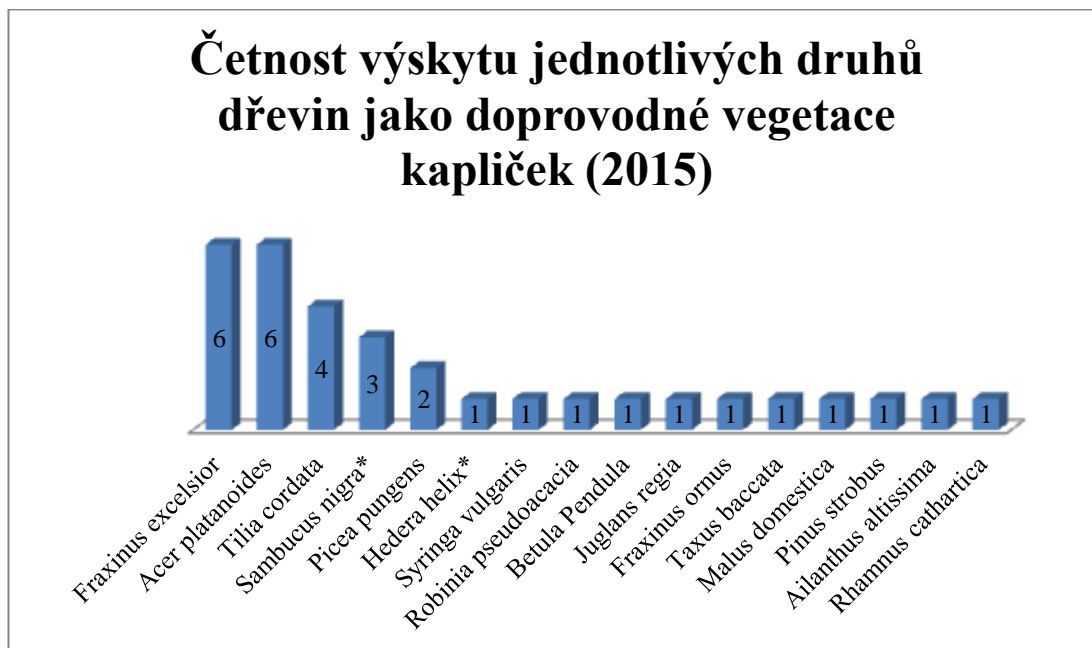
Obr. 6: Výzdoba existujících kapliček

7.5 Doprovodná vegetace kapliček

Z existujících 17 kapliček má doprovodnou vegetaci 12 z nich. Pouhých 5 kapliček je úplně bez doprovodné vegetace. Jak je vidět na grafu níže (viz. obr.7). Nejčastěji se u kapliček vyskytovaly dřeviny *Fraxinus excelsior*, *Acer platanoides*, *Tilia cordata*, *Sambucus nigra* a *Picea pungens* ostatní dřeviny se vyskytovaly vždy pouze u jedné kapličky (viz. obr.8).

Obr. 7: Výskyt doprovodné vegetace existujících kapliček

Obr. 8: Četnost výskytu jednotlivých druhů dřevin jako doprovodné vegetace kapliček (* = náletové dřeviny)

Porovnání dnešní doprovodné vegetace s tou původní bohužel nebylo možné. V prostudovaných kronikách informace o vegetaci nebyly nalezeny a získané archivní fotografie ukazují až na kapličku č.42, dnes neexistující kapličky (č.7, 10, 16, 21). Na zmiňovaných fotografiích je doprovodná vegetace zachycena pouze u tří kapliček (č.10, 16, 42), ale bohužel se nedá z fotografií rozeznat o jaké dřeviny se jednalo. U jediné kapličky, u které je možné porovnat původní doprovodnou vegetaci s tou dnešní, bylo zjištěno, že původně byl u kapličky jeden blíže neurčený strom a dnes u ní není žádný.

Soupis informací o jednotlivých kapličkách je uveden v příloze č. 22.

7.6 Počet zobrazených kapliček v archivních mapách

Na základě prostudování archivních map bylo zjištěno, že v I. vojenském mapování bylo zaznamenáno celkem 27 kapliček patřících do poutní cesty (viz. příloha č. 10). V žádné jiné mapě jich již nebylo nalezeno více. Shodně 23 kapliček je zobrazeno v mapách II. vojenského mapování (viz. příloha č. 11) a stabilního katastru. V III. vojenském mapování bylo nalezeno celkem 13 kapliček, zatímco na leteckých snímcích z 50.let jich bylo objeveno 19. Za nejméně přesné se dá tedy s jistotou označit III. vojenské mapování.

7.7 Změna trasy poutní cesty Via Sancta v čase

Průběh trasy poutní cesty Via Sancta se v průběhu času moc neměnil. Od Špitálské brány v Praze se cesta téměř vůbec neměnila až k dnešní křižovatce ulic Sokolovská a Jandova - pokud je bráno v úvahu pouze období, které bylo možné sledovat na mapách (I., II. a III. vojenské mapování, mapy stabilního katastru a dále letecké snímky z 50. let a ortofoto 2013). Od křižovatky ulic Sokolovská a Jandova až ke kapličce č.17 se v průběhu času trasa hodně měnila. Dá se říci, že co mapování, to jiná trasa (viz. příloha č. 15). Nejvíce se měnila trasa v oblasti prudkého svahu, vedoucího na Klíčov. Po překonání tohoto kopce šly jinak než dnes, pouze trasy zaznamenané v mapách I. a II. vojenském mapování.

Od kapličky č. 17 šly všechny trasy souběžně až ke křižovatce ulic Mladoboleslavská a Vrchlabská. Zde trasa odbočovala do ulice Vrchlabská, ovšem pouze trasa v období I. vojenského mapování pokračovala ke kapličce č.22 a č.23. Ve zbylých případech se trasa musela vrátit ještě ve Kbelích na silnici II/610 a pokračovat po ní. A dále pak trasa pokračovala po této silnici až do Dřevčic. Zde se zhruba u kapličky č. 36 zase v jednotlivých obdobích mírně lišila (trasa I., II., a III. vojenského mapování a map stabilního katastru odbočila u kapličky č. 36 na původní hlavní silnici a hned odbočila zpět vpravo na silnici Mladoboleslavskou).

Za Dřevčicemi trasa z období I. vojenské mapování šla pouze souběžně se silnicí Mladoboleslavská, v ostatních obdobích trasa prakticky kopírovala dnešní silnici až na Masarykovo náměstí v Brandýse nad Labem. Od náměstí k mostu je opět velký rozdíl v průběhu cest ve všech sledovaných obdobích. Po překonání Labe se trasy opět spojují v jednu a společně dorazí až do kostela Nanebevzetí Panny Marie (viz. příloha č. 9).

7.8 Analýza vzdáleností mezi kapličkami

Číslo	Název	Vzdálenost k následující kapličce (m)
x	Špitálská brána	1360
1.	Staroboleslavská	360
2.	Údlická	540
3.	Bechyňská	445
4.	Brněnská	430
5.	Českobudějovická	450
6.	Chlumecká	595
7.	Chomutovská	380
8.	Družecká	390
9.	Jičínská	395
10.	Kladská	440
11.	Hejnická	460
12.	Horažďovická	430
13.	Hradčanská	460
14.	Jeníkovská	450
15.	Kájovská	430
16.	Kladrubská	465
17.	Krupecká	425
18.	Chlumecká	650
19.	Kutnohorská	350
20.	Loretánské	400
21.	Hájecká	435
22.	Litomyšlská	425
23.	Nezamyslická	415

Číslo	Název	Vzdálenost k následující kapliče (m)
24.	Nicovská	490
25.	Obergurgentálská (Hornojřetínská)	460
26.	Pacenská	430
27.	Plzeňská	510
28.	Hradopražská	380
29.	Svatokřížská	385
30.	Svatojakubská	440
31.	Svatomikulášská	460
32.	Rokycanská	450
33.	Římovská	460
34.	Svatohorská	460
35.	Sečenská	460
36.	Šternberská	455
37.	Strakonická	400
38.	Strašínská	450
39.	Sušická	460
40.	Týnecká	470
41.	Vartenská	400
42.	Vyšehradská	435
43.	Zbraslavská	670
44.	Staroboleslavská	2825 (ke kostelu Nanebevzetí Panny Marie)

Tab.č. 2: Analýza vzdáleností kapliček

Na základě výše uvedené tabulky bylo zjištěno, že průměrný rozstup dvou po sobě jdoucích kapliček je 449,88 m a vzdálenost, kterou je nutno ujít od Špitálské brány v Praze ke kostelu Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi je 23,53 km.

7.9 Návrh nové turistické trasy „Po stopách poutní cesty Via Sancta“

Návrh celé nové turistické trasy (viz. příloha č. 13, 16, 17, 18, 19, 20, 21). se dá rozdělit na dvě hlavní části. První část zahrnuje především pražskou část cesty (od Florence až k metru trasy C Letňany), kde stojí pouze jediná kaplička – replika kapličky č.2 a pro mnohé může díky tomu být nezajímavá. Ti, kteří nechtějí procházet trasu celou z Florence až ke kostelu Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi, je tu možnost jít pouze druhou, zajímavější částí. Zde některé kapličky stále stojí a trasa již tolik nevede zastavěným územím. Tuto část by pak bylo vhodné začít u stanice metra C – Letňany a vydat se právě po první části nově navržené turistické trasy (popsána níže). Téměř okamžitě by pak návštěvník zahlédl první zachovanou kapličku (č.14) a dále by pak pokračoval směrem na Starou Boleslav.

7.9.1 Jednotlivé úseky nové turistické trasy

Nově vybudovat by bylo třeba pouze 4 úseky v délce (5010 m). První úsek se nachází na poli v katastrálním území Vysočany, v blízkosti stanice metra C Letňany (950 m). Druhý vede po levé straně silnice II/610 od Kbel do Vinoře (1600 m). Třetí úsek je navržen opět vlevo podél silnice II/610 od Podolanky do Dřevčic (1360 m) a čtvrtý od Dřevčic do Brandýsa nad Labem (1100 m). Všechny tyto úseky jsou navrženy tak, aby byly napojeny na stávající cestní síť.

První jmenovaný úsek (viz. příloha č. 20, 21) je jako jediný navržen s výsadbou doprovodné vegetace po levé straně cesty. Ostatní tři vedou podél komunikace II/610, podél níž jsou po celé délce aleje různých dřevin. Dojde tedy k využití stromořadí po levé straně silnice i pro nově navrženou stezku (tyto stromy se tedy budou nacházet po její pravé straně). První úsek je navržen s šířkou vlastního tělesa cesty 2 m, vlevo ve směru poutní cesty na cestu navazuje zatravněný pás o šířce 8 m. Jednostranná výsadba po levé straně bude vzdálena 3 m od cesty ve zmiňovaném zatravněném pásu a jednotlivé stromy (*Tilia cordata*) od sebe budou vzdáleny 15m. V místech kde se nachází kapličky, bude vždy jeden strom vynechán. Po pravé straně nové cesty je dále navržen ochranný zatravněný pás o šířce 2m. Ostatní tři úseky jsou navrženy také s šířkou cesty 2 m a s 2 m širokým ochranným, zatravněným pásem, umístěným po levé straně cesty. Po pravé straně je již zmiňované vzrostlé stromořadí, vedoucí podél silnice, od něhož bude nová cesta vzdálena 6 m, aby bylo možné v budoucnu vysadit novou alej dále od silnice. Stávající stromořadí je vzdáleno od silnice II/610 zhruba 4 m a nachází se zde také přibližně metr hluboký příkop. Povrch této nové turistické stezky bude zatravněný. Jako podklad je navrhována šterkodrt' (vrstva silná 250 mm) a na ní zatravněvací vrstva vysoká 50 mm (zhuťněná humózní vrstva s osetím travní směsí letištního nebo parkového charakteru). Na každém úseku je navrženo umístění alespoň jednoho odpočinkového místa.

Z výše uvedeného vyplývá, že celková plocha pozemku potřebného na vybudování čtyř nových úseků je 52 000 m² (první úsek – šířka 12 m a délka 950; druhý úsek - šířka 10 m a délka 1600 m; třetí úsek- šířka 10 m a délka 1360 m; čtvrtý úsek- šířka 10 m a délka 1100 m).

7.9.2 Popis nově navrhované turistické trasy

Turistická trasa začíná na oficiálním počátku poutní cesty Via Sancta, to znamená u Špitálské brány (dnešní ulice Na Poříčí). Od ní pak ulicí Sokolovskou až na křižovatku s ulicí Jandova ve Vysočanech (u Invalidovny je možné vidět repliku kapličky č.2). Zde je nutné se dát vlevo a po projití pod železnici pokračovat rovně po chodníku do kopce. Po překonání schodů dále odbočit vpravo a ulicí Pod Krocíkou pokračovat až na vrchol kopce, kde je třeba odbočit do ulice Obvodová. Na křižovatce pak odbočit vpravo a po levé straně trasa míjí do Svaté cesty nepatřící kapličku. Ulice Čakovická se po chvíli změni na ulici Mladoboleslavskou, ze které je nutné za přemostěním odbočit vlevo do ulice Beladovy. Z té už bude navazovat první nově navrhovaný úsek.

Tento úsek by začínal napojením na chodník v ulici Beladova a pokračoval by podél kapličky č.14 a č.15, za níž by šel po kraji pole až k ulici Košařova. Tím by nový úsek navázal na zástavbu pražské části Kbely. Z ulice Košařovy by turistická trasa dále pokračovala ulicí Hůlkova a následně by se napojila na cestu pro pěší a cyklisty v ulici Mladoboleslavská. Tou by se pokračovalo až k parkovišti Muzea letectví a kosmonautiky, kde stojí kaplička č.17. Po navštívení této kapličky by se opět pokračovalo ulicí Mladoboleslavská a dále vlevo ulicí Vrchlabskou. Na konci této ulice se turistická trasa dá vpravo a dále hned první odbočkou vlevo do ulice Bakovská. Pak je nutné opět odbočit vpravo do ulice Toužimská a pokračovat až na její konec, kde se nachází železniční stanice Praha – Kbely. Zde je nutné odbočit vpravo a dojít až k podchodu železniční tratě. Ihned za podchodem plánovaná trasa vede vlevo a pokračuje Lesoparkem Kbely.

Těsně před vjezdem do zahradnictví bude nutné napojit druhý nově budovaný úsek v délce 1600 m. Ten povede podél zahradnictví až na kraj pole u silnice Mladoboleslavská. Podél zmiňované silnice půjde cesta až do VINOŘE, s možností odbočení ke kapličce č. 23, kde je navrhováno vytvořit odpočinkovou zónu s lavičkami. Ve VINOŘI je opět nutné napojit se na chodník a jít podél hlavní silnice (s krátkým odbočením do ulice Semtínská, kde se nachází kaplička č.25). Po ulici Mladoboleslavská dorazíme až k VINOŘSKÉMU HRBITOVU, kde stojí kaplička č.26. U té plánovaná trasa zabočí vpravo do ulice U Bakaláře. Touto ulicí je nutné pokračovat až ke křížení s ulicí Ke Mlýnku, kde původně stála kaplička č.27. Dále je třeba odbočit vpravo a pokračovat ulicí V Obůrkách až k hrázi mezi rybníkem Malá Obůrka a Velká Obůrka. Po této hrázi již vede červená turistická trasa, na kterou se zde nově navrhovaná napojuje.

Po levé ruce bude za Cukrovarským rybníkem možné vidět 29. kapličku (transferovaná sem při stavbě cukrovaru). Jakmile se červená trasa napojí na ulici VINOŘSKÁ, je nutné se dát vlevo, přejít silnici a chvíli pokračovat po silnici. Z té pak trasa odbočuje vlevo opět na II/610 do Podolanky. Zde po pravé ruce stojí kaplička č.31. Za ní je opět možno jít po chodníku, na konci Podolanky ale chodník chybí a tak trasa chvíli vede po silnici. Po pravé ruce je ve svahu nad domem vidět kaplička, která do poutní cesty nepatří. Na vrcholu kopce je kaplička č.32, za níž se bude napojovat další nový úsek.

Třetí úsek rovněž povede po kraji pole podél silnice II/610 až do Dřevčic (cestou jde podél kapličky č. 33). Na počátku Dřevčic je další stojící kaplička č. 36, okolo které vede chodník, na nějž je třetí nový úsek napojen. Po tomto chodníku je možno dojít až ke kapličce č.37, okolo které je nutné projít a jít po staré trase hlavní cesty až se

opět napojí na dnešní II/610. Hlavní silnice návštěvníka dovede až k odbočce na Popovice, kde se bude napojovat poslední nový úsek.

Čtvrtý úsek opět povede vlevo podél silnice II/610 po poli, kde zhruba uprostřed tohoto úseku míjí kapličku č.38. Na konci pole je nutné projít cca 50 m lesíkem a poté je již možné napojení na chodník v Brandýse nad Labem. Zde je nutné jít podél ulice Pražská kolem stojící kapličky č.41 a č.42 až na Masarykovo náměstí. Odtud ulicí Ivana Olbrachta k mostu přes Labe (po levé ruce je možno vidět zbytek původního kamenného mostu, u kterého měla stát poslední kaplička). Po překonání mostu pokračujeme stále po chodníku podél hlavní silnice (ulice Maxe Švabinského) až na Mariánské náměstí, odkud je nutné se dát vlevo k cílovému místu – kostelu Nanebevzetí Panny Marie.

8 Diskuse

Na základě vlastního terénního průzkumu, zjištěných informací, průzkumu archivních map a následných analýz kapliček a trasy poutní cesty Via Sancta, byla zjištěna pravděpodobná trasa řešené poutní cesty a také existence jednotlivých kapliček ve sledovaných obdobích. Ovšem, jak bylo vyzorováno, na archivní zdroje se nedá úplně spolehnout. Několikrát se totiž stalo, že kapličky dnes existující nejsou zaznamenány v archivních mapách. Z tohoto důvodu není možné s úplnou jistotou mluvit o jejich neexistenci v daném období, když na mapě nejsou zakresleny. Jako příklad je zde možné uvést mapy Stablního katastru, kde chybí dnes existující kapličky č. 24 (vedle silnice před Vnoří), č. 35, 36, 38, které se nacházejí v Dřevčicích, či těsně za nimi. Poslední chybějící kapličkou je pak č. 42, nacházející se v Brandýse nad Labem. Totožný problém lze uvést u III. vojenského mapování. Zde bylo zakresleno celkem 13 kapliček, ovšem na leteckých snímcích z 50. let 20. století lze nalézt kapliček 19, z toho lze opět odvodit nespolehlivost zmiňovaného mapování.

Také oba sledovaní autoři, kteří se tomuto tématu věnovali, jsou občas v neshodě. Pravděpodobně největší neshoda nastala u kapličky č. 31, o které Dvořák (1973) tvrdí, že neexistuje a lokalizuje ji k můstku přes potok v Podolance. Ovšem Kuranda (2009) tvrdí, že tato kaplička existuje vpravo ve stráni, za rodinným domem (na konci Podolanky). Vlastním pozorováním, bylo zjištěno, že je možné se přiklonit pouze k prvnímu jmenovanému autorovi. Vzhledem k tomu, že kaplička je stavebně odlišná od ostatních a vzdálenost k předchozí i následující kapličce je naprosto jiná než ostatní naměřené rozestupy.

U kapličky č. 30 lze též souhlasit pouze s Dvořákem (1973), který ji lokalizuje na počátek Podolanky. Zatímco Kuranda (2009) ji umísťuje zhruba do jejího středu a uvádí, že neexistuje. Tato chyba je dána především tím, že vynechal kapličku č. 29, která původně měla stát na místě bývalého cukrovaru a dnes je transferována za tento areál. U ostatních kapliček rozdíl v lokaci byly již jen malé, což se dá kvůli nepřesnosti některých map pochopit.

Ve dvou případech se také stalo, že Kuranda (2009) uvádí, že kapličku nelze dohledat na žádné mapě. Píše totiž, že kaplička č. 19 (Kutnohorská), která se měla nalézat v ulici Vrchlabská ve Kbelích, není zaznamenána na žádné mapě. S tím ovšem není možné souhlasit, protože její poloha je uvedena v pozemkovém katastru z roku 1928. Podobný problém nastal i u kapličky č. 28 (Hradopražská), u které tvrdí, že nelze zjistit její polohu. Přitom poloha této kapličky byla nalezena na mapách stabilního katastru a dále prvního a druhého vojenského mapování.

Po terénním průzkumu bylo také zjištěno, že dnes existuje 17 kapliček (započítána i jedna replika a jedna kaplička transferovaná), což potvrzuje i Dvořák (1973). Ovšem na mnohých webových stránkách, které píšou o poutní cestě Via Sancta je možné se dočíst, že kapliček existuje 29. Ovšem co je zajímavé je, že tato informace se vyskytuje i na webových stránkách pražské části Vnoř a bohužel i v informativním letáčku Národní svatováclavská pouť z roku 2005. Rozdíl počtu 17 a 29 kapliček je opravdu velký a pro návštěvníky značně matoucí. O něco menší rozdíl uvádí vedoucí odboru kultury a cestovního ruchu v Městských listech. Ten uvádí, že kapliček dnes existuje 25 (Novák, 2012), s čímž z důvodů uvedených výše opět není možné souhlasit.

Je také zajímavé srovnání výzdoby kapliček v roce 1973 s tou dnešní. Jak uvádí Dvořák (1973) zbytky původní výzdoby byly u kapliček č. 14, 23, 25, 26, 30, 33. Dnes můžeme najít původní výzdobu jen v oblouku kapličky č. 26 u Vinořského hřbitova. Ostatní byly opraveny nebo naopak chátrají tolik, že jejich výzdoba je již neznatelná.

Díky analýze rozestupů jednotlivých kapliček bylo zjištěno, že průměrný rozestup činí 449,88 m. Nejmenší nalezený rozestup - pokud jsou zahrnovány i polohy udávané Kurandou (2009) je 220 m (mezi kapličkami č.31 a č.32). Jelikož ale kaplička č.31 do poutní cesty nepatří, druhým nejmenším rozestupem je 360 m mezi kapličkami č.1 a č.2. Naopak největší nalezený rozestup je 670 m mezi kapličkou č. 43 a č. 44. Tato uvedená fakta jasně odporují tvrzení Kurandy (2009), že vzdálenosti mezi kapličkami se pohybují v rozmezí 440 – 600 m.

Dvořák (1973) naopak tvrdí pouze, že kapličky jsou od sebe vzdáleny 479 m, což v některých případech téměř souhlasí. Kuranda (2009) také píše, že přesná délka Karlova mostu je 515, 76 m, což je ovšem délka dnešní vozovky Karlova mostu. Délka samotného přemostění, které bylo pravděpodobně při výstavbě kapliček spíše respektováno, je 496,78 m.

Zajímavou možnou souvislost mezi kapličkami a podzemními chodbami, kterou uvádí Paneš (1992) by bylo možné aplikovat i na tuto cestu. V legendách, které se vyprávějí, se traduje, že z Proseka až do Staré Boleslavi vede podzemní cesta. V některých verzích se uvádí, že se tudy měl nechat vozit kočárem sám Napoleon nebo že se v podzemních chodbách nalézalo obrovské podzemní jezero. Ovšem ani jedna z teorií nebyla potvrzena. A jak uvádí Cílek (2008) v knize Podzemní Praha: „Legenda nedává smysl, ale tvrdošijně se traduje.“ Pravdou ale je, že oblast Proseka skrývá podzemní chodby. Na Proseku se dokonce do jedné z chodeb propadl v roce 1965 i trolejbus. Z těchto důvodů také byla sledována poloha oltářů kapliček ke světové straně v této práci. A jelikož východním směrem, kterým jsou za normálních okolností oltáře směřovány, jsou umístěny pouze 2 kapličky, může to nasvědčovat faktu, že opravdu ukazují směr podzemní cesty. Mohlo by tedy být zajímavé se na tuto problematiku v nějaké další práci zaměřit.

9 Závěr

Hlavní pozornost v této diplomové práci byla věnována lokalizaci původní trasy a kapliček, které ji doprovázejí. Všechny stanovené cíle v zadání práce byly splněny. Rešeršní část práce se věnovala především drobné sakrální architektuře v krajině, poutním cestám, legislativní ochraně a finančním nástrojům k jejich obnově.

Vlastním zkoumáním bylo zjištěno, že z původně existujících 44 kapliček se do dnešní doby dochovalo pouze 17, z čehož jedna je replikou a jedna byla transferována na jiné místo. Dále bylo zjištěno, že alespoň část původní výzdoby má pouze jedna kaplička. Ostatní nemají žádnou výzdobu nebo pouze nepůvodní. Původní vegetační doprovod s tím nynějším mohl být porovnán pouze u jedné kapličky. Ostatní nalezené doklady o původní doprovodné vegetaci se týkaly dnes neexistujících kapliček, tudíž je nebylo možné porovnat.

Prostřednictvím programu ArcMap bylo vytvořeno několik tematických map, které vyjadřují vývoj trasy poutní cesty a existenci kapliček v průběhu času. Dále byl vytvořen výřez části poutní cesty, která se nejvíce proměňovala v čase. Byla také vytvořena databáze kapliček. Vše bude moci být do budoucna využito pro další související práce, či pro prezentaci poutní cesty.

Poslední částí práce bylo stanovení možnosti obnovy poutní cesty. Byla navržena nová turistická trasa, která respektuje trasu původní. Čtyři nově navrhované úseky se vždy napojují na chodníky obcí a celá trasa se tak snaží využít již existujících možností/prostředků.

Tato práce může být i návodem pro zpracování další podobné práce na dalších územích. Přínos práce je ale hlavně v možnosti jejího praktického využití. Především pro realizaci obnovy poutní cesty a informovanosti zájemců o tuto problematiku a to nejen o skutečném současném stavu, ale i o vývoji od vzniku této poutní cesty. Tato práce a možnosti z ní vyplývající by měly přispět k informovanosti občanů a návštěvníků o historii místa a donutit k zamyšlení o krajině a jejím vývoji. Zároveň možnost spojení historie s výletem přiláká k tomuto tématu mnohem více lidí. U čím většího počtu lidí bude projeven zájem o drobné sakrální památky v krajině, tím větší je šance na jejich zachování do budoucna a kladný vztah k nim. Už to zkrátka nebudou anonymní kapličky, co jsou občas zahlédnuty z auta daleko v poli. Bude to místo se svým příběhem, určitým účelem a lidé budou cítit potřebu je dále uchovat a opečovávat.

10 Přehled literatury a použitých zdrojů

BAUER T., 2006: 2500 Kilometer zu Fuß durch Europa. Auf Jakobswegen vom Bodensee zum Ende der Welt. Schweinfurt, Wiesenburg: 167 s.

BLAŽEK P., KUBÁLEK M., 2008: Kolektivizace venkova 1948-1960 a středoevropské souvislosti. Dokořán, Praha: 359 s.

CÍLEK V., 2008: Podzemní Praha. Eminent, Praha: 319 s.

ČERMÁK, J., 1936: Čtvrtstoletí činnosti Okresní jednoty musejní v Brandýse nad Labem: 1911-1936. Brandýs nad Labem: 42 s.

DEJMAL I., KLVAČ P., MÍCHAL I., ŠEJN M., GOTTLIEB J., MAZÍN V., TRPÁK P., PLOS J., DROZENOVÁ W., MÁDR O., NEČAS J., 2001: Tvář naší země – krajina domova, svazek 3 – Duchovní rozměr krajiny. Jaroslav Bárta, Studio JB, Lomnice nad Popelkou: 81 s.

DVOŘÁK J., 1973: Historická geografie, sv. 11. Historický ústav ČSAV, Praha: 255 s.

EZECHEL M., HURYCH V., STEJSKALOVÁ J., SVOBODA S., MICHALKOVÁ R., PYTLOUN L., 2011: Tvorba zeleně. VOŠZ a SZaŠ Mělník, Grada Publishing, Mělník: 304 s.

FORMAN R.T.T., GODRON M., 1986: Landscape Ecology. John Wiley and Sons, New York: 583 s.

HAGENMEYER U., 2007: Das Ziel ist der Weg. Auf dem Jakobsweg nach Santiago de Compostela. Kreuz Verlag, Freiburg im Breisgau: 144 s.

HÁJEK T. a BUKAČOVÁ I., 2006: Krajina domova, svazek 1 – Příběh drobných památek (Od nezájmu k fascinaci). Jaroslav Bárta, Studio JB, Lomnice nad Popelkou: 132 s.

HIND R., 2007: Sacred places. Carlton Books Ltd, London: 256 s.

HRUŠKOVÁ M., 2005: Kult stromů v zemích Koruny české. Abonent ND, Praha: 155 s.

HRUŠKOVÁ M. a LUDVÍK B., 2006: Paměť stromů. Mladá fronta, Praha: 264 s.

HRUŠKOVÁ M., 2011: Podivuhodné stromy. Knižní klub, Praha: 168 s.

HRUŠKOVÁ, M. a VĚTVIČKA, V., 2012: Aleje. Mladá fronta, Praha: 184 s.

HUMPREY C., VITEBSKY P., 1997: Sacred Architecture. Duncan Baird, London: 184 s.

JEŘÁBEK V., 1946: Čtení o Palladiu země České. Brněnská tiskárna, Brno: 163 s.

KAISER J., 2006: Jakobswegen in Deutschland. Theiss, Gebunden: 160 s.

KESNER T., FIŠEROVÁ P., PAULŮ R., JÍRŮ J., 2011: Jilemnicko – drobné kulturní památky. Gentiana pro Jilemnicko, Nové Město nad Metují: 191 s.

KOUBEK P., 2007: Krajem zapomenutých svědků. Nová tiskárna Pelhřimov, Pelhřimov: 111 s.

- KUBÍKOVÁ J., LOŽEK V., ŠPRYŇAR P., MACKOVČIN P., 2005a: Chráněná území ČR. Sv.13, Střední Čechy. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, EkoCentrum Brno, Praha: 902 s.
- KUBÍKOVÁ J., LOŽEK V., ŠPRYŇAR P., MACKOVČIN P., 2005b: Chráněná území ČR. Sv.12, Praha. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, EkoCentrum Brno, Praha: 304 s.
- KUPKA J., 2006: Zeleň v historii města. ČVUT, Praha: 146 s.
- KURANDA M., 2009: Z Prahy do Staré Boleslavi Svatou cestou podél čtyřiačtyřiceti kapliček a svatováclavskou cestou ze Staré Boleslavi do Prahy. Městská část Praha 9 a Město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav: 121 s.
- KYSILKA I., 2007: Architektura krajiny a revoluce. VŠB – Technická univerzita Ostrava, Ostrava: 184 s.
- LÖW J., MÍCHAL I., 2003: Krajinný ráz. Lesnická práce, s.r.o., Kostelec nad Černými lesy: 552 s.
- MACLAINE S., 2001: Der Jakobsweg: eine spirituelle Reise. Goldmann, München, 320 s.
- MIHOLA J., 2010: Na cestě do nebeského Jeruzaléma: poutnictví v českých zemích ve středoevropském kontextu. Moravské zemské muzeum, Brno: 234 s.
- NEUHÄUSLOVÁ Z., 1998: Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky. Academia, Praha: 341 s.
- NOVÁK M., 2009: Palladium země České. Stará Boleslav: 29 s.
- NOVÁK M., 2012: Podaří se zachránit poutní kapličku? Městské listy, Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 2/2012: 6s.
- ODEHNAL F., 2004: Poutní místa Moravy a Slezska. 2. vyd. Gloria, Rosice u Brna: 277 s.
- OHLER N., 2000: Pilgerstab und Jakobmuschel, Wallfahren in Mittelalter und Neuzeit. Artemis and Winkler Verlag, Düsseldorf: 232 s.
- PANEŠ F., 1992: Jaká tajemství skrývají kapličky a boží muka? Včelka, Plzeň: 15 s.
- SHAMA S., 1995: Landscape and memory. Knopf, New York: 652 s.
- SCHUBERT A., 1999: O kaplích zapomenuté poutní cesty do Hájku. Památky Středních Čech 13/2/1999: 46-50 s.
- SKLENIČKA P., 2003: Základy krajinného plánování. Naděžda Skleničková, Praha: 321 s.
- STROLENÁ L., 2009: Svatá cesta (Via Sancta) z Pražské katedrály do Staré Boleslavi. Univerzita Karlova v Praze, Praha: 152 s.
- TANNER M., MALURA J., KOSEK P., 2001: Hora Olivetská. Host, Brno: 223 s.
- TILLER J., 2009: Duchovní krajina. Hortensia, České Budějovice: 182 s.
- TRNKA P., 2006: Krajinné mikrostruktury a jejich role ve venkovské krajině. Sborník příspěvků. 4. ročník, Slavičín a Hostětín. Veronica, Brno: 251 s.
- VÁGNEROVÁ I., MATOUŠOVÁ M., FIFKOVÁ R., PACÁKOVÁ B., BORSKÝ J., PAVLÁTOVÁ M., VYSLOUŽIL M., FETTEROVÁ D., MARKOVÁ J.,

LAZEBNÍČEK J., PEJCHAL M., KULIŠ L., KUBEŠA P., 2007: Historie a současnost alejí v krajině a urbanizovaném prostředí. NPÚ – územně odborné pracoviště v Olomouci, Olomouc, 152 s.

WHYTE I., D. 2002: Landscape and history since 1500. Reaktion books, London: 256 s.

Internetové zdroje:

Krajský úřad Středočeského kraje, 2014: Středočeský fond kultury a obnovy památek. Krajský úřad Středočeského kraje, Praha, online: <http://stary.kr-stredocesky.cz/portal/odbory/grantova-a-dotacni-rizeni/stredocesky-fond-kultury-a-obnovy-pamatek/>, cit. 12.12.2014.

Ministerstvo kultury, 2014: Dotační programy. Ministerstvo kultury, Praha, online: <http://www.mkcr.cz/kulturni-dedictvi/pamatkovy-fond/dotacni-programy/default.htm>, cit. 12.12.2014.

URL 1: Cesty a památky (online) [cit. 2015.01.14], dostupné z <<http://cestyapamatky.cz/kolinsko/solopysky/lipa-u-kaple>>.

URL 2: Waymarking (online) [cit. 2014.12.13], dostupné z <http://www.waymarking.com/waymarks/WMA139_Hotel_Modra_hvezda_Blue_Star_Hotel_Praha_Vysocany_CZ>.

Legislativní zdroje:

Vyhláška č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon č.20/1987 Sb., o státní památkové péči.

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění.

Zákon č. 114/1992, o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.

11 Přílohy

11.1 Archivní fotografie

Příloha č.1: Kaplička č. 7 v roce 1953 (Kuranda, 2009)

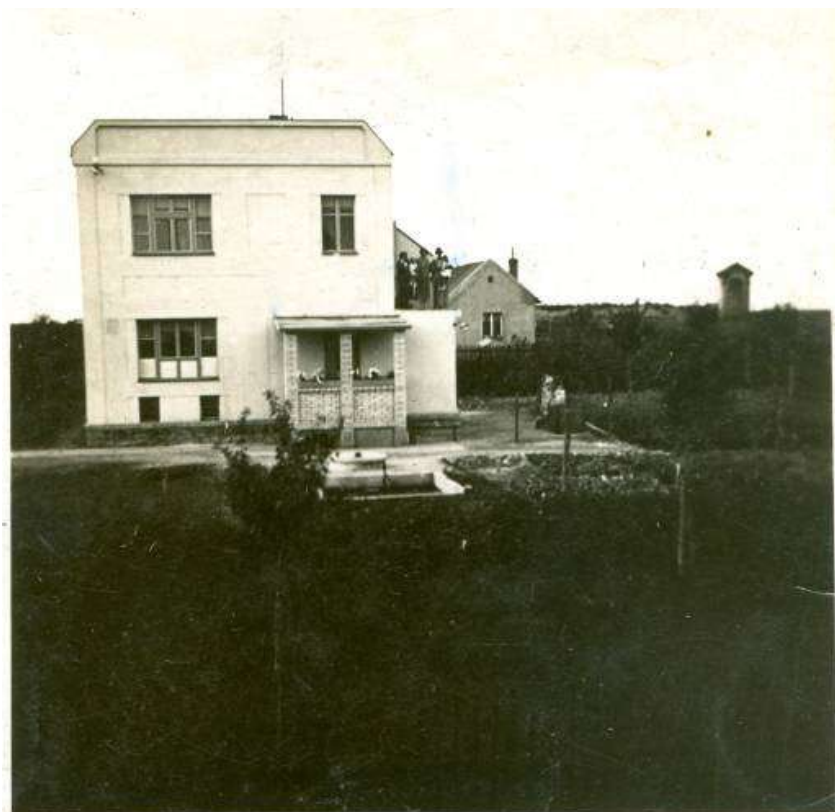
Příloha č. 2: Kaplička č. 10 na přelomu 19. a 20. století (URL 2)

Příloha č. 3: Kaplička č. 16, první polovina 20.století (Úřad MČ Praha 19, nepublikováno)

Příloha č. 4: Kaplička č. 16, druhá polovina 20. století (Kuranda, 2009)

Příloha č. 5: Kaplička č. 21 v roce 1936 (Úřad MČ Praha 19, nepublikováno)

Příloha č. 6: Kaplička č. 42 v druhé polovině 20. století (Kuranda, 2009)

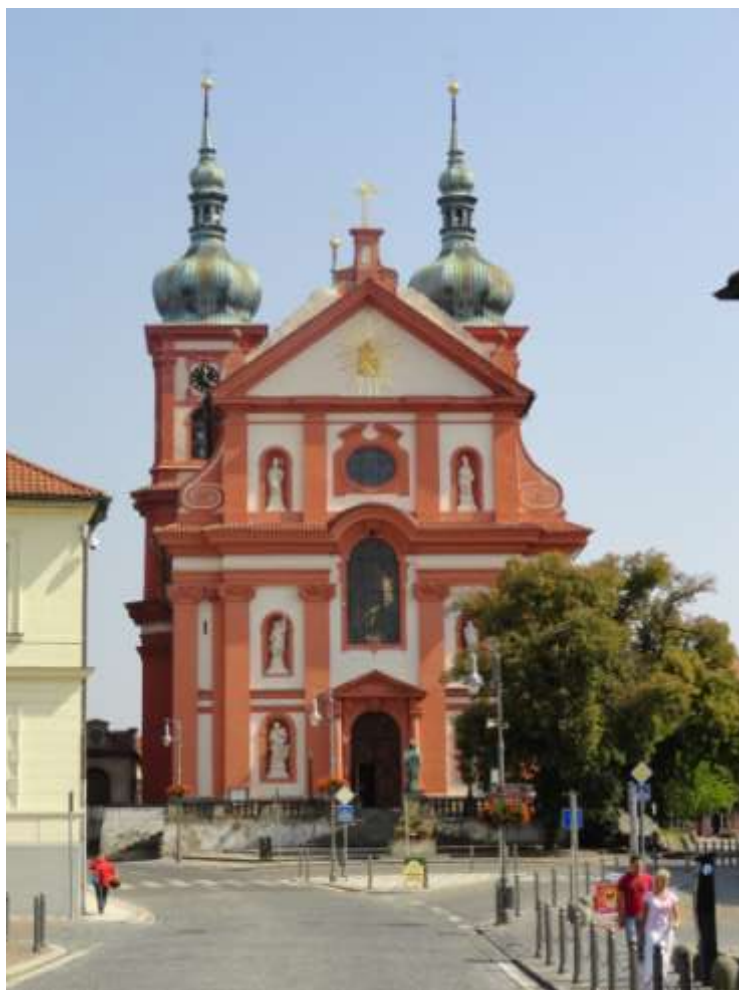
11.2 Současné fotografie

Příloha č.7: Jediná původní výzdoba - kaplička č.26 (Řeháková, 2015)

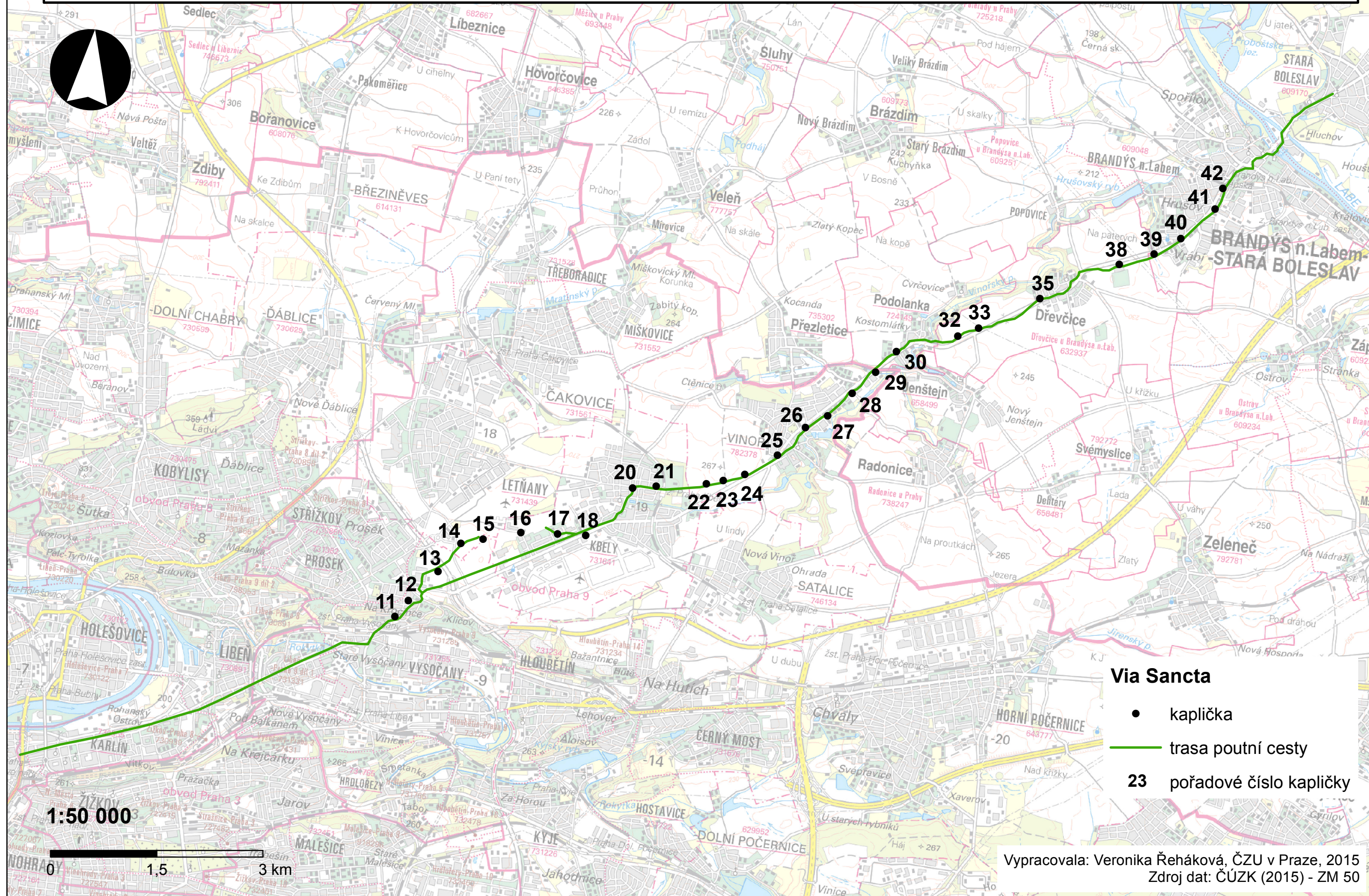

Příloha č.8: Kaplička č.29 a její výzdoba, kterou si lze promítnout na stěnu kapličky (Řeháková, 2015)

Příloha č. 9: Cílové místo - kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi (Řeháková, 2015)

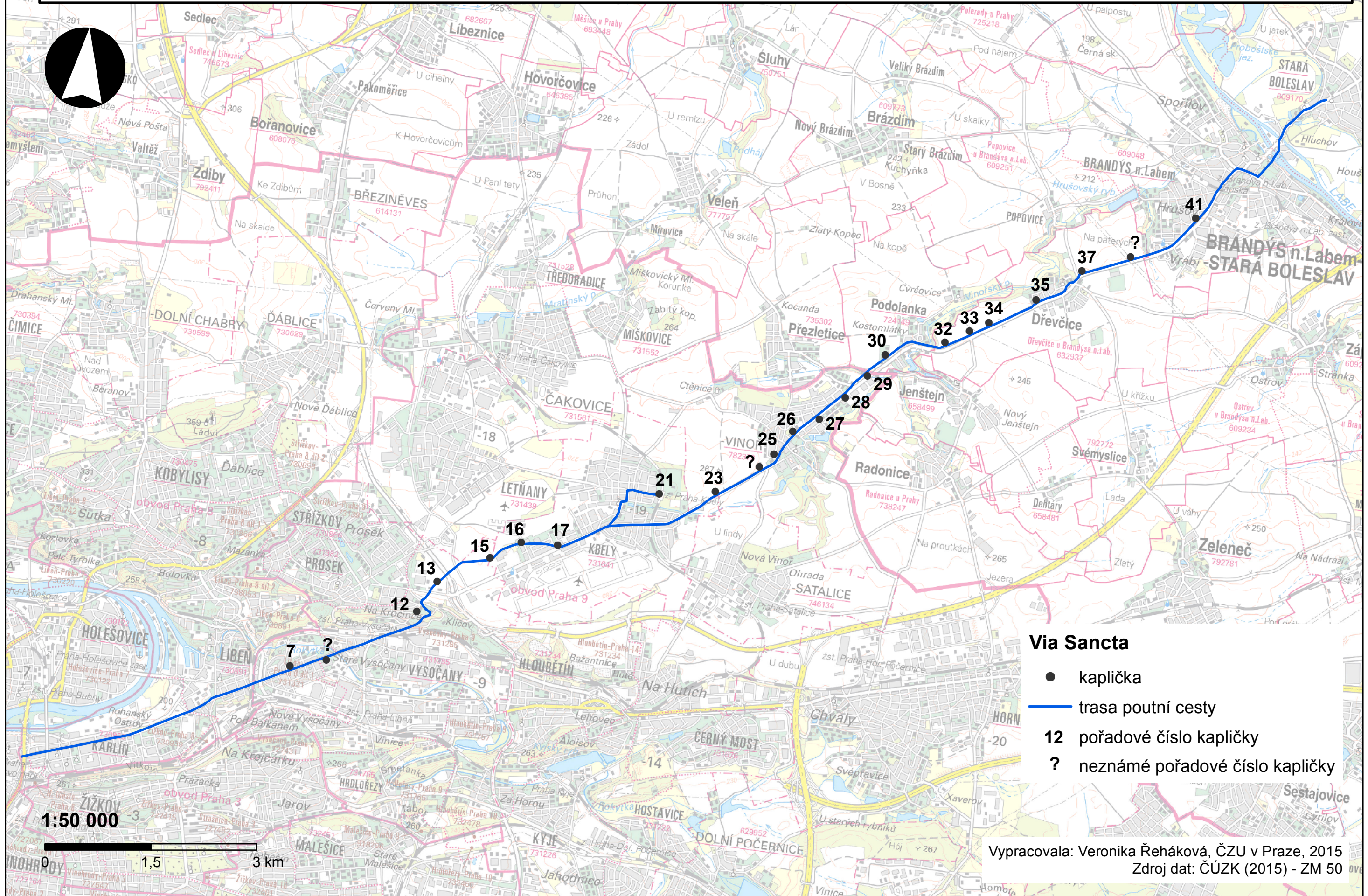
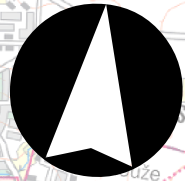
Příloha č. 10: TRASA A KAPLIČKY POUTNÍ CESTY VIA SANCTA ZAZNAMENANÉ V I. VOJENSKÉM MAPOVÁNÍ (1780 - 1783)

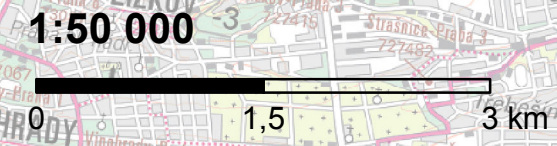
- Via Sancta**
- kaplička
  - trasa poutní cesty
  - 23** pořadové číslo kapličky

Vypracovala: Veronika Řeháková, ČZU v Praze, 2015
 Zdroj dat: ČÚZK (2015) - ZM 50

Příloha č. 11: TRASA A KAPLIČKY POUTNÍ CESTY VIA SANCTA ZAZNAMENANÉ V II. VOJENSKÉM MAPOVÁNÍ (1850 - 1852)

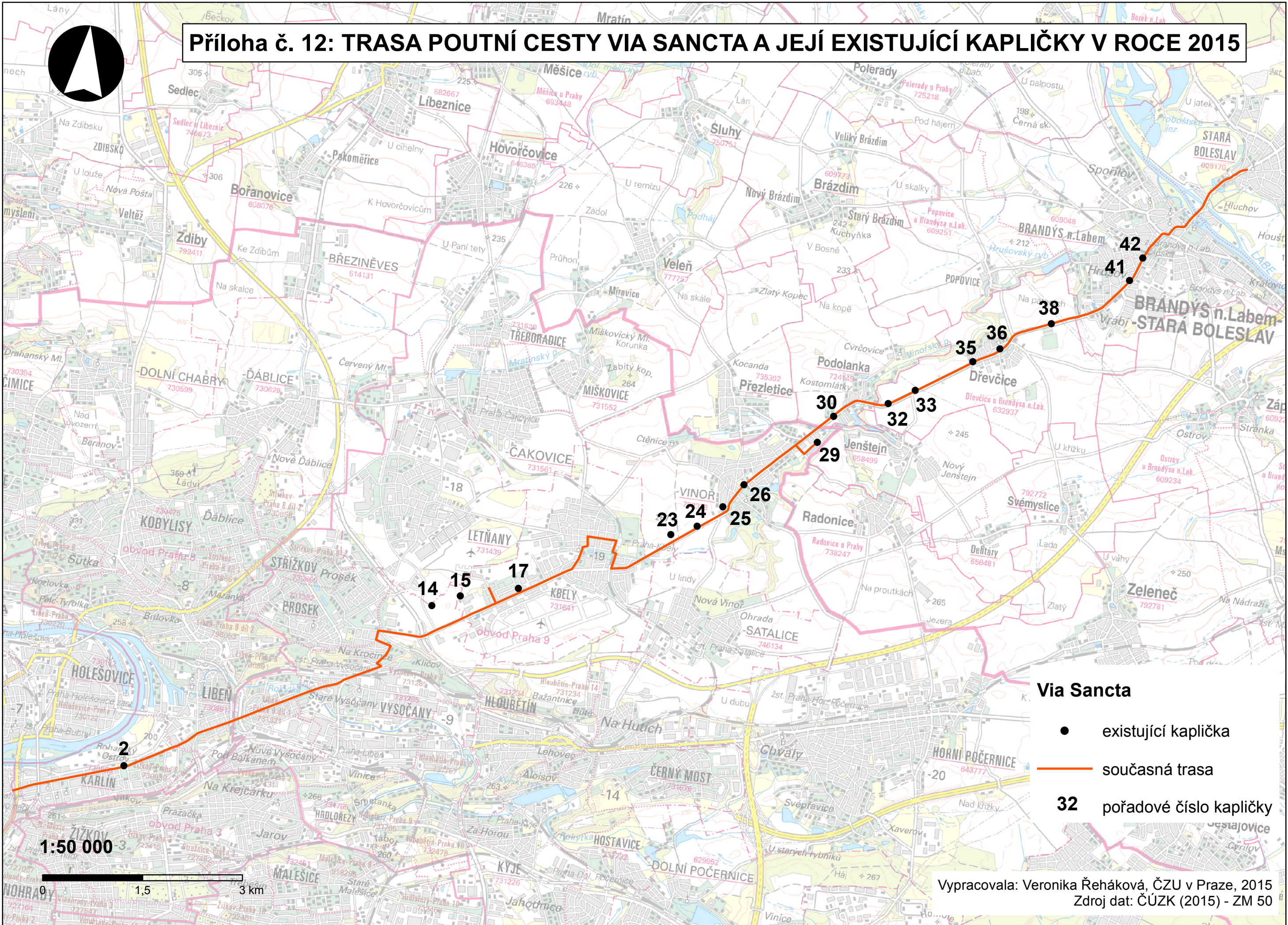

- Via Sancta**
- kaplička
  - trasa poutní cesty
  - 12 pořadové číslo kapličky
  - ? neznámé pořadové číslo kapličky

Vypracovala: Veronika Řeháková, ČZU v Praze, 2015
Zdroj dat: ČÚZK (2015) - ZM 50

Příloha č. 12: TRASA POUTNÍ CESTY VIA SANCTA A JEJÍ EXISTUJÍCÍ KAPLIČKY V ROCE 2015

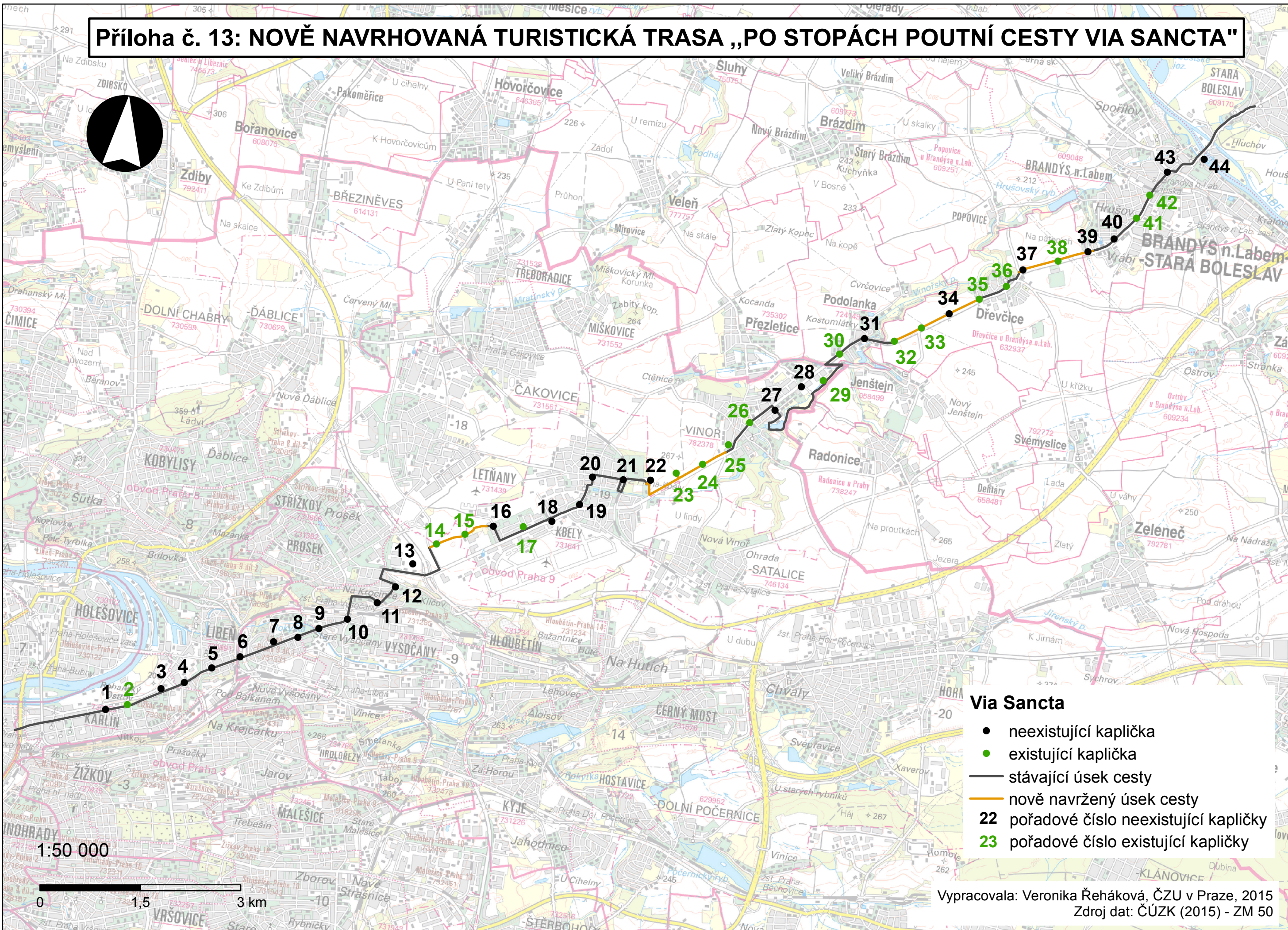

- Via Sancta**
- existující kaplička
  - současná trasa
  - 32** pořadové číslo kapličky

Vypracovala: Veronika Řeháková, ČZU v Praze, 2015
Zdroj dat: ČÚZK (2015) - ZM 50

Příloha č. 13: NOVĚ NAVRHOVANÁ TURISTICKÁ TRASA „PO STOPÁCH POUTNÍ CESTY VIA SANCTA“

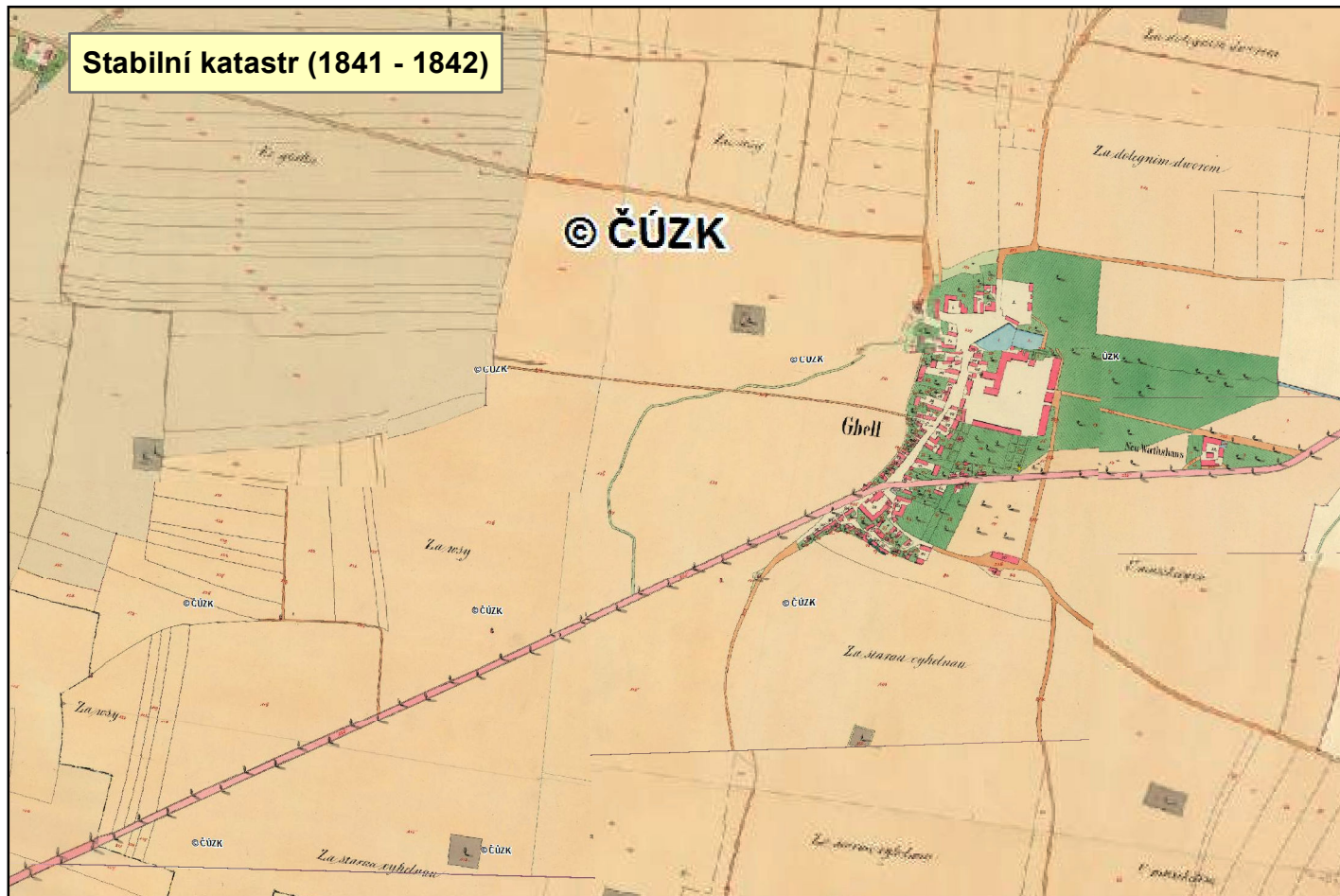
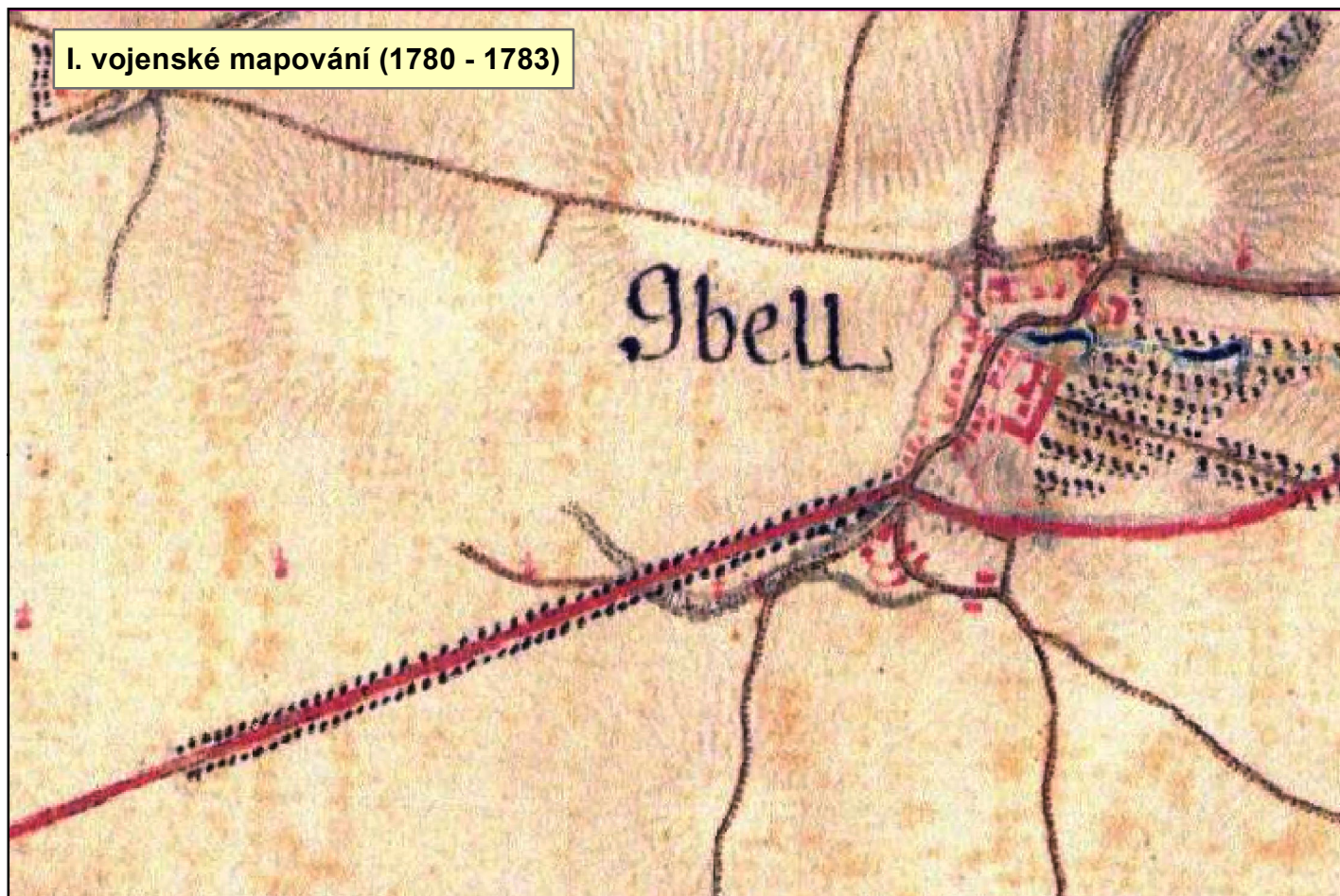

- Via Sancta**
- neexistující kaplička
  - existující kaplička
  - stávající úsek cesty
  - nově navržený úsek cesty
  - 22** pořadové číslo neexistující kapličky
  - 23** pořadové číslo existující kapličky

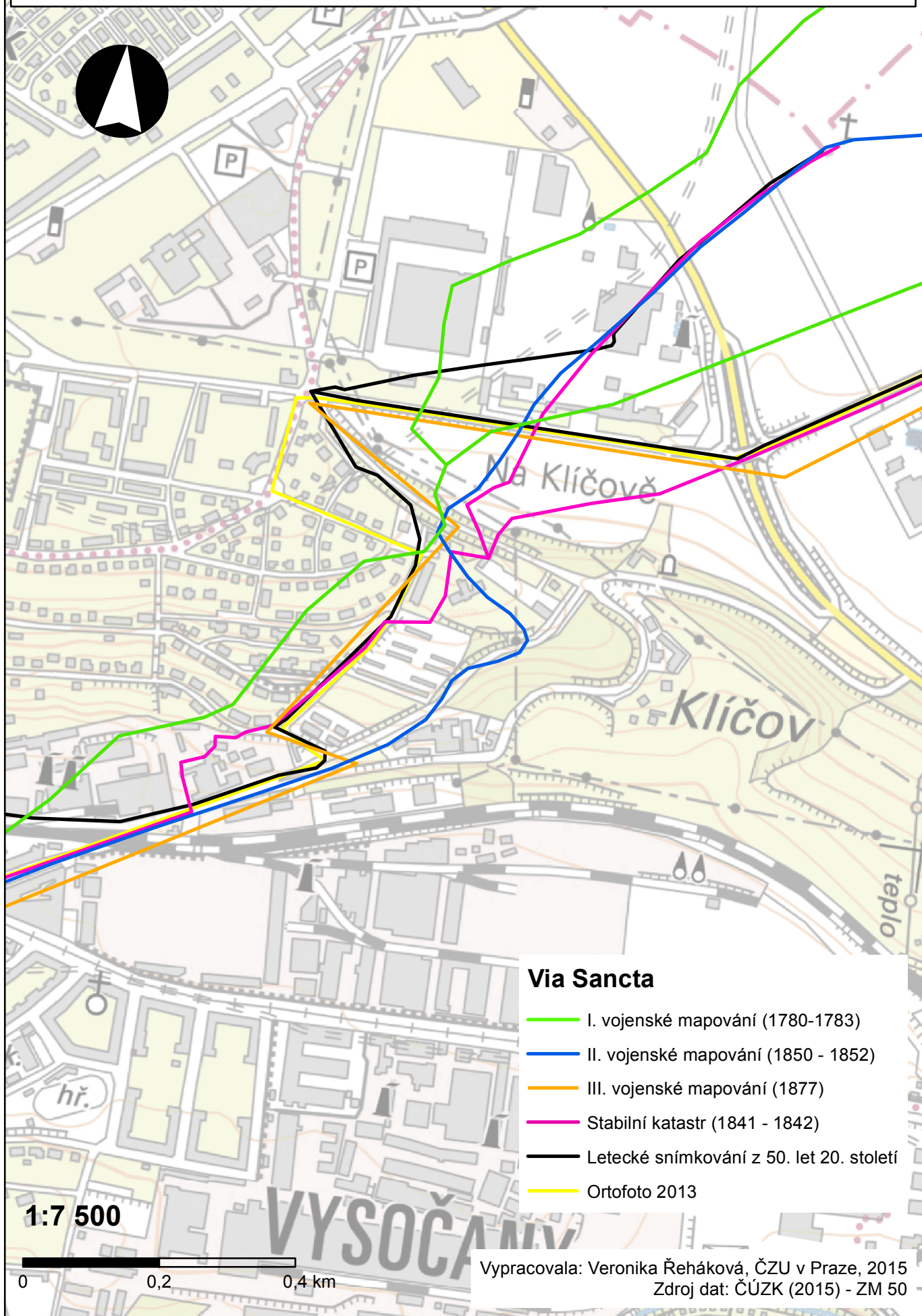
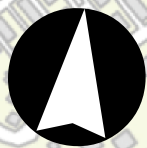
Vypracovala: Veronika Řeháková, ČZU v Praze, 2015
Zdroj dat: ČÚZK (2015) - ZM 50

Příloha č. 14: ZOBRAZENÍ VYBRANÉHO ÚSEKU POUTNÍ CESTY VIA SANCTA V JEDNOTLIVÝCH OBDOBÍCH

0 0,5 1 km

**Příloha č. 15: ÚSEK TRASY VIA SANCTA S NEJVĚTŠÍMI PROMĚNAMI
V ČASE (svah Vysočany - Klíčov)**

Via Sancta

- I. vojenské mapování (1780-1783)
- II. vojenské mapování (1850 - 1852)
- III. vojenské mapování (1877)
- Stabilní katastr (1841 - 1842)
- Letecké snímkování z 50. let 20. století
- Ortofoto 2013

1:7 500

0 0,2 0,4 km

Vypracovala: Veronika Řeháková, ČZU v Praze, 2015
Zdroj dat: ČÚZK (2015) - ZM 50

11.4 Návrh nové turistické trasy

Příloha č.16: Navrhovaná turistická trasa u kapličky č. 14 (Řeháková, 2015)

Příloha č. 17: Navrhovaná turistická trasa u kapličky č. 24 (Řeháková, 2015)

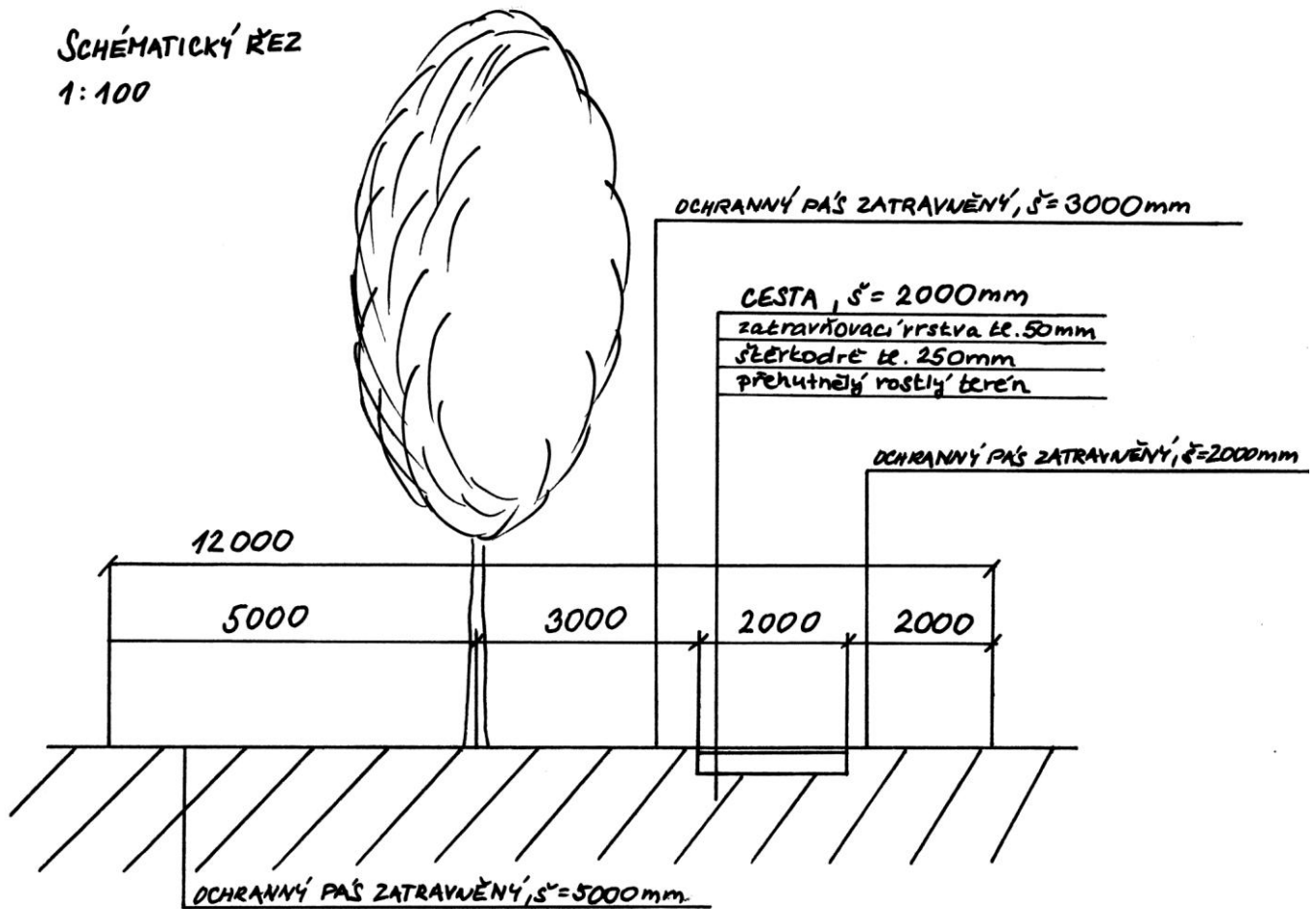

Příloha č. 18: Navrhovaná turistická trasa u kapličky č. 15 (Řeháková, 2015)

Příloha č. 19: Navrhovaná turistická trasa u kapličky č. 32 (Řeháková, 2015)

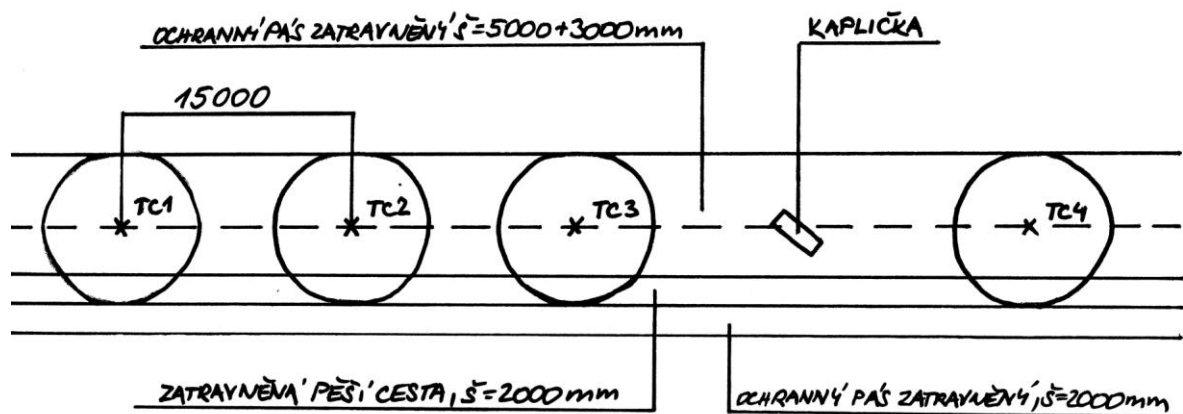
SCHÉMATICKÝ ŘEZ
1:100

Příloha č. 20: Schematický řez novou pěší cestou (Řeháková, 2015)

DETAIL ÚSEKU č. 1
1:500

TC - Tilia cordata
($r = 5000\text{ mm}$)

Příloha č. 21: Detail prvního úseku nové pěší cesty (Řeháková, 2015)

11.5 Soupis zjištěných informací k jednotlivým kapličkám

příloha č. 22:

STAROBOLESLAVSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 1

Kaplička zasvěcena invokaci: „Svatá Maria“

Donátor: Jan Dlouhoveský, probošt pražský

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Není rozdělena na část mariánskou a svatováclavskou, jako ostatní kapličky. Kaplička byla vyzdobena obrazem Palladia, které je korunováno dvěma anděly, jež jsou doprovázeny postavami sv. Cyrila a Metoděje na obláčcích. Pod ním vzdávají Palladiu hold stojící sv. Václav a jeho babička, sv. Ludmila. Celou tuto scénu doplňuje v popředí klečící blahoslavený Podiven a kněz Pavel, učitel sv. Václava a důvěrník sv. Ludmily.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo poblíže křižovatky Sokolovské a Šaldovy.

Umístění dle Kurandy (2009): Vlevo v Karlíně, na křižovatce ulic Šaldova a Sokolovská.

Umístění dle vlastního výzkumu: Z důvodu nenalezení zmínky o poloze kapličky, nebylo možné polohu ověřit. Vzhledem k poloze známých kapliček a jejich pravidelných rozestupů, je možno se ztotožnit s umístěním dle obou autorů.

Dostupnost: Metro B, stanice Křižíkova + 4 minuty pěšky.

Mapa: V žádné archivní mapě nebyla nalezena poloha této kapličky.

Foto č. 2: Pravděpodobné umístění kapličky č.1 (Řeháková, 2015)

AITLICKÁ KAPLIČKA (dle Údlic/Eitlitz, dnes součást Chomutova, bývalé poutní místo)

Pořadové číslo kapličky: 2

Kaplička zasvěcena invokaci: „Svatá Boží rodičko“

Donátor: Jan Maxmilián, hrabě Lamberg, císařský nejvyšší hofmistr a diplomat, nositel řádu Zlatého rouna

Existence v současnosti: pouze replika

Stav: replika je ve výborném stavu (opravena roku 2005)

Původní výzdoba: Ze svatováclavské části zde byla zobrazena část svatoludmilské legendy, kdy kněžna Ludmila, po svém přijetí křesťanství nechává odlít z pohanských bůžků mariánský reliéf, pozdější palladium. Mariánskou část zde zastupuje Panna Marie Údlická (Aitlická).

Výzdoba: na replice je zobrazen sv. Václav

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: *Ailanthus altissima*, *Fraxinus excelsior*, *Acer platanoides*, *Robinia pseudoacacia*

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo proti Invalidovně.

Umístění dle Kurandy (2009): V Karlíně proti Invalidovně, blíže k vltavskému břehu, než dnes stojící náhradní kaple z pozdější doby.

Umístění dle vlastního výzkumu: Z důvodu nenalezení zmínky o původní poloze kapličky, nebylo možné polohu ověřit. Vzhledem k poloze známých kapliček a jejich pravidelných rozestupů, je možno se ztotožnit s umístěním dle obou autorů. Replika se nachází proti Invalidovně (Kaizlovým sadům) v ulici Sokolovská.

Dostupnost: Metro B, stanice Invalidovna + 3 minuty pěšky směr křižovatka ulic Sokolovská a U Invalidovny

Mapa: V žádné archivní mapě nebyla nalezena poloha této kapličky.

Foto č. 3: Replika kapličky č.2 (Řeháková, 2015)

BECHYŇSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 3

Kaplička zasvěcena invokaci: „Svatá panno panen“

Donátor: Jan Norbert ze Šternberka, pán na Bechyni

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Zobrazen byl křest sv. Václava ve spodní části niky. V horní část bylo zobrazeno sousoší Piety obtočené trnitým věncem. Vlevo v rohu byl pak šternberský erb a vpravo kartuše se jménem donátora.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnoceno

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo v místech dílen Dopravního podniku.

Umístění dle Kurandy (2009): Neuvedeno.

Umístění dle vlastního výzkumu: Dle map stabilního katastru ležela kaplička na pravé straně ulice Rohanské nábřeží, naproti ulici K Olympiku (ihned v zatáčce za semaforem).

Dostupnost: Metro B, stanice Invalidovna + pěšky 3 minuty, směr Rohanské nábřeží.

Mapa: Mapy stabilního katastru.

Foto č. 4: Pravděpodobné umístění kapličky č.3 (Řeháková, 2015)

BRNĚNSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 4

Kaplička zasvěcena invokaci: „Matko Kristova“

Donátor: Ferdinand hrabě Libštejnský z Kolovrat, moravský zemský hejtman

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Zobrazen byl kněz Pavel, učitel sv. Václava, bdící nad ložem sv. Václava a v popředí obrazu je znázorněno, jak sv. Václava vyučuje. Mariánská část znázorňuje dvojici sedících lvů, kteří nesou obraz Moravské madony, která má být podle legendy namalována samotným sv. Lukášem.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo, v místech průmyslového objektu.

Umístění dle Kurandy (2009): Neuvedeno.

Umístění dle vlastního výzkumu: Dle polohy předchozí a 6. kapličky a jejich vzdáleností, které jsou zaznamenány ve stabilním katastru, by měla odpovídat poloha přibližně do uzavřeného dvora průmyslového objektu přes ulici proti domu č.p.156 v Sokolovské ulici – přibližně toto místo měl pravděpodobně na mysli i Dvořák (1973).

Dostupnost: Metro B, stanice Invalidovna + pěšky 5 minut, směr křižovatka ulic U Rustonky a Sokolovská.

Mapa: V žádné archivní mapě nebyla nalezena poloha této kapličky.

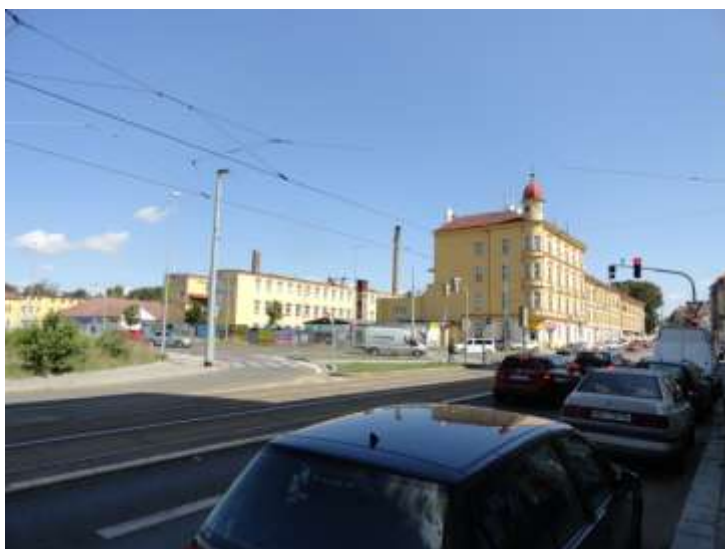

Foto č. 5: Pravděpodobné umístění kapličky č.4 (Řeháková, 2015)

ČESKOBUDĚJOVICKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 5

Kaplička zasvěcena invokaci: „Matko božské milosti“

Donátor: Karel Maxmilián hrabě Lažanský z Bukové, pán na Manětíně, dvorský sudí a prezident apelačního soudu

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: V pozadí je zobrazen sv. Václav jako dítě a vede ho řeholnice. V popředí je již zobrazen starší jako ministrant, přísluhující při mši. V horní části je zobrazena Budějovická madona z oltáře dominikánského kostela.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo za Palmovkou.

Umístění dle Kurandy (2009): Při křižovatce na Palmovce.

Umístění dle vlastního výzkumu: Zde je možné se přiklonit k oběma autorům. A vzhledem k průměrné vzdálenosti lze polohu této kapličky situovat za křižovatku ulic Sokolovská a Palmovka (přibližně do míst Sokolovská 135).

Dostupnost: Metro B, stanice Palmovka + pěšky 3 minuty, směr křižovatka ulic Zenklova a Sokolovská.

Mapa: V žádné archivní mapě nebyla nalezena poloha této kapličky.

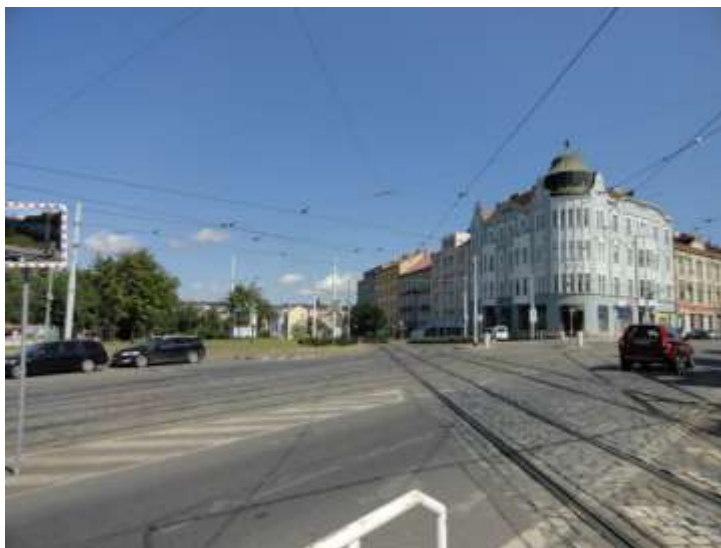

Foto č.6: Pravděpodobné umístění kapličky č.5 (Řeháková, 2015)

CHLUMECKÁ KAPLIČKA (dle poutního místa v Chlumku u Luže)

Pořadové číslo kapličky: 6

Kaplička zasvěcena invokaci: „Matko nejčistotnější“

Donátor: Marie Maxmiliána, hraběnka Žďárská

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Znázorněna je zde kněžna Drahomíra, která se po smrti knížete Svytlahy zmocnila vlády a dala vyhnat ze země všechny křesťany a nechala je znovu obětovat pohanským božstvům. V mariánské části je zobrazen obraz Panny Marie Pasovské ve stádečku ovcí.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo v místech železničního přemostění.

Umístění dle Kurandy (2009): U křižovatky Sokolovská, Českomoravská a Spojovací v místě přemostění dvojicí železničních nadjezdů.

Umístění dle vlastního výzkumu: Dle umístění ve stabilním katastru, byla kaplička téměř, jak uvádějí oba autoři. Ovšem neležela v místech železničního přemostění, ale hned vedle v místech silničního přemostění ulice Sokolovské, ulicí Spojovací.

Dostupnost: Metro B, stanice Palmovka + 4 minuty pěšky, směr křižovatka ulic U Balabenky a Sokolovská (pod železničním mostem).

Mapa: Mapy stabilního katastru.

Foto č.7: Pravděpodobné umístění kapličky č.6 (Řeháková, 2015)

CHOMUTOVSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 7

Kaplička zasvěcena invokaci: „Matko nejčistší“

Donátor: František Ignác hrabě z Rozdražova, královský rada a pán na Blatné

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Zobrazuje sv. Václava, sedícího na knížecím trůně mezi dvořeníny. Mariánská část znázorňovala obraz mariánské sochy s Ježíškem v levé ruce a žezlem v pravé a celý tento výjev byl doplněn rozkvetlými rostlinami.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: jižní (dle fotografie z roku 1953)

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: Na fotografii z roku 1953 je kaplička bez doprovodné vegetace (viz. příloha č. 1).

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo přibližně u křižovatky ulic Sokolovská a U Svobodárny.

Umístění dle Kurandy (2009): V Čihákově ulici, v místech dnešního zadního vchodu do Gongu.

Umístění dle vlastního výzkumu: Přibližná shoda s oběma autory. Kaplička se nacházela vedle zadního vchodu do Gongu, v ulici Čihákova.

Dostupnost: Tramvajová zastávka Gong (např.: tramvaj č. 16).

Mapa: Mapy stabilního katastru, druhé a třetí vojenské mapování.

Foto č. 8: Praviděpodobné umístění kapličky č.7 (Řeháková, 2015)

DRUŽECKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 8

Kaplička zasvěcena invokaci: „ Matko neporušená“

Donátor: Nejvyšší purkrabí Bernát Ignác hrabě Martinic

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Zobrazen výjev, jak sv. Václav nechává ničit pohanské modly a stavět křesťanské chrámy. Mariánská část ukazuje sochu Panny Marie Družecké, orámovanou mandorlou (aureolou) z hořících srdcí. Po levé straně je pak postava vojáka, pravděpodobně symbol vyplnění kostela vojsky. Napravo je pak zobrazen kamenný menhir, ve který se proměnil člověk, který tam zaklel.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): V místech křižovatky ulic Sokolovská a U Skládky.

Umístění dle Kurandy (2009): Křižovatka ulic Sokolovská a U Skládky.

Umístění dle vlastního výzkumu: Dle vzdálenosti od předchozí kapličky (zhruba 310 m) se s názory obou autorů nemohu úplně ztotožnit. Nejbližší kaplička nalezená kaplička v archivních mapách odpovídá poloze dnešního vchodu do Polikliniky ve Vysočanech (510 m od Gongu). Bohužel jiná kaplička v této oblasti v archivních mapách nebyla nalezena. Vzhledem ke vzdálenostem kapliček s ověřenou polohou (č.7 a č.10) je možné se domnívat, že kaplička č.8 byla posunuta téměř ke křižovatce ulic K Moravině a Sokolovská (385 m). Kaplička č.9 by pak byla vzdálena asi 390 m od č.8, pokud by se přihlédlo k poloze udávané Dvořákem (1973) a ke kapličce č.10 by pak bylo zhruba stejně daleko – 395m.

Dostupnost: Tramvajová zastávka Gong + pěšky 4 minuty.

Mapa: V žádné archivní mapě nebyla nalezena poloha této kapličky (na mapách druhého vojenského mapování je kaplička před vchodem Polikliniky ve Vysočanech).

Foto č. 9:Pravděpodobné umístění kapličky č.8 (Řeháková, 2015)

JIČÍNSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 9

Kaplička zasvěcena invokaci: „Matko neposkvrněná“

Donátor: Ignác ze Šternberka

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Zobrazovala scénu zavraždění sv. Ludmily. V horní části byla znázorněna Panna Maria Rusánská, jejíž replika je v Jičíně a originál v moskevské Trefjakovské galerii.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo, 50 m za můstkem přes Rokytku.

Umístění dle Kurandy (2009): Kaple v místech dnešní sochy Průmysl u Rokytky.

Umístění dle vlastního výzkumu: Pro polohu této kapličky nebyl nalezen důkaz. Po analýze vzdáleností jednotlivých kapliček je ovšem možné se přiklonit k názoru Dvořáka (1973), podrobné vysvětlení viz. kaplička č.8.

Dostupnost: Metro B, stanice Vysočanská + pěšky 6 minut, směr křižovatka ulic Na Břehu a Sokolovská.

Mapa: V žádné archivní mapě nebyla nalezena poloha této kapličky (na mapách druhého vojenského mapování je kaplička před vchodem Polikliniky ve Vysočanech).

Foto č. 10: Pravděpodobné umístění kapličky č.9 (Řeháková, 2015)

KLADSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 10

Kaplička zasvěcena invokaci: „Matko přemilá“

Donátor: Arnošt Josef hrabě z Valdštejna

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Zde byl vyobrazen výjev, jak sv. Václav vykupuje pohanské děti, aby mohly být pokřtěny a vychovány v křesťanství. Horní část zobrazovala Pannu Marii Kladskou, obklopenou hejnem holubic.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: Na archivní fotografii z přelomu 19. a 20. století je zachycena s doprovodnou vegetací - pravděpodobně se jedná o dvě lípy (viz. příloha č. 2).

Umístění dle Dvořáka (1973): Na východním konci Zbuzkovy ulice.

Umístění dle Kurandy (2009): U tehdejšího hotelu Modrá hvězda.

Umístění dle vlastního výzkumu: S autory lze téměř souhlasit. Dle map stabilního katastru se kaplička nacházela přesně na rohu ulic Sokolovská a Jandova, před č.p. 1.

Dostupnost: Metro B, stanice Vysočanská, roh ulic Jandova a Vysočanská + pěšky 1 minuta.

Mapa: Mapy stabilního katastru.

Foto č. 11: Pravděpodobné umístění kapličky č.10 (Řeháková, 2015)

HEJNICKÁ KAPLIČKA (Heyndorffská)

Pořadové číslo kapličky: 11

Název kapličky: Hejnická (Heyndorffská)

Kaplička zasvěcena invokaci: „ Matko předivná“

Donátor: Karel Ferdinand hrabě z Valdštejna, diplomat a nejvyšší hofmistr císařovny Eleonory

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Na obrazu se nachází sv. Václav třikrát. Dvakrát v pozadí sklízí a mlátí obilí, v přední části peče hostie a Podiven mu přináší dříví. Mariánská část zobrazuje sochu vyřezanou v lipovém kmeni, u kterého měla matka prosit za uzdravení dítěte. Po vyslyšení této prosby byla socha uctívána.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): V jižním ohybu ulice Pod Krocínkou.

Umístění dle Kurandy (2009): V jižním ohybu ulice Pod Krocínkou.

Umístění dle vlastního výzkumu: Zde se ztotožňuji s oběma autory. Ač na mapách stabilního katastru jsou dvě kapličky v ulici Pod Krocínkou blízko sebe, které přicházejí v úvahu, kaplička více na východ (ležící ve svahu zhruba pod č.p. 43) je o dost pravděpodobnější, protože leží u tehdejší cesty směrem na Klíčov, kam Via Sancta dále směřuje.

Dostupnost: Metro B, stanice Vysočanská + pěšky 12 minut ulicí Jandova, Ke Klíčovu a dále do ulice Pod Krocínkou (jižně přes silnici od domu č.p.43).

Mapa: mapy stabilního katastru (první vojenské mapování pravděpodobně díky své nepřesnosti lokalizuje po porovnání s dnešní mapou tuto kapličku jižně od ulice Pod Krocínkou, na železniční trať).

Foto č. 12: Pravděpodobné umístění kapličky č.11 (Řeháková, 2015)

HORAŽDOVICKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 12

Kaplička zasvěcena invokaci: „Matko Stvořitele“

Donátor: František Eusebius hrabě Potting, císařský tajný rada, nositel Zlatého rouna a nejvyšší dvorský maršálek

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: V této kapli byl vyobrazen sv. Václav při lisování vína v kádi, do které mu Podiven vyklápí hrozny. V horní části byla zobrazena plastika z Lorety v Boru u Horažďovic z konce 17. století.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámý

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vpravo od severního konce ulice Pod Krocínkou (dále po poutní cestě pod ulicí Čakovickou je v polích kaplička, která do poutní cesty nepatří).

Umístění dle Kurandy (2009): Na místech řadových garáží na pravé straně ulice Pod Krocínkou.

Umístění dle vlastního výzkumu: S Kurandou (2009) zde nemohu souhlasit. Dvořák (1973) sice blíže nespecifikuje pojem severní konec, ale pravděpodobně myslel stejné místo, jako bude uváděno v této práci. Tato kaplička totiž dle stabilního katastru ležela v místech domu Pod Krocínkou č.p. 42. Je ještě možné uvažovat, že ležela trochu jižněji za tímto domem, jak uvádí třetí vojenské mapování. Druhé vojenské mapování uvádí polohu jižně pod domem č.p. 38, na hranici s garážemi, ale v tomto mapování jsou možné velké chyby, proto zde nebude bráno v úvahu. Poloha, kterou udává stabilní katastr se jeví jako nejpravděpodobnější, protože v těsné blízkosti vedla cesta ve směru cesty Via Sancta.

Dostupnost: Autobus č. 151, stanice Klíčovská + pěšky 3 minuty, zhruba pod dnešním domem č. p. 38.

Mapa: Mapy stabilního katastru, druhé a třetí vojenské mapování (první vojenské mapování pravděpodobně díky své nepřesnosti lokalizuje po porovnání s dnešní mapou tuto kapličku jižně od ulice Pod Krocínkou).

Foto č. 13: Pravděpodobné umístění kapličky č.12 (Řeháková, 2015)

HRADČANSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 13

Kaplička zasvěcena invokaci: „Matko Spasitele“

Donátor: Jan Hertvík hrabě Nostic, nejvyšší kancléř Českého království

Existence v současnosti: ne - byla zničena v zimě 1970/71 při výstavbě garáží (Dvořák, 1973).

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Ze svatováclavské části je zobrazeno, jak sv. Václav pohřbívá chudé. V horní části je zobrazena Hradčanská madona neboli Madona kapucínská. Tato socha je vyobrazena na obráceném půlměsíci, uprostřed vojenského ležení.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo od ulice Čakovické na dvoře garáží ČSAD.

Umístění dle Kurandy (2009): V prostoru garáží autobusů ČSAD.

Umístění dle vlastního výzkumu: Zde se shodují názory obou autorů i všech zkoumaných archivních map. Tato kaplička se nacházela na dřívějším pozemku garáží ČSAD a nyní tento veřejnosti nepřístupný areál patří společnosti STRM Alfa a.s. (lokalizace této kapličky je zhruba v jeho středu).

Dostupnost: Autobusová zastávka Garáže Klíčov např. bus 513, poté pěšky ulicí Letňanská a Ke Klíčovu, dnes soukromý areál (veřejnosti nepřístupný).

Mapa: Mapy stabilního katastru, první, druhé a třetí vojenské mapování.

Foto č. 14: Pravděpodobné umístění kapličky č.13 (Řeháková, 2015)

JENÍKOVSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 14

Kaplička zasvěcena invokaci: „Panno nejmoudřejší“

Donátor: Karel Leopold hrabě Caretto Millesimo

Existence v současnosti: ano

Stav: výborný

Původní výzdoba: Zde sv. Václav posílá posly k papeži s dotazem, jaké slavnosti se konají o svátcích sv. Kosmy a Damiána a sv. Michala v Římě (v pozadí tohoto obrazu jsou znatelné postavy starověkých lékařů Kosmy a Damiána). Mariánská část obrazu ukazuje Madonu z Loretánské kaple v Golčově Jeníkově.

Výzdoba: není

Orientace oltáře ke světové straně: jihovýchodní

Doprovodná vegetace: *Sambucus nigra*

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo v polích, v oblouku jsou patrné zbytky invokace „Virgo prudentissima“ („Panno nejmoudřejší“).

Umístění dle Kurandy (2009): V poli proti stanici metra Letňany.

Umístění dle vlastního výzkumu: V poli u stanice metra C Letňany (u ulice Beladova) - shoda s oběma autory.

Dostupnost: Metro C, stanice Letňany + pěšky polem 4 minuty (podél ulice Beladova) směrem na ulici Mladoboleslavská.

Mapa: Mapy stabilního katastru, první a třetí vojenské mapování.

Foto č. 15: Kaplička č.14 (Řeháková, 2015)

KÁJOVSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 15

Kaplička zasvěcena invokaci: „ Panno ctihodná“

Donátor: Arcijáhen krumlovský Bohumír Kapoun ze Svojkova

Existence v současnosti: ano

Stav: silně zhoršený

Původní výzdoba: V této kapli býval vyobrazen sv. Václav, jak přináší v zimě chudým lidem dříví. Toto dříví ovšem nepřinesl z knížecího majetku, ale od nějakého poddaného. Sv. Václav se přizná hajnému a chce, aby mu příště uložil trest. Nahoře byla zobrazena Kájovská madona z poutního kostela Nanebevzetí Panny Marie.

Výzdoba: není

Orientace oltáře ke světové straně: jihovýchodní

Doprovodná vegetace: *Sambucus nigra*, *Rhamnus cathartica*

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo v polích.

Umístění dle Kurandy (2009): V poli za budovou firmy Knauf.

Umístění dle vlastního výzkumu: V poli za budovou firmy Knauf (od ulice Mladoboleslavská, směrem na letiště Letňany LKLT (shoda s oběma autory).

Dostupnost: Autobusová zastávka U Vodojemu (např. autobus 185) + 2 minuty pěšky polem za areál firmy Knauf.

Mapa: Mapy stabilního katastru, první, druhé a třetí vojenské mapování.

Foto č. 16: Kaplička č.15 (Řeháková, 2015)

KLADRUBSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 16

Kaplička zasvěcena invokaci: „Panno chvalitebná“

Donátor: Jindřich hrabě z Gutštejna, hejtman plzeňského kraje

Existence v současnosti: ne – zbourána v roce 1975 (MČ Praha 19, 2014, nepublikováno)

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: V této kapličce bylo vymalováno přenesení těla sv. Ludmily, (mělo zůstat tři roky neporušeno) z Tetína do Prahy. Mariánská část ukazuje gotickou sochu v plamenné mandrole, jež je obletována ptáčky. Před touto vyobrazenou sochou mělo dojít k uzdravení několika nemocných.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: pravděpodobně jižní (dle fotografie)

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: Na jedné archivní fotografii je doprovodná vegetace pouze v podobě keřového patra, na druhé už se vyskytují i blíže neurčené stromy (viz. příloha č. 3 a č. 4).

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo od ulice Čs.armády v Hůlkově ulici.

Umístění dle Kurandy (2009): v Hůlkově ulici.

Umístění dle vlastního výzkumu: Na křižovatce ulic Hůlkova a Košařova, před domem č.p. 29 (shoda s oběma autory).

Dostupnost: Autobusová zastávka Důstojnické domy (např. autobus 185) + pěšky 2 minuty ulicí Hůlkova na křižovatku s ulicí Košařova.

Mapa: Mapy stabilního katastru, první a druhé vojenské mapování.

Foto č. 17: Pravděpodobné umístění kapličky č.16 (Řeháková, 2015)

KRUPECKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 17

Kaplička zasvěcena invokaci: „Panno mocná“

Donátor: Kryštof Wratislav z Mitrovic

Existence v současnosti: ano

Stav: silně zhoršený

Původní výzdoba: Výmalba zde zobrazovala sv. Václava, jak vyzývá kouřimského knížete Radslava Zlického k osobnímu souboji, aby mocenské spory nepůsobily utrpení národu. Horní část obsahovala malbu sochy piety z poutního kostela v Krupce, k níž se poutníci ubírají v kleče svatými schody.

Výzdoba: Je zde zřetelný novodobý půlkruhový nápis počátku Svatováclavského chorálu: „Svatý Václave, vévodo české země“.

Orientace oltáře ke světové straně: severní

Doprovodná vegetace: náletové dřeviny - *Fraxinus excelsior*, *Acer platanoides*, *Sambucus nigra*

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo ve vnitřním dvoře vojenského objektu poblíž vchodu

Umístění dle Kurandy (2009): Na parkovišti Muzea letectví a kosmonautiky.

Umístění dle vlastního výzkumu: Na parkovišti Muzea letectví a kosmonautiky ve Kbelích v zelené pásu u domu (shoda s oběma autory).

Dostupnost: Autobusová zastávka Letecké muzeum (autobus 185) + 1 minuta pěšky.

Mapa: Mapy stabilního katastru, první a druhé vojenské mapování.

Foto č. 18: Kaplička č. 17 (Řeháková, 2015)

CHLUMECKÁ KAPLIČKA (Chlum nad Ohří)

Pořadové číslo kapličky: 18

Kaplička zasvěcena invokaci: „Panno dobrotivá“

Donátor: Řád křížovníků s červenou hvězdou

Existence v současnosti: ne, zrušena při budování letiště

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Malba zobrazovala sv. Václava, jak v jím zřízeném špitále pečuje o nemocné, chudé a osamocené lidi. V horní části je pak zobrazena soška Panny Marie, nalezená zavěšená na keři, která se po přenesení jinam opět vrátila na stejné místo.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vpravo od ulice Čs. armády na konci vojenského objektu.

Umístění dle Kurandy (2009): Vpravo na letišti.

Umístění dle vlastního výzkumu: U křižovatky ulic Polaneckého a Mladoboleslavská, vpravo od Mladoboleslavské v areálu letiště.

Dostupnost: Přímo u autobusové zastávky Huntířovská (autobus 185).

Mapa: Mapy stabilního katastru, první vojenské mapování.

Foto č. 19: Pravděpodobné umístění kapličky č.18 (Řeháková, 2015)

KUTNOHORSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 19

Kaplička zasvěcena invokaci: „Panno věrná“

Donátor: Bernard baron Věžník, rada komorního soudu, hejtman čáslavského kraje

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Sv. Václav zde byl vyobrazen, jak přichází pozdě na říšský sněm a přesto je císařem vítán, ten zde povstává ze svého trůnu. Mariánská část malby ukazuje Kutnohorskou madonu mezi dvěma klečícími anděly.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): V ulici Palackého asi v polovině vzdálenosti mezi křižovatkou Palackého s Čs.armády a náměstím.

Umístění dle Kurandy (2009): V Polovině ulice Vrchlabská.

Umístění dle vlastního výzkumu: Tato kaplička je na mapě pozemkového katastru z roku 1928, ale nemusela do poutní cesty patřit, nebo již mohla být transferovaná. Jelikož od předchozí kapličky by byla zhruba 650 m vzdálena a k následující kapličce s ověřenou polohou by byla pouze 350 m, je možné se domnívat, že její původní umístění bylo na počátku ulice Vrchlabská (vzdálenosti by se rozložily rovnoměrně na zhruba 500 m). Kaplička ve stabilním katastru nemá růžově vybarvený podstavec, jako ostatní a je pouze ve vzdálenosti okolo 220 m od následující kapličky. Proto se přikláním k názoru, že tato kaplička nepatřila do poutní cesty Via Sancta.

Dostupnost: Autobusová zastávka Bakovská (autobus 185) + pěšky 2 minuty, zhruba do poloviny ulice Vrchlabská.

Mapa: Mapa pozemkového katastru z roku 1928 (na mapách stabilního katastru je v těchto místech dřevěná kaplička).

Foto č. 20: Pravděpodobné umístění kapličky č.19 (Řeháková, 2015)

LORETÁNSKÁ KAPLIČKA (dle Pražské Lorety)

Pořadové číslo kapličky: 20

Kaplička zasvěcena invokaci: „Zrcadlo spravedlnosti“

Donátor: Ferdinand hrabě Lobkovic, nejvyšší lovčí, pán na Jezeří a Novém Sedle

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Výmalba této kapličky navazovala na předešlou. Císař zde sv. Václavovi nabízí bohatství nebo rozšíření knížectví, ale on si na základě snu přeje posvátný ostatek – rameno sv. Víta. Mariánská část vyobrazuje Madonu Loretánskou.

Výzdoba: není

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Na křižovatce ulic Nádražní a Alšova.

Umístění dle Kurandy (2009): Uvádí polohu pouze zakroužkovaným místem na mapce.

Umístění dle vlastního výzkumu: Na křižovatce ulic Bakovská a Toužimská, stála v ulici Bakovská před dnešním domem č.p.40 (shoda s oběma autory).

Dostupnost: Autobusová zastávka Bakovská (autobus 185) + 1 minuta pěšky, u křižovatky ulic Toužimská, Bakovská.

Mapa: První vojenské mapování, mapy stabilního katastru.

Foto č. 21: Pravděpodobné umístění kapličky č.20 (Řeháková, 2015)

HÁJECKÁ KAPLIČKA (dle Lorety v Hájku)

Pořadové číslo kapličky: 21

Kaplička zasvěcena invokaci: „Stálice moudrosti“

Donátor: Václav hrabě Lobkovic, nositel Zlatého rouna, velvyslanec

Existence v současnosti: ne – zničena při výstavbě železniční zastávky v roce 1943 (MČ Praha 19, 2014, nepublikováno)

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Výzdoba této kapličky navazovala na předešlou kapli. Sv. Václav zde vystupuje jako zakladatel chrámu sv. Víta. Mariánská část zobrazuje obraz sochy Madony loretské, obklopené nově vysázeným lesem.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: Na archivní fotografii není vidět žádná doprovodná vegetace této kapličky (viz. příloha č. 5).

Umístění dle Dvořáka (1973): V místech nynějšího nádraží Kbely.

Umístění dle Kurandy (2009): V místech nynějšího nádraží Kbely.

Umístění dle vlastního výzkumu: V žádných archivních dokumentech nebyla nalezena poloha této kapličky, ale vzhledem k vzdálenosti od předchozí kapličky a cestě, která tudy původně vedla je velmi pravděpodobné, že opravdu stávala místo nynějšího vlakového nádraží Praha – Kbely.

Dostupnost: Vlakovým vlakem do zastávky Praha - Kbely nebo autobusem č. 185 a pěšky 3 minuty ulicí Toužimskou.

Mapa: První a druhé vojenské mapování.

Foto č. 22: Pravděpodobné umístění kapličky č.21 (Řeháková, 2015)

LITOMYŠLSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 22

Kaplička zasvěcena invokaci: „Příčino naší radosti“

Donátor: Bedřich z Trautmannsdorfu, nejvyšší komorník Království českého a pán na Litomyšli

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Obraz v této kapličce znázorňoval, jak sv.Václav navštěvuje vězně a některým i poskytuje peníze, aby se mohli dostat na svobodu. Horní mariánská část zdobí Pannu Marii s děťátkem na klíně mezi válečnými trofejemi.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo od E14 v místě nynější zahrady.

Umístění dle Kurandy (2009): V poli za Kbely.

Umístění dle vlastního výzkumu: Poloha této kapličky byla nalezena pouze v mapách prvního vojenského mapování, ale je tak nepřesně zaznamenána, že z ní nejde původní umístění kapličky zjistit. Navíc se oba autoři vyjadřují dost nejednoznačně. Dle rozestupu kapliček se domnívám, že mohla ležet na hranici katastrů, v místech zadního rohu dnešního zahradnictví nebo těsně vedle něj v poli. Ve stabilním katastru je zde znak mezníku.

Dostupnost: Autobusová zastávka Mladějovská (autobus 259) + pěšky 3 minuty, ulicí Mladoboleslavská směr Vinoř, u zahradnictví vlevo po hranici pole, podél zahradnictví až na jeho konec.

Mapa: Na mapách prvního vojenského mapování je velmi nepřesně kaplička v poli, pravděpodobně má jít o tuto, ale její původní polohu z této mapy nelze určit.

Foto č. 23: Pravděpodobné umístění kapličky č.22 (Řeháková, 2015)

NEZAMYSLICKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 23

Kaplička zasvěcena invokaci: „Nádobo duchovní“

Donátor: Jan František hrabě Krakovský z Kolovrat, pán na Chlumci a Žichovicích

Existence v současnosti: ano

Stav: mírně zhoršený

Původní výzdoba: Zde bylo vyobrazeno, jak sv. Václav přejímá správu ohrožené Moravy v době sesazení krále Slavoboje. V horní části je zobrazena Madona Nezamyslická, stojící na půlměsíci.

Výzdoba: není

Orientace oltáře ke světové straně: jihovýchodní

Doprovodná vegetace: není (stojí v poli)

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): V polích vlevo od E14.

Umístění dle Kurandy (2009): Vlevo v poli.

Umístění dle vlastního výzkumu: Kaplička se nachází vlevo v poli za Kbely.

Dostupnost: Autobusová zastávka Mladějovská (autobus 259) + 5 minut pěšky ulicí Mladoboleslavskou (II/610) k polní cestě vlevo a z ní dále vlevo polem.

Mapa: Mapy stabilního katastru, první, druhé a třetí vojenské mapování.

Foto č. 24: Kaplička č.23 (Řeháková, 2015)

NICOVSKÁ KAPLIČKA (Nicov u Plánice)

Pořadové číslo kapličky: 24

Kaplička zasvěcena invokaci: „Nádobo poctivá“

Donátor: Tomáš Sartorius, břevnovský opat

Existence v současnosti: ano

Stav: mírně zhoršený

Původní výzdoba: Zde byl vyobrazen kníže Václav, jak posílá posly k papeži se žádostí, aby se mohl vzdát trůnu a předat ho svému bratrovi Boleslavovi a sám vstoupit do řádu sv. Benedikta. Mariánská část zobrazuje dřevěnou sošku Panny Marie s Ježíškem z kláštera v Nicově u Plánice.

Výzdoba: není

Orientace oltáře ke světové straně: jihovýchodní

Doprovodná vegetace: v těsné blízkosti alej *Tilia cordata*

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: Dle místních lidí v 50. letech minulého století tu byla alej *Aesculus Hippocastanu*.

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo u E14.

Umístění dle Kurandy (2009): U silnice vlevo před Vinoří.

Umístění dle vlastního výzkumu: Kaplička je vlevo v poli před Vinoří, v blízkosti silnice.

Dostupnost: Autobusová zastávka Mladějovská (autobus 259) + pěšky 10 minut ulicí Mladoboleslavskou směrem na Vinoř, k polní cestě vlevo a z té dále vpravo polem.

Mapa: První a třetí vojenské mapování (v druhém vojenském mapování je znázorněna kaplička ještě asi o 200 m dále k Vinoří).

Foto č. 25: Kaplička č.24 (Řeháková, 2015)

OBERGURGENTÁLSKÁ KAPLIČKA (Hornojřetínská)

Pořadové číslo kapličky: 25

Kaplička zasvěcena invokaci: „Nádobo pobožnosti“

Donátor: Jan Bedřich, hrabě z Valdštejna, arcibiskup pražský

Existence v současnosti: ano

Stav: výborný (pouze ve spodní části je malá část posprejovaná)

Původní výzdoba: Výjev této kapličky měl zobrazovat sv. Václava, jak kráčí bosý sněhem a za ním v jeho šlépějích si ohřívá nohy Podiven. V horní části je vyobrazená milostná socha jřetínské Madony (stojící korunovaná postava s děťátkem na ruce obklopená rozkvetlými keři).

Výzdoba: není

Orientace oltáře ke světové straně: jihovýchodní

Doprovodná vegetace: *Juglans regia*, *Acer platanoides*, *Fraxinus excelsior*

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Na začátku VINOŘE, vlevo od silnice v zatáčce.

Umístění dle Kurandy (2009): Přes silnici proti zámku ve VINOŘI.

Umístění dle vlastního výzkumu: Ulice Semtínská (Vinoř) poblíž č.p. 598.

Dostupnost: Autobusová zastávka Bukovinská (autobus 185) + pěšky 2 minuty ulicí Uherskou.

Mapa: Mapy stabilního katastru, první, druhé a třetí vojenské mapování.

Foto č. 26: Kaplička č.25 (Řeháková, 2015)

PACENSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 26

Kaplička zasvěcena invokaci: „Růže tajemná“

Donátor: Jan Jáchym hrabě Slavata, vladař hradeckého domu a nejvyšší dvorský sudí

Existence v současnosti: ano

Stav: mírně zhoršený

Původní výzdoba: Ve spodní části obrazu byl znázorněn sv. Václav, jak odmítá otrávený nápoj od jeho matky Drahomíry. V mariánské části obrazu byla vymalována socha Panny Marie, která dle legendy byla nalezena horníkem.

Výzdoba: zesponu na klenbě je původní nápis „Rosa mystica“ (viz. příloha č. 7).

Orientace oltáře ke světové straně: jihovýchodní

Doprovodná vegetace: *Taxus baccata*, *Tilia cordata*

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo u silnice za křižovatkou ve Vnoři.

Umístění dle Kurandy (2009): U hřbitova na náměstí ve Vnoři.

Umístění dle vlastního výzkumu: Přímo u hřbitova ve Vnoři (vedle autobusové zastávky Vnořský hřbitov).

Dostupnost: Přímo na zastávce autobusu Vnořský hřbitov (autobus 259).

Mapa: Mapy stabilního katastru, první, druhé a třetí vojenské mapování.

Foto č. 27: Kaplička č.26 (Řeháková, 2015)

PLZEŇSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 27

Kaplička zasvěcena invokaci: „Věži Davidova“

Donátor: Adolf Wratislav Šternberk, nejvyšší zemský sudí

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Obraz v této kapličce vyprávěl, jak sv. Václav, ač věděl, že má být při hostině zavražděn, vydal se do Boleslavi a předtím se nechal zaopatřit církevními svátostmi umírajících. Horní část ukazuje sochu plzeňské gotické Madony.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Ve VINOŘI, vpravo od E14 v místě zástavby rodinnými domky, zhruba na kolmici spuštěné na silnici ode dvora při potoce.

Umístění dle Kurandy (2009): Vpravo od silnice, na místě dnešní zástavby RD.

Umístění dle vlastního výzkumu: Křižovatka ulic Ke mlýnku a U Bakaláře, u č.p. 535 (Vinoř).

Dostupnost: Autobusová zastávka Lohenická (autobus 259) + pěšky 3 minuty ulicí Mladoboleslavská, směrem ke hřbitovu a první ulicí vlevo.

Mapa: Mapy stabilního katastru, první a druhé vojenské mapování.

Foto č. 28: Pravděpodobné umístění kapličky č.27 (Řeháková, 2015)

HRADOPRAŽSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 28

Kaplička zasvěcena invokaci: „Věži z kosti slonové“

Donátor: Václav Jiří Bílek z Bílenberka, oficiál arcibiskupské konsistoře a kanovník Metropolitní kapituly

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Zde byl vypodobněn sv. Václav, jak ve svátek sv. Kosmy a Damiána stoluje u svého bratra ve Staré Boleslavi. Při tomto jídle spiklenci Boleslavovi třikrát povstali, aby sv. Václava zavraždili, ale vždy jim v tom zvláštní síly zabránily. Někdo dokonce sv. Václavovi přichystal koně, aby mohl prchnout, ale on odmítl. Mariánská část ukazuje Madonu Ara Coeli, která má být uložena ve svatovítském pokladu.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vpravo od silnice, v místě nynějšího cukrovaru.

Umístění dle Kurandy (2009): Vpravo od silnice, při budování cukrovaru prý přenesena, místo neznámé a původní místo prý nelze podle žádné mapy zjistit.

Umístění dle vlastního výzkumu: Dle map stabilního katastru a map druhého vojenského mapování nelze souhlasit s polohami, udávanými oběma autory. Dle zmiňovaných archivních map se totiž kaplička nalézala v místech dnešního domu v ulici Mladoboleslavská č.p. 330 a ne v areálu cukrovaru.

Dostupnost: Přímo u autobusové zastávky Vinoř (autobus 259), v areálu cukrovaru.

Mapa: Mapy stabilního katastru, první a druhé vojenské mapování.

Foto č. 29: Pravděpodobné umístění kapličky č.28 (Řeháková, 2015)

SVATOKŘÍŽSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 29

Kaplička zasvěcena invokaci: „Dome zlatý“

Donátor: Wolfgang Maxmilián Laminger z Abereuthu

Existence v současnosti: ano

Stav: silně zhoršený

Původní výzdoba: Zde byl vyobrazen sv. Václav při své poslední večeři. Provádí zde přípitek ke cti sv. archanděla Michaela, který následující bude den doprovázet jeho duši do nebe. Horní část zobrazuje milostnou sochu Bolestné Panny Marie z pražského kláštera Cyriaků a kostela sv. Kříže Většího.

Výzdoba: není (viz. příloha č. 8).

Orientace oltáře ke světové straně: jihovýchodní

Doprovodná vegetace: *Fraxinus excelsior*, *Acer platanoides*, *Picea pungens*, *Betula pendula*, *Hedera helix*, *Clematis* sp.

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vpravo od E14 v zahradě za cukrovarem, je obrácena čelem k severu.

Umístění dle Kurandy (2009): Kaplička vpravo od silnice na kraji pole, čelem k jihu.

Umístění dle vlastního výzkumu: Kaplička se nacházela v areálu bývalého cukrovaru, přímo pod hlavní budovou, dokládá to jak mapa druhého vojenského mapování, tak mapy stabilního katastru. Dvořák (1973) pravděpodobně uvádí pohodu již transferované kapličky, která se nalézá za objektem cukrovaru, v blízkosti Cukrovarského rybníka. S Kurandou (2009) v umístění této kapličky nelze souhlasit. Ten totiž uvádí polohu kapličky č.29 na počátek Podolanky.

Dostupnost: Autobusová zastávka Vnoř (autobus 259), poté pěšky 7 minut ulicí Mladoboleslavskou směrem ke hřbitovu a vlevo ulicí Štěpánovskou (podél areálu cukrovaru). Na konci areálu panelovou cestou vlevo, podél Cukrovarského rybníka.

Mapa: Mapy stabilního katastru, první a druhé vojenské mapování.

Foto č. 30: Transferovaná kaplička č.29 (Řeháková, 2015)

SVATOJAKUBSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 30

Kaplička zasvěcena invokaci: „ Archo úmluvy“

Donátor: František Oldřich Kinský

Existence v současnosti: ano

Stav: silně zhoršený (kaplička se začíná naklánět směrem k silnici)

Původní výzdoba: V této kapličce se dříve skrýval stěžejné obraz svatováclavského cyklu – zavraždění knížete, který ještě svírá kruh od klepadla u dveří sv. Kosmy a Damiána. V mariánské části se nacházelo vyobrazení Piety z kláštera minoritů u sv. Jakuba na Starém Městě pražském. Po stranách Piety jsou dvě kašny s tryskající vodou.

Výzdoba: není

Orientace oltáře ke světové straně: jihovýchodní

Doprovodná vegetace: *Fraxinus ornus*, *Tilia cordata*

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Na začátku Podolanky, vpravo, lze rozeznat pietu a kašny po jejích stranách nahoře v oblouku.

Umístění dle Kurandy (2009): Nezmiňuje se, ale na mapě má zakroužkovan střed Podolanky.

Umístění dle vlastního výzkumu: Vpravo u silnice Pražská, proti vyústění ulice Ke Kapličce (Podolanka). Zde se tedy nedá souhlasit pouze s Kurandou (2009), který předešlou kapličku lokalizuje na místo zde jmenované. Tuto kapličku, dle označení části v mapě situuje doprostřed Podolanky.

Dostupnost: Autobusová zastávka Podolanka (autobus 375), pěšky 2 minuty ulicí Pražská (směr Vinoř).

Mapa: Mapy stabilního katastru, první a druhé a třetí vojenské mapování (poslední tři jmenované jsou velmi nepřesné).

Foto č. 31: Kaplička č. 30 (Řeháková, 2015)

SVATOMIKULÁŠSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 31

Kaplička zasvěcena invokaci: „Bráno nebeská“

Donátor: Jan Pavel Leopold svobodný pán Valderode von Eckhausen, pán na Řepíně, Libni a Chroustenicích

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Výmalba v této kapličce ukazovala scénu oběšení Podivena z rozkazu knížete Boleslava (je vidět našťvaného Boleslava s pomocníkem, možná katem). V horní části je vyobrazena socha Panny Marie Foyenské z kostela sv. Mikuláše na Malé Straně.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): V Podolance vpravo nad silnicí za mostem přes potok.

Umístění dle Kurandy (2009): Možnost, že jde o kapličku ve svahu u RD na konci Podolanky.

Umístění dle vlastního výzkumu: Dle vzdálenosti předchozí a následující kapličky lze polohu odhadnout do míst křižovatky ulic Pražská a Hlavní, proto se zde lze přiklonit k Dvořákovi (1973), protože se v blízkosti nachází i jím zmiňovaný most přes potok. Naopak s Kurandou (2009) nelze souhlasit. Kaplička sice dodnes existuje, ale je k následující kapličce vzdálena pouze 247 m a jak Dvořák správně uvádí, do Svaté cesty nepatří a je stavebně odlišná od ostatních.

Dostupnost:

Autobusová zastávka Podolanka (autobus 375) + pěšky 3 minut ulicí Pražskou směrem na Dřevčice.

Mapa: V žádné archivní mapě nebyla nalezena poloha této kapličky.

Foto č. 32: Kaplička nepatřící do poutní cesty (Řeháková, 2015)

ROKYCANSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 32

Kaplička zasvěcena invokaci: „Hvězdo jitřní“

Donátor: Jaroslav Ignác Holický ze Šternberka, kanovník pasovský, biskup klatovský a biskup litoměřický

Existence v současnosti: ano

Stav: mírně zhoršený

Původní výzdoba: Výmalba této kapličky ukazovala spícího dánského krále Erika, který měl ve snu vidění, že za pomoci sv. Václava zvítězí nad nepřáteli. Mariánská část ukazuje milostnou sochu z rokycanského gotického kostela Panny Marie, která měla být třikrát vhozena do pece, ale neshořet.

Výzdoba: keramický vzorovaný kříž od neznámého autora (nepůvodní výzdoba)

Orientace oltáře ke světové straně: jihovýchodní

Doprovodná vegetace: není

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Za Podolankou na vrcholu stoupání vlevo, vpravo před vrcholem stoupání ve stráni je kaplička, která do poutní cesty nepatří.

Umístění dle Kurandy (2009): Napravo od silnice za Podolankou.

Umístění dle vlastního výzkumu: Vpravo přímo za Podolankou, na konci kopce u vodního zdroje.

Dostupnost: Autobusová zastávka Dřevčice, rozc. Jenštejn (autobus 375) + pěšky 2 minuty po ulici Pražská směr Podolanka.

Mapa: Mapy stabilního katastru, první a druhé vojenské mapování.

Foto č. 33: Kaplička č.32 (Řeháková, 2015)

ŘÍMOVSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 33

Kaplička zasvěcena invokaci: „Uzdravení nemocných“

Donátor: Karel hrabě z Valdštejna, pán na Hrádku

Existence v současnosti: ano

Stav: mírně horšený

Původní výzdoba: Obraz zde poukazoval na scénu, kdy matka knížete Václava Drahomíra vyčinila svému vozkovi, který když uslyšel zvonění k pozdvihování Velebné svátosti sesedl z koně a poklekl. Za trest se Drahomíra propadla do země. V horní části obrazu je zobrazena Madona Římovská.

Výzdoba: Na fasádě jsou namalováni andělíci od neznámého autora (nepůvodní výzdoba).

Orientace oltáře ke světové straně: jihovýchodní

Doprovodná vegetace: V těsné blízkosti alej *Fraxinus excelsior*, v menšině pak *Tilia cordata*.

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: dle leteckých snímků z 50.let 20.století zde také byla alej podél silnice, ovšem není známo, jaká zde byla kosterní dřevina.

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo za odbočkou na Jenštejn, jsou patrné zbytky malby v oblouku.

Umístění dle Kurandy (2009): Uvádí pouze fotografii a ne polohu.

Umístění dle vlastního výzkumu: Vpravo u silnice Pražská, zhruba v půlce vzdálenosti z Podolanky do Dřevčic, za autobusovou zastávkou na Dřevčice, rozc. Jenštejn.

Dostupnost: Autobusová zastávka Dřevčice, rozc. Jenštejn (autobus 375) + pěšky 1 minuta ulicí Pražská, směr Dřevčice.

Mapa: První, druhé a třetí vojenské mapování, stabilní katastr.

Foto č. 34: Kaplička č.33 (Řeháková, 2015)

SVATOHORSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 34

Kaplička zasvěcena invokaci: „Útočiště hříšníků“

Donátor: Václav Norbert Octavián Kinský

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Obraz v této kapličce ukazoval, jak manželka Boleslava I. klečí u hrobu sv. Václava a prosí o uzdravení, což nakonec bylo splněno. V pozadí je pak vidět, jak to vypráví svému manželovi, který se na ni za to zlobí, dostává tu samou nemoc a musí jít také prosit o uzdravení a ještě o odpuštění. Mariánská část ukazuje obraz Madony Svatohorské.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: Dle leteckých snímků z 50.let 20.století zde byla alej podél silnice, ovšem není známo, jaká zde byla kosterní dřevina.

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo před Dřevčicemi.

Umístění dle Kurandy (2009): Vlevo před Dřevčicemi.

Umístění dle vlastního výzkumu: Dle druhého vojenského mapování se kaplička nacházela vlevo v poli před Dřevčicemi. Ovšem její polohu toto mapování neudává spolehlivě. Pravděpodobně bude poloha této kapličky situována zhruba v půlce vzdálenosti předchozí a následující kapličky (966 m). To znamená, že kaplička byla pravděpodobně též někde u silnice vlevo, zhruba 480 m od předcházející kapličky.

Dostupnost: Autobusová zastávka Dřevčice (autobus 367) + pěšky 8 minut ulicí Pražská, směr Podolanka.

Mapa: Druhé vojenské mapování (nepřesné).

Foto č. 35: Pravděpodobné umístění kapličky č.34 (Řeháková, 2015)

SEČENSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 35

Kaplička zasvěcena invokaci: „Potěšení zarmoucených“

Donátor: Humprecht Jan hrabě Černín z Chudenic, rytíř Zlatého rouna, pána na Vinoři, Radonicích a Jenštejně, diplomat císaře Leopolda I.

Existence v současnosti: ano

Stav: mírně zhoršený

Původní výzdoba: Svatováclavská část ukazuje sv. Václava, který se zjevil na rokováni o nařízení, aby už nebyl uctíván jako svatý, ale byl považován pouze za nevinně zabitého. Začala bouře a čtyřicet účastníků sněmu zemřelo. Mariánská část ukazuje Sečenskou madonu, jak stojí na břehu rozbouřeného moře.

Výzdoba: není

Orientace oltáře ke světové straně: jihovýchodní

Doprovodná vegetace: není

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo na začátku Dřevčic, počínaje touto mají kapličky poměrně novou omítku, takže již nelze rozeznat zbytky maleb.

Umístění dle Kurandy (2009): Uvádí pouze foto.

Umístění dle vlastního výzkumu: Vlevo u hlavní silnice, u první odbočky do ulice vlevo v Dřevčicích.

Dostupnost: Autobusová zastávka Dřevčice (autobus 367) + pěšky 3 minuty ulicí Pražská, směr Podolánka až na začátek zástavby v Dřevčicích.

Mapa: První a druhé vojenské mapování.

Foto č. 36: Kaplička č.35 (Řeháková, 2015)

ŠTERNBERSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 36

Kaplička zasvěcena invokaci: „Pomocnice křesťanů“

Donátor: Václav Vojtěch ze Šternberka

Existence v současnosti: ano

Stav: mírně zhoršený

Původní výzdoba: Svatováclavská část ukazuje přenesení těla sv. Václava z Boleslavi do Prahy, ale na Malostranském rynku se vůz zastavil, dokud nebyli propuštěni všichni vězňové z blízkého vězení. Horní část zobrazuje Pannu Marii Šternberská, která v ohni neshořela.

Výzdoba: zarámovaná plastika od neznámého autora (nepůvodní výzdoba)

Orientace oltáře ke světové straně: východní

Doprovodná vegetace: není

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): V Dřevčicích vlevo v zatáčce staré silnice, vpravo je ještě jedna kaplička, která do poutní cesty nepatří.

Umístění dle Kurandy (2009): V Dřevčicích u samoobsluhy.

Umístění dle vlastního výzkumu: Kaplička se nachází zhruba uprostřed Dřevčic, u domu č.p. 95, u dnešního koloniálu (čtvrtá odbočka vlevo z hlavní silnice).

Dostupnost: Autobusová zastávka Dřevčice (autobus 367) + pěšky 1 minuta ulicí Pražská, k domu č.p. 95, šikmo proti hospodě U Březinů.

Mapa: Dnešní poloha kapličky nebyla nalezena na žádné archivní mapě. Ovšem na prvním vojenském mapování je zaznamenána kaplička u křižovatky tehdejší trasy hlavní cesty na Starou Boleslav. Tato kaplička by dnes stála v místech zahrady za domem č.p. 115. Mohla to být tato kaplička a následně být přenesena před dnešní koloniál, nebo se mohlo jednat o jinou kapličku, do poutní cesty nepatřící. Ale dle umístění původní trasy hlavní cesty na Starou Boleslav, je pravděpodobné, že by to mohla být hledaná kaplička.

Foto č. 37: Kaplička č. 36 (Řeháková, 2015)

STRAKONICKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 37

Kaplička zasvěcena invokaci: „Královno andělů“

Donátor: Ferdinand hrabě Kolovrat, maltézský velkopřevor

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: V této kapličce býval vyobrazen, jak žádá o ostatek sv. Václava a z rozkazu bl. Přibyslavi dostává článek prstu. V horní části je zobrazená Panna Maria Strakonická. Jedná se o kopii obrazu Narození Páně (originál je dnes v Římě).

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Za Dřevčicemi vlevo, zhruba v místech dnešní vodárny.

Umístění dle Kurandy (2009): Poblíž cesty od Dřevčic k Popovicím.

Umístění dle vlastního výzkumu: Tuto kapličku opět dokládá druhé vojenské mapování. Stávala ihned za odbočkou z hlavní silnice na Popovice, po levé straně.

Dostupnost: Autobusová zastávka Dřevčice (autobus 367), + 3 minuty pěšky ke křižovatce silnice Pražská se silnicí k obci Popovice, vlevo ve směru z Prahy.

Mapa: Druhé vojenské mapování.

Foto č. 38: Pravděpodobné umístění kapličky č.37 (Řeháková, 2015)

STRAŠÍNSKÁ KAPLIČKA (Strašín u Sušice)

Pořadové číslo kapličky: 38

Kaplička zasvěcena invokaci: „ Královno patriarchů“

Donátor: Ferdinand Bonaventura hrabě Harrach, nejvyšší hofmistr a ministr státní konference, rytíř zlatého rouna

Existence v současnosti: ano

Stav: havarijní

Původní výzdoba: Výjev v této kapli vyobrazoval hrob sv.Václava, jak se shromažďují prosící nemocní o uzdravení. V horní části byla nakreslena socha Panny Marie, která byla darována do Strašína u Sušice.

Výzdoba: Dva zasklené obrázky s náboženskou tematikou (nepůvodní výzdoba).

Orientace oltáře ke světové straně: jihovýchodní

Doprovodná vegetace: Alej v těsné blízkosti - *Acer platanoides*, *Fraxinus excelsior*.

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: dle místních a ortofota tu byla již v minulém století alej, dřevina neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo u silnice.

Umístění dle Kurandy (2009): Vlevo u silnice do Brandýsa nad Labem.

Umístění dle vlastního výzkumu: Vlevo u silnice, v polovině vzdálenosti mezi Dřevčicemi a Brandýsem nad Labem – Starou Boleslaví.

Dostupnost: Autobusová zastávka bus Dřevčice, cihelna (autobus 367) + 1 minuta pěšky. V blízkosti zastávky, vlevo u silnice směr Stará Boleslav.

Mapa: První a třetí vojenské mapování (druhé vojenské mapování udává polohu kapličky zhruba v polovině vzdálenosti této a následující).

Foto č. 39: Pravděpodobné umístění kapličky č.38 (Řeháková, 2015)

SUŠICKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 39

Kaplička zasvěcena invokaci: „Královno proroků“

Donátor: Eusebius Hieserle z Chodů, kanovník v Litoměřicích

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Na obraze zde byl kníže Boleslav a okolo něj připravené tři truhlice na mince. V pozadí je vidět, jak se mince začínají razit. Ražba začala díky zjevení sv. Václava, který kázal, aby se ze stříbra začaly razit mince. V mariánské části je vymalovaná Bolestná Panna Marie, pocházející ze sušického kláštera kapucínů.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo, u můstku přes potok.

Umístění dle Kurandy (2009): Vlevo, u můstku přes potok.

Umístění dle vlastního výzkumu: První vojenské mapování lokalizuje tuto kapličku vlevo od původní trasy cesty (dnes by stála po pravé straně silnice), kousek za místem, kde silnice Pražská křížuje potok (což odpovídá vzdálenosti zhruba 430/450 m).

Dostupnost: Autobusová zastávka Brandýs n. L. - St. Boleslav, Zahr. město (autobus 367) + 2 minuty pěšky po ulici Pražská směr Dřevčice u můstku přes potok.

Mapa: první vojenské mapování (druhé vojenské mapování udává polohu kapličky zhruba v polovině vzdálenosti této a předcházející)

Foto č. 40: Pravděpodobné umístění kapličky č.39 (Řeháková, 2015)

TÝNECKÁ KAPLIČKA (Týnec u Klatov)

Pořadové číslo kapličky: 40

Kaplička zasvěcena invokaci: „ Královno apoštolů“

Donátor: Vilém Albrecht Krakovský z Kolovrat, nejvyšší hofmistr Království českého, majitel týneckého panství

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Výjev této kaple zobrazoval, jak se nemocnému moravskému markraběti Jindřichovi zjevil sv.Václav a vyzývá ho k pouti do mariánského poutního místa Mariazellu. Právě sv.Václava a Pannu Marii Jindřich prosil o uzdravení. (Objevuje se tu jak mariánský, tak svatováclavský kult). V horní část byl obraz sochy Panny Marie s plamenným ozářením z týneckého kostela.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo na začátku Brandýsa nad Labem

Umístění dle Kurandy (2009): Vlevo u silnice před Brandýsem nad Labem

Umístění dle vlastního výzkumu: Dle prvního vojenského mapování poloha této kapličky připadá na křižovatku ulic Pražská a Janáčkova (což odpovídá vzdálenosti zhruba 480/500 m).

Dostupnost: Autobusová zastávka Brandýs n. L. - St. Boleslav, Zahr. město (autobus 367) + 3 minuty pěšky po ulici Pražská, směr centrum na křižovatku s ulicí Na Tvrzi.

Mapa: První vojenské mapování.

Foto č. 41: Pravděpodobné umístění kapličky č.40 (Řeháková, 2015)

VARTENSKÁ KAPLIČKA (Warthe/Bardo v Polsku)

Pořadové číslo kapličky: 41

Kaplička zasvěcena invokaci: „ Královno mučedníků“

Donátor: František Antonín Berka z Dubé, císařský tajný rada

Existence v současnosti: ano

Stav: mírně zhoršený

Původní výzdoba: Svatováclavská část zobrazuje sv.Václava, jak se zjevuje českému vojsku v podobě bílého orla při bitvě s Maďary v roce 1260. Mariánská část ukazuje Pannu Marii Vartenskou, která sedí pod baldachýnem na trůně v palmovém háji.

Výzdoba: Pověšený dřevěný kříž (nepůvodní výzdoba).

Orientace oltáře ke světové straně: jihovýchodní

Doprovodná vegetace: *Syringa vulgaris*, *Picea pungens*, *Malus domestica*, *Acer platanoides*, *Pinus strobus*.

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo u silnice.

Umístění dle Kurandy (2009): Vlevo od silnice v parku v Brandýse – Vrábí.

Umístění dle vlastního výzkumu: Vlevo u silnice, v areálu parčíku za křižovatkou ulic Pražská a Vrábská (Brandýs nad Labem – Stará Boleslav).

Dostupnost: Autobusová zastávka Brandýs n. L. - St. Boleslav, Vrábí (autobus 367) + 1 minuta pěšky ulicí Pražská (vlevo v parčíku).

Mapa: Druhé a třetí vojenské mapování, mapy stabilního katastru (první vojenské mapování udává v těchto místech také kapličku vlevo od tehdejší cesty, ale po porovnání s dnešní mapou by se nacházela naproti parčíku – vpravo od silnice, před dnešní ubytovnou Brandýs, ale pravděpodobně je tento rozdíl dán jen nepřesným zaznamenáním).

Foto č. 42: Kaplička č. 41 (Řeháková, 2015)

VYŠEHRADSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 42

Kaplička zasvěcena invokaci: „Královno vyznavačů“

Donátor: František Augustin hrabě z Valdštejna, člen maltézského řádu, držitel řádu Zlatého rouna

Existence v současnosti: ano

Stav: mírně zhoršený

Původní výzdoba: Hlavní obraz zde ukazoval výjev „Vidění krále Jagellonce“. Ten spatřil průvod českých zemských patronů ve svatovítské katedrále, který za zpěvu písně „Tito jsou svatí...“ směřuje k hrobu sv. Václava. Mariánská část ukazuje Pannu Marii Vyšehradskou, také zvanou Dešťovou, protože byla vzývána v době velkého sucha a přinášela déšť.

Výzdoba: Vyzdobeno sádrovou sochou Panny Marie od neznámého autora (nepůvodní výzdoba).

Orientace oltáře ke světové straně: východní

Doprovodná vegetace: není

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: Za zdi, jejíž součástí je kaplička byl na archivní fotografii blíže neurčený strom (viz. příloha č. 6).

Umístění dle Dvořáka (1973): Vlevo před železničním přejezdem.

Umístění dle Kurandy (2009): Vlevo v Pražské ulici v Brandýse nad Labem.

Umístění dle vlastního výzkumu: Kaplička se nachází vlevo u silnice Pražská (proti domu č.p. 41), před železničním přejezdem (Brandýs nad Labem – Stará Boleslav).

Dostupnost: Autobusová zastávka Brandýs n. L. - St. Boleslav, Pražská (autobus 367) + 1 minuta pěšky ulicí Pražská, za železničním přejezdem vpravo ve zdi (směr Praha).

Mapa: První vojenské mapování (v porovnání s dnešní mapou by měla být kaplička vpravo od silnice, ovšem je to dáno nepřesným zakreslením).

Foto č. 43: Kaplička č.42 (Řeháková, 2015)

ZBRASLAVSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 43

Kaplička zasvěcena invokaci: „Královno panen“

Donátor: Jan František z Talmberka, kanovník v Olomouci, na Vyšehradě, u sv. Víta probošt u Všech svatých, biskup královéhradecký

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Obraz v této kapličce již nebyl z legendy znázorňoval, jak anděl drží text svatováclavského chorálu, před nímž klečí vlevo Ferdinand III. a vpravo pražský arcibiskup Arnošt I., podle pověsti autor chorálu. Text je psán česky i v cizojazyčných vydáních knihy se zvláště uvedeným překladem. Horní část ukazovala Madonu zbraslavskou, která zázračně přežila husitské plenění a následně byla objevena v sutinách kláštera.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: Neznámá, ale vzhledem k poloze na náměstí a dobových pohlednic je možno se domnívat, že u této kapličky žádná vegetace nebyla.

Umístění dle Dvořáka (1973): Tato kaplička měla stát na Masarykově náměstí v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi.

Umístění dle Kurandy (2009): Na brandýském náměstí.

Umístění dle vlastního výzkumu: Polohu kapličky na tomto náměstí se nepodařilo nijak dokázat. Nicméně podle vzdálenosti od předchozí kapličky, by poloha na náměstí přibližně odpovídala (420 m).

Dostupnost: Autobusová zastávka Brandýs n. L. - St. Boleslav, nám. (autobus 367), přímo na náměstí u ulice Pražská.

Mapa: V žádné archivní mapě nebyla nalezena poloha této kapličky.

Foto č. 44: Pravděpodobné umístění kapličky č.43 (Řeháková, 2015)

STAROBOLESLAVSKÁ KAPLIČKA

Pořadové číslo kapličky: 44

Kaplička zasvěcena invokaci: „Královno všech svatých“

Donátor: Jiří Vojtěch Astor, boleslavský probošt

Existence v současnosti: ne

Stav: nehodnocen

Původní výzdoba: Obraz v této kapličce ukazoval rodokmen samotného sv. Václava. Ten se zde i se všemi předky (rodokmenem) klaní před obrazem Panny Marie staroboleslavské a před Nejsvětější svátostí. Následně při změně na trůnu byl rodokmen nahrazen rodokmenem císařovny Eleonory. Zajímavostí je, že v horní části nebyl vymalován erb donátora, ale staroboleslavská Madona v kartuši.

Výzdoba: nehodnocena

Orientace oltáře ke světové straně: neznámá

Doprovodná vegetace: nehodnocena

Doprovodná vegetace zjištěná dle archivních dokumentů: neznámá

Umístění dle Dvořáka (1973): Na levém břehu Labe u mostu. Na obraze v této kapličce byl rodokmen Leopolda II., kromě toho tam byl namalován anděl nesoucí statistiku, která vyjadřovala, že z Václavova rodu pocházelo 12 císařů a 48 králů různých zemí. V Tannerově knize je ještě jedna analogická rytina a rodokmen císařovny Eleonory Magdaleny Teresie. Oba rodokmeny jsou totožné až k Alžbětě Anně, manželce Ferdinanda I., jejíž syn Karel byl pradědečkem Leopoldovým a dcera Marie se provdala do rodu knížat novohradských, z něhož pocházela Eleonora.

Umístění dle Kurandy (2009): Na levé straně při renesančním kamenném mostě v Brandýse pod zámekem.

Umístění dle vlastního výzkumu: Na žádné z archivních map nebyla tato kaplička nalezena. Avšak je velmi pravděpodobné, že poslední kaplička poutníka dovedla k mostu přes Labe, protože pak již stačilo jít jen po hlavní cestě až ke kostelu Nanebevzetí Panny Marie.

Dostupnost: Autobusová zastávka Brandýs n. L. - Stará Boleslav, most, (autobus 367) + 5 minut pěšky směr Brandýs n. L. přes most, ulicí Na Celné na starý kamenný most.

Mapa: V žádné archivní mapě nebyla nalezena poloha této kapličky.

Foto č. 45: Pravděpodobné umístění kapličky č.44 (Řeháková, 2015)